

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Ігор ВІНІЧЕНКО**
« ____ » _____ **2025 р.**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: «АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА
ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЕРВІВ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ
ВИРОБНИЦТВА»**

Освітньо-професійна програма «Економіка»

Спеціальність 051 «Економіка»

Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Віолетта ГОЛЯДИНЕЦЬ

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Катерина ДІДУР

Дніпро – 2025

**ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет: Менеджменту і маркетингу

Кафедра: Економіки

Освітньо-професійна програма: «Економіка»

Спеціальність: 051 «Економіка»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри,

д.е.н., проф.

_____ І.І. Вініченко

« _____ » _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

Голядинець Віолетті Андріївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Аналіз ефективності діяльності підприємства та визначення резервів підвищення рентабельності виробництва»

Науковий керівник: Дідур Катерина Миколаївна, к.е.н., доцент
затверджені наказом ДДАЕУ від «7» жовтня 2025 р. № 2988.

2. Термін подання здобувачем роботи: 10 грудня 2025 року.

3. Вихідні дані до роботи: Законодавча база України, річні офіційні звіти підприємства, статистична звітність, допоміжні аналітичні матеріали до фінансової звітності та наукова література.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні основи аналізу ефективності роботи підприємства та оцінки його рентабельності. 2. Аналіз ефективності роботи підприємства СТОВ «Вікторія». 3. Розробка рекомендацій щодо підвищення рентабельності виробництва СТОВ «Вікторія».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 1. Структурна модель показників економічної результативності виробництва органічної агропродукції. 2. Складові системи господарсько-фінансового управління підприємством. 3. Показники ефективності діяльності підприємства. 4. Проблемні аспекти традиційного управління

ефективністю. 5. Ресурсний потенціал, що підлягає інтелектуальній оптимізації. 6. Структурно-функціональна модель підприємства СТОВ «ВІКТОРІЯ». 7. Транспортний парк СТОВ «ВІКТОРІЯ» у 2022 році. 8. Динаміка фінансових показників за 2022-2024 роки. 9. Динаміка показників ліквідності за 2022-2024 роки. 10. Динаміка показників фінансової стійкості за 2022-2024 роки. 11. Динаміка показників рентабельності за 2022-2024 роки. 12. Порівняння результативності урожайності СТОВ «ВІКТОРІЯ» та загальнодержавних показників за 2024р., ц/га. 13. Динаміка показників промислової цінової політики. 14. Динаміка тарифів електроенергії для підприємств, грн/МВт·год. 15. Коливання вартості дизельного пального у гривнях за літр. 16. Рейтинг характеристик продукції за результатами опитування замовників. 17. Ефективність використання АСК. 18. Залежність роздрібних цін ДП від гуртових цін в Україні. 19. Залежність гуртових цін ДП в Україні від гуртових цін ДП в світі. 20. Зміна рівня рентабельності за 2025-2026 роки. 21. Динаміка показників ліквідності. 22. Динаміка показників фінансової стійкості.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 05.02.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної Роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
	Вступ та основи підвищення прибутку аграрного підприємства	травень 2025	виконано
	Аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «АП «Придніпровське»	червень-липень 2025	виконано
	Розробка заходів щодо підвищення прибутку ТОВ «АП «Придніпровське»	вересень-жовтень 2025	виконано
	Висновки і пропозиції	листопад 2025	виконано
	Оформлення кваліфікаційної роботи	листопад-грудень 2025	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Віолетта ГОЛЯДИНЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____

Катерина ДІДУР

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Аналіз ефективності діяльності підприємства та визначення резервів підвищення рентабельності виробництва»

Кваліфікаційна робота містить: 99 с., 22 рис., 26 табл., 47 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність СТОВ «Вікторія» та процеси формування її фінансових результатів в умовах сучасного ринкового середовища.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні засади, аналітичні інструменти та практичні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства і визначення внутрішніх резервів підвищення рентабельності виробництва.

Метою дослідження полягає у комплексному аналізі ефективності діяльності СТОВ «Вікторія», виявленні ключових факторів, що впливають на рентабельність виробництва, та обґрунтуванні шляхів підвищення фінансових результатів на основі діагностики внутрішніх резервів і вдосконалення управлінських рішень.

Для реалізації поставленої мети у дослідженні сформульовано та виконано такі ключові завдання:

1. Систематизовано наукові підходи до трактування рентабельності як економічної категорії та розкрито її роль у забезпеченні сталого розвитку аграрних підприємств.

2. Окреслено та класифіковано сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, які визначають рівень прибутковості у сільськогосподарському виробництві.

3. Проаналізовано сучасні концепції та практичні інструменти підвищення ефективності функціонування аграрних суб'єктів господарювання, а також оцінено можливості їх застосування в умовах українського ринку.

4. Надано узагальнену характеристику діяльності СТОВ «Вікторія» як об'єкта емпіричного дослідження, визначено особливості його виробничої та управлінської структури.

5. Проведено комплексну оцінку фінансово-економічного стану підприємства із використанням аналітичної системи показників ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості та рентабельності.

6. Визначено основні фактори, що формують прибуток підприємства, та здійснено їх інтегровану кількісну й якісну інтерпретацію.

7. Розроблено пропозиції щодо підвищення рентабельності виробництва на СТОВ «Вікторія», спрямовані на оптимізацію структури витрат, раціоналізацію ресурсного забезпечення та підвищення ефективності використання виробничого потенціалу.

8. Обґрунтовано економічний ефект від упровадження запропонованих заходів, здійснено прогнозний розрахунок зміни фінансових результатів та ключових показників рентабельності.

Методи дослідження. У процесі дослідження було застосовано комплекс взаємопов'язаних методів, що забезпечили цілісне й багатопланове вивчення ефективності діяльності підприємства та чинників формування його фінансових результатів. Методологічну основу становив системно-структурний підхід, який дав змогу розглядати результативність аграрного підприємства як багатокомпонентний економічний процес, обумовлений поєднанням внутрішніх і зовнішніх факторів. Використання діалектичного методу дозволило дослідити динаміку показників ефективності в часовому аспекті, виявити причинно-наслідкові зв'язки між зміною витрат, ресурсним забезпеченням і рівнем рентабельності. Застосування аналітичних та статистичних методів забезпечило проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства на основі системи коефіцієнтів ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності, що створило можливість об'єктивно оцінити його фінансову стійкість та результативність.

Для кількісного визначення впливу окремих чинників на формування фінансових результатів використано методи економіко-математичного моделювання та розрахунково-аналітичні прийоми, які дали змогу обґрунтувати характер взаємозалежностей між ключовими параметрами виробничо-господарської діяльності. Порівняльний метод забезпечив зіставлення показників підприємства з середньогалузевими орієнтирами та дозволив визначити тенденції, притаманні аграрній сфері в умовах ринкової нестабільності. Для інтеграції якісних і кількісних аспектів дослідження застосовано елементи стратегічного аналізу, що дало можливість поєднати результати фінансової діагностики з оцінкою організаційних, технологічних і ринкових чинників. Узагальнення результатів здійснювалося з використанням табличних і графічних інструментів, що забезпечило наочність та підвищило аналітичну цінність проведеного дослідження.

Інформаційна база дослідження сформована на основі різнопланових джерел, що забезпечують комплексний і достовірний характер отриманих результатів. До її складу включено чинні нормативно-правові акти України, які визначають регуляторні засади функціонування аграрних підприємств і окреслюють основні напрями державної аграрної та фінансово-економічної політики. Використано статистичні дані Державної служби статистики України, а також офіційні фінансові й управлінські звіти СТОВ «Вікторія» за 2022-2024 роки. Крім того, проаналізовано спеціалізовані галузеві аналітичні матеріали. Теоретичне підґрунтя дослідження доповнено науковими публікаціями та прикладними розробками вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі аграрної економіки, стратегічного управління та фінансів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у всебічному узагальненні та подальшому розвитку теоретико-методичних засад формування й забезпечення прибутковості аграрних підприємств з урахуванням умов воєнного стану та підвищеної економічної нестабільності. Дослідження доповнено розробкою практичних механізмів стратегічного управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарських суб'єктів господарювання.

1. Удосконалено трактування сутності та функціонального змісту прибутку аграрного підприємства, який у межах роботи інтерпретується не лише як підсумковий фінансовий результат реалізації продукції, але й як багатовимірний інструмент стратегічного розвитку, що формує основу ресурсного, інноваційного та інвестиційного забезпечення процесів розширеного відтворення.

2. Отримано нові наукові положення щодо взаємозв'язку між макроекономічними та ринковими чинниками і фінансовими результатами підприємства. Вперше для СТОВ «Вікторія» проведено кореляційно-регресійний аналіз залежності внутрішніх цін на дизельне паливо від міжнародних котирувань, інфляції та валютного курсу, що дало змогу обґрунтувати економічну доцільність зміни логістичної та ресурсної політики підприємства.

3. Удосконалено концептуальний підхід до оптимізації логістичних витрат аграрного підприємства. Запропоновано модель диверсифікації транспортних каналів із включенням залізничної логістики як альтернативи автоперевезенням, що дозволяє зменшити витрати на 30% і стабілізувати собівартість у періоди ринкових коливань.

4. Розвинено підходи до формування енергетичної стратегії підприємства. На основі порівняльного аналізу тарифів енергопостачальників обґрунтовано економічний ефект від зміни постачальника електроенергії, що забезпечує пряме зниження виробничих витрат без додаткових інвестицій.

5. Одержано науково обґрунтовані результати щодо впливу інноваційних технологій у виробництві та зберіганні зерна на фінансові результати підприємства. Доведено, що впровадження автоматизованих систем контролю сушіння та зберігання зерна здатне знизити виробничі втрати та підвищити рентабельність завдяки покращенню якісних характеристик продукції.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їхнього безпосереднього використання в управлінській, виробничій та фінансовій діяльності СТОВ «Вікторія». Запропоновані заходи з оптимізації витрат, зокрема зміна постачальника електроенергії та диверсифікація логістичних каналів,

забезпечують реальне зниження витрат підприємства без додаткових інвестицій, що сприяє підвищенню рентабельності та конкурентоспроможності продукції. Розроблені рекомендації з удосконалення технології вирощування зерна та впровадження автоматизованих систем підвищують якість продукції, скорочують виробничі втрати та формують потенціал для модернізації виробничої бази.

Отримані результати дослідження мають прикладний характер і можуть слугувати основою для покращення фінансового планування підприємства. Проведений аналіз динаміки цін на пальне, залежності внутрішнього ринку від міжнародних котирувань, а також оцінка впливу інфляції та валютних коливань дозволяють підприємству сформувати ефективну політику закупівель та мінімізувати ризики, пов'язані зі зміною вартості ресурсів. Розроблений прогноз фінансових результатів підтверджує економічну доцільність запропонованих заходів: очікуване зростання доходів та істотне зменшення собівартості забезпечують суттєве посилення фінансової стійкості підприємства у середньостроковій перспективі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

Економічна ефективність, рентабельність, конкурентоспроможність, фінансова стійкість, управління, потенціал, ринок, автоматизація, ресурси, добрива, прибуток, ліквідність, аграрне підприємство.

KEY WORDS:

Economic efficiency, profitability, competitiveness, financial stability, management, potential, market, automation, resources, fertilizers, profit, liquidity, agricultural enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКИ ЙОГО РЕНТАБЕЛЬНОСТІ	19
1.1 Сутність ефективності діяльності та її види.....	19
1.2 Показники рентабельності як індикатори ефективності підприємства....	24
1.3 Управління ефективністю роботи підприємства	32
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА СТОВ «ВІКТОРІЯ»	42
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	42
2.2 Аналіз показників ефективності роботи підприємства.....	51
2.3 Оцінка факторів, які впливають на діяльності і ефективність	58
Висновки до розділу 2	70
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТОВ «ВІКТОРІЯ»	73
3.1 Стратегічний аналіз підприємства СТОВ «Вікторія».....	73
3.2 Заходи підвищення ефективності діяльності підприємства.....	77
3.3 Обґрунтування економічної доцільності запропонованих заходів	87
Висновки до розділу 3	91
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	98

ВСТУП

Актуальність теми. У нестабільному економічному середовищі підприємства зіштовхуються з необхідністю посилення конкурентних позицій через удосконалення виробничих, управлінських та фінансових процесів. Зниження виробничих витрат, підвищення якості продукції та раціональне використання ресурсів формують основу для зростання рентабельності й забезпечення стійкого функціонування підприємства. У світовій та вітчизняній практиці такі цілі досягаються за рахунок комплексних підходів до організації виробництва, зокрема концепції ощадливого виробництва, методів оперативного контролю витрат та системного управління продуктивністю.

Ефективний моніторинг виробничої діяльності неможливий без повної, достовірної й своєчасної інформації щодо витрат підприємства. Система калькуляції собівартості є центральним елементом управління витратами, а ступінь точності її застосування безпосередньо впливає на якість планування, контроль продуктивності, обґрунтування цінових рішень та розподіл виробничих ресурсів. Собівартість продукції виступає ключовим індикатором економічної результативності: за незмінних ринкових цін нижчі витрати формують сильніші конкурентні позиції та забезпечують вищий рівень прибутковості.

Одним із визначальних чинників підвищення ефективності діяльності є оптимізація витрат, що передбачає збалансування між якістю продукції та економічною доцільністю виробничих операцій. В умовах загостреного ринкового суперництва підприємства потребують інтегрованих управлінських підходів, здатних мінімізувати непотрібні витрати та водночас підтримувати належні параметри продукції.

Теоретичні основи аналізу ефективності діяльності підприємств та використання ресурсів ґрунтуються на працях Бабія О.М., Богацької Н.М., Гончара О.В., Гончаренка В.Є., Деренської Я.М., Драча А.В., Захарової Д.С., Монастирського Ю.Р., Настенка М.М., Пандаса А.В., Потюк Ю.Б. та інших. Їхні

напрацювання формують інтелектуальну базу для дослідження чинників результативності, однак сучасні зміни ринкової кон'юнктури, підвищена ресурсна волатильність і розвиток нових технологічних підходів актуалізують необхідність розширення досліджень у цьому напрямі. Традиційні методи оптимізації вже не забезпечують достатнього ефекту, що потребує впровадження уточнених методик факторного аналізу, оцінювання внутрішніх резервів та пошуку нових точок підвищення результативності.

Потреба у подібних дослідженнях особливо відчутна в аграрному секторі, де коливання цін на ресурси, сезонність виробництва, нестабільність попиту й технологічні ризики істотно впливають на рівень рентабельності. За таких умов системне діагностування ефективності діяльності та формування обґрунтованих резервів її підвищення стають необхідною умовою стабільного розвитку підприємства. Саме тому дослідження механізмів підвищення ефективності та рентабельності виробництва має високу теоретичну й практичну значущість.

Об'єкт дослідження – господарська діяльність СТОВ «Вікторія» та процеси формування її фінансових результатів в умовах сучасного ринкового середовища.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади, аналітичні інструменти та практичні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства і визначення внутрішніх резервів підвищення рентабельності виробництва.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі ефективності діяльності СТОВ «Вікторія», виявленні ключових факторів, що впливають на рентабельність виробництва, та обґрунтуванні шляхів підвищення фінансових результатів на основі діагностики внутрішніх резервів і вдосконалення управлінських рішень.

Для реалізації поставленої мети у дослідженні сформульовано та виконано такі ключові завдання:

1. Систематизовано наукові підходи до трактування рентабельності як економічної категорії та розкрито її роль у забезпеченні сталого розвитку аграрних підприємств.

2. Окреслено та класифіковано сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, які визначають рівень прибутковості у сільськогосподарському виробництві.

3. Проаналізовано сучасні концепції та практичні інструменти підвищення ефективності функціонування аграрних суб'єктів господарювання, а також оцінено можливості їх застосування в умовах українського ринку.

4. Надано узагальнену характеристику діяльності СТОВ «Вікторія» як об'єкта емпіричного дослідження, визначено особливості його виробничої та управлінської структури.

5. Проведено комплексну оцінку фінансово-економічного стану підприємства із використанням аналітичної системи показників ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості та рентабельності.

6. Визначено основні фактори, що формують прибуток підприємства, та здійснено їх інтегровану кількісну й якісну інтерпретацію.

7. Розроблено пропозиції щодо підвищення рентабельності виробництва на СТОВ «Вікторія», спрямовані на оптимізацію структури витрат, раціоналізацію ресурсного забезпечення та підвищення ефективності використання виробничого потенціалу.

8. Обґрунтовано економічний ефект від запровадження запропонованих заходів, здійснено прогностичний розрахунок зміни фінансових результатів та ключових показників рентабельності.

Методи дослідження. У процесі дослідження було застосовано комплекс взаємопов'язаних методів, що забезпечили цілісне й багатопланове вивчення ефективності діяльності підприємства та чинників формування його фінансових результатів. Методологічну основу становив системно-структурний підхід, який дав змогу розглядати результативність аграрного підприємства як багатокомпонентний економічний процес, обумовлений поєднанням внутрішніх і

зовнішніх факторів. Використання діалектичного методу дозволило дослідити динаміку показників ефективності в часовому аспекті, виявити причинно-наслідкові зв'язки між зміною витрат, ресурсним забезпеченням і рівнем рентабельності. Застосування аналітичних та статистичних методів забезпечило проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства на основі системи коефіцієнтів ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності, що створило можливість об'єктивно оцінити його фінансову стійкість та результативність.

Для кількісного визначення впливу окремих чинників на формування фінансових результатів використано методи економіко-математичного моделювання та розрахунково-аналітичні прийоми, які дали змогу обґрунтувати характер взаємозалежностей між ключовими параметрами виробничо-господарської діяльності. Порівняльний метод забезпечив зіставлення показників підприємства з середньогалузевими орієнтирами та дозволив визначити тенденції, притаманні аграрній сфері в умовах ринкової нестабільності. Для інтеграції якісних і кількісних аспектів дослідження застосовано елементи стратегічного аналізу, що дало можливість поєднати результати фінансової діагностики з оцінкою організаційних, технологічних і ринкових чинників. Узагальнення результатів здійснювалося з використанням табличних і графічних інструментів, що забезпечило наочність та підвищило аналітичну цінність проведеного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у всебічному узагальненні та подальшому розвитку теоретико-методичних засад формування й забезпечення прибутковості аграрних підприємств з урахуванням умов воєнного стану та підвищеної економічної нестабільності. Дослідження доповнено розробкою практичних механізмів стратегічного управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарських суб'єктів господарювання.

1. Удосконалено трактування сутності та функціонального змісту прибутку аграрного підприємства, який у межах роботи інтерпретується не лише як підсумковий фінансовий результат реалізації продукції, але й як

багатовимірний інструмент стратегічного розвитку, що формує основу ресурсного, інноваційного та інвестиційного забезпечення процесів розширеного відтворення.

2. Отримано нові наукові положення щодо взаємозв'язку між макроекономічними та ринковими чинниками і фінансовими результатами підприємства. Вперше для СТОВ «Вікторія» проведено кореляційно-регресійний аналіз залежності внутрішніх цін на дизельне паливо від міжнародних котирувань, інфляції та валютного курсу, що дало змогу обґрунтувати економічну доцільність зміни логістичної та ресурсної політики підприємства.

3. Удосконалено концептуальний підхід до оптимізації логістичних витрат аграрного підприємства. Запропоновано модель диверсифікації транспортних каналів із включенням залізничної логістики як альтернативи автоперевезенням, що дозволяє зменшити витрати на 30% і стабілізувати собівартість у періоди ринкових коливань.

4. Розвинено підходи до формування енергетичної стратегії підприємства. На основі порівняльного аналізу тарифів енергопостачальників обґрунтовано економічний ефект від зміни постачальника електроенергії, що забезпечує пряме зниження виробничих витрат без додаткових інвестицій.

5. Одержано науково обґрунтовані результати щодо впливу інноваційних технологій у виробництві та зберіганні зерна на фінансові результати підприємства. Доведено, що впровадження автоматизованих систем контролю сушіння та зберігання зерна здатне знизити виробничі втрати та підвищити рентабельність завдяки покращенню якісних характеристик продукції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього безпосереднього використання в управлінській, виробничій та фінансовій діяльності СТОВ «Вікторія». Запропоновані заходи з оптимізації витрат, зокрема зміна постачальника електроенергії та диверсифікація логістичних каналів, забезпечують реальне зниження витрат підприємства без додаткових інвестицій, що сприяє підвищенню рентабельності та конкурентоспроможності продукції. Розроблені рекомендації з удосконалення технології вирощування зерна та

впровадження автоматизованих систем підвищують якість продукції, скорочують виробничі втрати та формують потенціал для модернізації виробничої бази.

Отримані результати дослідження мають прикладний характер і можуть слугувати основою для покращення фінансового планування підприємства. Проведений аналіз динаміки цін на пальне, залежності внутрішнього ринку від міжнародних котирувань, а також оцінка впливу інфляції та валютних коливань дозволяють підприємству сформувати ефективну політику закупівель та мінімізувати ризики, пов'язані зі зміною вартості ресурсів. Розроблений прогноз фінансових результатів підтверджує економічну доцільність запропонованих заходів: очікуване зростання доходів та істотне зменшення собівартості забезпечують суттєве посилення фінансової стійкості підприємства у середньостроковій перспективі.

Апробація результатів дипломного дослідження. Основні положення дослідження були оприлюднені під час XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств», де представлено доповідь «Проблеми цифровізації систем управління на агропідприємствах України» (Дніпро, ДДАЕУ, 28-29 квітня 2025 року). Окремі результати знайшли відгук у професійному середовищі під час IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі», на якій було презентовано матеріали за темою «Роль цифрових технологій у підвищенні ефективності управлінських рішень в аграрному бізнесі» (Дніпро, ДДАЕУ, 2-3 жовтня 2025 року). Ключові результати відображено у науковій публікації: Дідур К.М., Голядинець В.А. Методичні підходи до визначення резервів зростання рентабельності виробничої діяльності підприємства. ГРААЛЬ НАУКИ: міжнар. наук. журнал. Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа»; НУ «Інститут науково-технічної інтеграції та співпраці», 2025. №58. С. 444-459. DOI10.36074/grail-of-science.14.11.2025

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Структурно робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і

додатків. Аналіз теоретичних підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства у 1 розділі дозволив систематизувати алгоритм проведення дослідження. Практичне дослідження діяльності підприємства і середі його функціонування в 2 розділі дозволило виявити проблеми в управлінні рентабельністю, а також розробити заходи по її покращенню. Оцінка рекомендацій у 3 розділі виявила, що їх впровадження дозволить підприємству бути прибутковим, більш рентабельним, а ресурси будуть використовуватись ефективніше, що свідчить про доцільність їх впровадження. Повний обсяг кваліфікаційної роботи складає 99 сторінок. Перелік використаних джерел складає 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКИ ЙОГО РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

1.1 Сутність ефективності діяльності та її види

Економічна ефективність виступає одним із ключових чинників, що визначають поступальний розвиток аграрного бізнесу. Її сутність полягає в отриманні максимально можливого суспільного результату з кожної інвестованої одиниці капіталу. Для успішного функціонування сільського господарства в ринковому середовищі необхідне всебічне розуміння механізмів управління галуззю, особливостей її структурної організації та взаємодії з іншими секторами економіки. Саме стан аграрного виробництва значною мірою формує рівень продовольчої безпеки держави. Протягом останніх років в Україні простежується тенденція до скорочення виробничого потенціалу аграрних підприємств, зниження продуктивності праці, обсягів випуску продукції та зменшення наявного капіталу. За таких умов особливо важливим є розроблення ефективної економічної моделі розвитку аграрної сфери, яка б забезпечувала стабільне виробництво продуктів харчування за цінами, що відповідають реальним потребам населення як за кількісними, так і за якісними параметрами.

Питання нарощування обсягів сільськогосподарського виробництва відповідно до внутрішніх потреб населення та експортних орієнтирів підприємств потребує розгляду з урахуванням широкого комплексу економічних чинників. Якісні характеристики продукції виступають одним із ключових показників її конкурентоспроможності та водночас слугують важливим критерієм результативності аграрного виробництва. Оцінювання економічної ефективності передбачає врахування не лише рівня прибутковості, а й величини витрат, що супроводжують виробничий процес. У багатьох випадках виготовлення продукції вищої якості передбачає підвищення виробничих витрат, що зумовлює тісний взаємозв'язок між собівартістю, прибутком і якісними параметрами кінцевого продукту.

Поняття «виробнича ефективність» характеризує співвідношення між поставленими завданнями виробничого процесу та ресурсами, що застосовуються для їх реалізації. Чим більший обсяг виробництва суспільно важливої продукції, чим вищі її якісні показники та нижчі витрати на одиницю, тим більшою є її суспільна цінність. У цьому ракурсі ефективність можна інтерпретувати як сукупність економічних дій і механізмів, спрямованих на зростання результативності та продуктивності виробництва. [26, с. 109-114].

Рис. 1.1. Структурна модель показників економічної результативності виробництва органічної агропродукції

Джерело: [16]

Досягнення високих результатів у виробництві аграрної продукції потребує комплексного врахування численних детермінант. Серед внутрішніх чинників ефективності варто виокремити форми кооперації між учасниками виробничого процесу, упровадження сучасних технологічних рішень у бізнес-практику, а також особливості соціальної взаємодії в колективі підприємства. Не менш значущими є й зовнішні умови, серед яких – географічне положення агровиробника, масштаб функціонування господарства, специфіка його спеціалізації та ступінь розгалуженості виробничої структури.

Технологічні чинники охоплюють забезпеченість аграрного виробництва необхідним обладнанням, технічною підтримкою та рівнем упровадження інноваційних рішень. Важливою складовою є й готовність виробників адаптувати сучасні технології, здатні підвищити якість кінцевої продукції. Соціальна група факторів включає кадровий потенціал, професійну підготовку та підвищення кваліфікації працівників. Саме рівень трудової продуктивності персоналу виступає визначальним індикатором загальної якості та результативності виробництва, що, у свою чергу, має значний вплив на розвиток аграрного сектору. Соціальна сфера також повинна враховувати питання зайнятості та стану здоров'я населення.

Витрати виступають однією з фундаментальних економічних категорій, що визначає організацію діяльності підприємств та рівень ефективності використання ресурсного потенціалу. Співвідношення між витратами та собівартістю продукції дозволяє оцінити не лише обсяг вкладених ресурсів, а й доцільність та продуктивність їх використання у процесі виробництва та реалізації продукції. Таке співставлення є ключовим показником економічної результативності та служить основою для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації виробничих процесів. Згідно з П(С)БО № 16 «Витрати» (наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 627), витрати визначаються як зменшення економічних вигід підприємства у формі вибуття активів, що використовуються для забезпечення його діяльності. Іншими словами, це ресурси, які підприємство спрямовує на підтримку своєї роботи та виробництво продукції, і від ефективності їх використання залежить не лише фінансовий результат, а й конкурентоспроможність підприємства на ринку[27].

В умовах воєнного конфлікту витрати на виробництво сільськогосподарської продукції демонструють тенденцію до зростання, що обумовлено підвищеними ризиками, економічною невизначеністю, інфляційними процесами та обмеженим доступом до виробничих ресурсів. Додатково зростання витрат зумовлене значними втратами аграрного виробництва через бойові дії, що потребує додаткових вкладень для відновлення галузі. Водночас, однією з переваг

сільського господарства в умовах війни є його здатність до самовідновлення завдяки природним біологічним процесам, які протікають у виробничому циклі. Через це, навіть за скорочення фінансових витрат, падіння обсягів виробництва в аграрному секторі виявилось менш суттєвим порівняно з іншими галузями економіки.

Рациональне виробництво розглядається як комплексна соціально-технічна система, основною метою якої є мінімізація непродуктивних витрат та постійне вдосконалення виробничих процесів. Головна задача такого підходу полягає у створенні більшої цінності при менших затратах ресурсів. Ефективність виробництва зазвичай оцінюють через показники продуктивності та рівень якості продукції. Серед ключових параметрів, що визначають ефективність, вирізняють обсяг виробничих витрат та тривалість виробничого циклу. Саме ці показники слугують основою для розрахунку більшості економічних індикаторів результативності та впливають на досягнення необхідного рівня якості продукції. Впровадження сучасних технологій управління, зокрема автоматизованих систем контролю, дозволяє підприємствам більш ефективно організовувати виробничі процеси та оперативно реагувати на зміни ключових параметрів. Висока ефективність виробництва забезпечує максимальне використання наявного потенціалу підприємства, сприяє досягненню оптимальних результатів та формує конкурентні переваги. Крім того, вона є важливим чинником стабільності діяльності підприємства та підвищення загальної продуктивності промислового виробництва.

В умовах ринкової економіки ефективність виробничої діяльності оцінюється не лише з точки зору витрат, а й через показники прибутковості, що включають рентабельність, продуктивність праці, рівень оснащення основними фондами та їхню віддачу. Під економічною ефективністю сільськогосподарських підприємств слід розуміти здатність досягати стратегічних цілей на різних стадіях розвитку, забезпечуючи при цьому фінансову стійкість, платоспроможність та оптимальне співвідношення між результативністю та прогнозованим ризиком. В Україні основним показником ефективності діяльності підприємств традиційно

вважається прибуток, тоді як у багатьох європейських країнах ключову роль відіграють такі показники, як чистий дохід на одного працівника та норма прибутку. Прибуток від реалізації визначається трьома основними чинниками: обсягом реалізованої продукції, її собівартістю та ціною продажу. Обсяг реалізованої продукції є прямим показником, що безпосередньо впливає на прибуток: його збільшення призводить до зростання доходу, а зменшення – до відповідного падіння. Ціна продукції відображає її якість і також впливає на прибутковість: підвищення ціни зазвичай збільшує прибуток, тоді як зниження ціни зменшує дохід від реалізації. Собівартість продукції перебуває у зворотній залежності від прибутку: її зростання зменшує прибуток, а зниження – сприяє його збільшенню.

Прибуток та рентабельність виступають ключовими показниками результативності діяльності сільськогосподарських підприємств, відображаючи рівень їх ефективності. Обсяг отриманого прибутку демонструє, наскільки ефективно використовуються виробничі фонди, земельні ресурси, матеріальні та трудові ресурси [Ошибка! Источник ссылки не найден., с.188-190]. Рентабельність виступає одним із основних індикаторів ефективності управлінських рішень, оцінюючи раціональність та результативність використання ресурсного потенціалу підприємства. Вона демонструє, яка частка вкладених інвестицій приносить дохід, і водночас слугує важливим критерієм для визначення фінансової стабільності та загальної ефективності діяльності бізнесу. За визначенням А.В. Пандаса та Т.М. Федерки, рентабельність окремих напрямів діяльності відображає їх ефективність, служить інструментом порівняння доходів і витрат, прибутку та витрат. Ю. Карась зазначає, що рентабельність – це комплексний відносний показник, що демонструє фінансово-економічну результативність бізнесу, успішність інвестицій та ефективність використання ресурсів. Вона також відображає якість управлінських рішень у компанії [24, 20]. Високий рівень рентабельності відображає ефективність управлінських рішень та сприяє укріпленню позицій підприємства на ринку. Як показник співвідношення доходів і витрат у відносному вираженні, рентабельність забезпечує умови для

розширення виробничої діяльності, підтримує самоокупність бізнесу та зміцнює його конкурентні переваги. У широкому розумінні рентабельність демонструє здатність компанії отримувати прибуток від реалізації продукції та досягати позитивних фінансових результатів. [6, с. 120].

Підсумовуючи, рентабельність – це узагальнений показник, що демонструє здатність підприємства ефективно перетворювати вкладені ресурси на фінансовий результат. Вона дозволяє оцінити, наскільки доцільно і продуктивно використовуються інвестиції, матеріальні та трудові ресурси, а також слугує індикатором якості управлінських рішень. Цей показник є ключовим для аналізу прибутковості окремих напрямків діяльності та порівняння витрат із отриманими доходами. Економічна сутність рентабельності полягає в тому, що цей показник відображає суму прибутку, отриманого підприємством на кожен одиницю задіяного капіталу. Рентабельність застосовується для оцінки результативності бізнес-діяльності, обґрунтованості встановленого рівня цін на продукцію та послуги, ефективності інвестиційної стратегії, порівняння діяльності конкурентів, вибору оптимальної продукції та асортиментної структури, а також для аналізу доцільності організації виробничих процесів.

1.2 Показники рентабельності як індикатори ефективності підприємства

Фінансова стійкість підприємства значною мірою залежить від ефективного розподілу його фінансових ресурсів між різними видами активів, що передбачає детальний аналіз складу та структури майна, джерел його формування та причин зміни цих показників. Окрему увагу слід приділяти виявленню факторів, які можуть негативно впливати на фінансову стабільність господарюючого суб'єкта. Аналіз майнового стану здійснюється на основі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан) за формою №1, де фіксуються загальна вартість активів та джерела їх формування на визначену звітну дату. Для виявлення динаміки змін у структурі майна здійснюють порівняння показників на початок та кінець звітного

періоду, зокрема визначаються відхилення за окремими категоріями активів та джерелами їх формування. Крім того, для аналізу структурних змін обчислюють питому вагу кожного виду активів у загальній вартості майна підприємства, що дозволяє встановити причини цих змін і оцінити їхній вплив на загальну ефективність управління ресурсами. Складові, що відображають структуру системи управління господарсько-фінансовою діяльністю підприємства, представлені на рисунку. 1.2.

Рис. 1.2. Складові системи господарсько-фінансового управління підприємством

Джерело: [2]

Даний аналіз дозволяє оцінити здатність підприємства забезпечувати свої потреби за рахунок власних фінансових ресурсів, визначити обсяг необхідного залучення позикового капіталу та ефективність використання як власних, так і позикових коштів. Отримані дані дозволяють керівництву приймати зважені рішення щодо надійності фінансових джерел та коригувати стратегію управління коштами для забезпечення стабільного руху грошових потоків. Аналіз також надає можливість оцінити відповідність стратегічних планів щодо використання

ресурсів, вчасно виявляти слабкі місця та впроваджувати заходи для їх усунення. Окрім того, проводиться аналіз співвідношення між необоротними та оборотними активами підприємства. Збільшення оборотних активів при одночасному зменшенні необоротних свідчить про пришвидшення їхньої оборотності, що сприяє звільненню фінансових ресурсів та розширенню можливостей для короткострокових вкладень. Для оцінювання гнучкості структури майна застосовується коефіцієнт мобільності, який відображає частку оборотних активів у загальній вартості майна. Окремо визначається коефіцієнт мобільності найбільш ліквідної частини оборотних активів, що включає грошові кошти та фінансові інвестиції, у співвідношенні з їх загальною вартістю. Зростання цих показників вказує на підвищення швидкості обороту активів, що сприяє більш гнучкому управлінню ресурсами підприємства. Серед ключових груп показників ефективності операційної діяльності можна назвати: рис. 1.3.

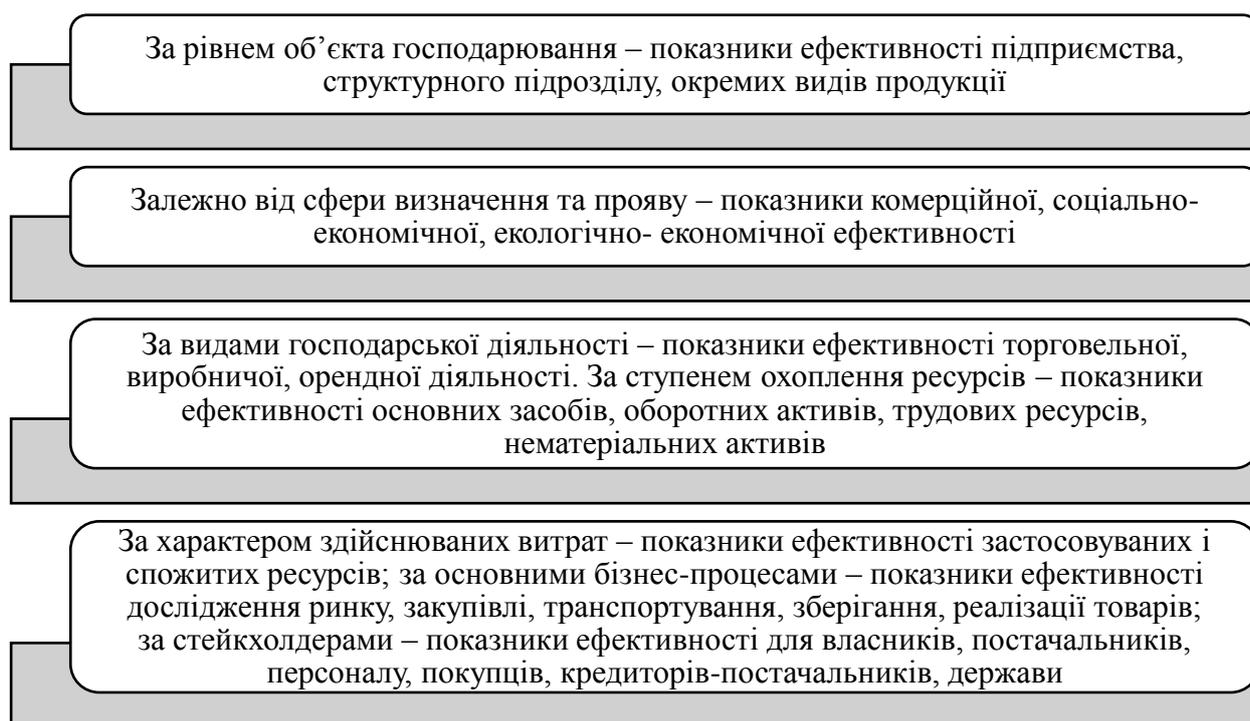

Рис. 1.3. Показники ефективності діяльності підприємства

Джерело: [10, с. 81-85]

Низький рівень мобільності оборотних ресурсів не завжди свідчить про негативні процеси в діяльності підприємства. У випадках, коли продукція

характеризується високою рентабельністю, вільні фінансові ресурси можуть спрямовуватися на нарощування виробничих потужностей та модернізацію основних засобів, що має позитивний вплив на довгострокову фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства. Ретельне вивчення структури оборотних ресурсів дає змогу простежити зміни як у загальному обсязі майна, так і за окремими елементами балансу. Збільшення оборотних ресурсів може бути наслідком зростання чистого прибутку після сплати податків, поповнення власного капіталу, залучення кредитів або позик, а також накопичення кредиторської заборгованості. Проте, зменшення оборотних активів може виникати через використання прибутку на поточні витрати або скорочення заборгованості перед кредиторами. Дослідження співвідношення іммобілізованих ресурсів і оборотних коштів на підставі даних балансу дає змогу всебічно оцінити зміни у структурі майна підприємства.

Після комплексного вивчення стану майна підприємства наступним кроком є оцінка його економічної результативності через показник рентабельності. Під економічною ефективністю розуміють співвідношення між досягнутим економічним результатом та обсягом витрат або залучених ресурсів, необхідних для його отримання. Для оцінки продуктивності використання оборотних ресурсів застосовуються різноманітні методичні підходи, серед яких центральне місце займають вертикальний і горизонтальний аналізи, а також використання фінансових коефіцієнтів, що дозволяє всебічно оцінити ефективність управління ресурсами підприємства. [15; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 21-26; 38, с. 89-90].

Горизонтальний аналіз здійснюється через порівняння значень оборотних ресурсів за різні періоди із застосуванням постатейного порівняння, що дозволяє визначати як абсолютні, так і відносні відхилення. Для оцінювання змін у часі використовуються індексні показники, де базові значення приймаються за 100%, а показники наступних періодів обчислюються відносно цього базисного рівня. Така методика дозволяє системно відстежувати тенденції зміни фінансових показників підприємства протягом кількох років. Вертикальний аналіз

концентрується на вивченні структури оборотних ресурсів підприємства. У цьому підході загальна величина обраного показника приймається за 100%, а окремі елементи визначаються у вигляді відсоткової частки. Оцінка на основі фінансових коефіцієнтів дає змогу визначати ефективність діяльності організації через обчислення основних показників за статистичною інформацією. Такий підхід дозволяє аналізувати критично важливі складові фінансового стану підприємства. Показник ефективності використання капіталу відображає загальну продуктивність підприємства, тобто максимальну віддачу вкладених ресурсів. Власні фінансові ресурси мають ключове значення не тільки на початковій стадії функціонування, а й під час масштабування діяльності, що вимагає визначення оптимальних стратегій використання капіталу.

У процесі вдосконалення структури капіталу важливо орієнтуватися на кінцевий результат роботи компанії, тобто фінансовий результат, отриманий від діяльності до сплати податків. Раціональне співвідношення між власним та позиковим капіталом встановлюється для конкретного підприємства окремо, з урахуванням його специфічних характеристик. При визначенні оптимального балансу власних і запозичених коштів слід враховувати не лише перевірені методики формування капіталу, але й величину резервного фонду, ефективність використання ресурсів та фінансову стійкість компанії.

Фінансовий леверидж має місце, коли підприємства використовують боргове фінансування, яке надається за певну плату. Фінансування відбувається, коли компанія отримує капітал. Іншими словами, з вартістю боргу бізнес збільшить ефективність використання капіталу. Висока вартість коштів свідчить про високий рівень ризику, який може призвести до банкрутства. Оцінка ділового капіталу повинна завершуватися виявленням і запровадженням резервів у функціонуванні підприємств, покращення складу та побудови фінансових ресурсів, підвищення ефективності використання капіталу, забезпечення стійкого розвитку та забезпечення економічної безпеки.

За підсумками зробленого аналізу економічних показників результативності діяльності доцільно виділити п'ять груп коефіцієнтів, що дозволяють оцінити

продуктивність застосування основних засобів, обігових ресурсів, капіталу, а також трудових і матеріальних складових виробництва (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Показники для проведення оцінки економічної ефективності функціонування підприємства

Показник	Спосіб розрахунку	Оптимальне значення
1. Група показників ефективності використання основних засобів		
Рентабельність основних засобів	Чистий прибуток/ Середньорічна вартість основних засобів * 100%	Збільшення
Фондовіддача	Обсяг виробництва/ Середньорічна вартість основних засобів	Збільшення
2. Група показників ефективності використання оборотних коштів		
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Чистий дохід/ Середньорічна величина оборотних коштів	Збільшення
Коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань	Оборотні активи/ Короткострокові зобов'язання	1,0-1,50
Рентабельності оборотних ресурсів	Чистий прибуток/ Середньорічна величина оборотних коштів * 100%	Збільшення
Коефіцієнт мобільності оборотних ресурсів	Оборотні активи/ Сума активів	> 0,50
3. Група показників рентабельності капіталу		
Коефіцієнт фінансової стабільності	Власний капітал/ Позиковий капітал	>1,0
Рентабельності продаж	Чистий прибуток/ Чистий дохід * 100%	Збільшення
Рентабельності ресурсів	Прибуток від операційної діяльності/ Сума активів * 100%	Збільшення
Коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал/ Сума пасивів	>0,50
Коефіцієнт ресурсовіддачі	Чистий дохід/ Середньорічна сума активів	Збільшення
4. Група показників доцільності використання трудових ресурсів		
Зарплатовіддача	Чистий дохід/ Фонд оплати праці	Збільшення
Забезпеченість праці основними засобами	Середньорічна вартість основних засобів / Середньооблікова чисельність працівників	Збільшення
Продуктивність трудових ресурсів	Чистий прибуток/ Середньооблікова чисельність працівників	Збільшення
5. Група показників ефективності використання матеріальних ресурсів		
Коефіцієнт оборотності запасів	Чистий дохід/ Середньорічна вартість запасів	Збільшення
Інтенсивність обороту матеріальних ресурсів	Чистий дохід/ Сума матеріальних витрат	Збільшення

Джерело: [8]

Аналіз ефективності діяльності підприємства можна проводити з урахуванням концепції сталого зростання.

Далі представлена концепція моделі «sustainable growth». Модель зростання Zakon-BCG.

Максимально допустимий рівень стійкого зростання (SG) визначається залежно від величини нерозподіленого прибутку і розраховується за відповідною формулою [46]:

$$SG = \frac{p \cdot P}{E} \quad (1.1)$$

де: p – частка утримання прибутку;

E – власні кошти;

P – чистий прибуток.

Розглянута модель ілюструє потенціал компанії до досягнення максимальних темпів зростання. Дослідження показало, що надмірно інтенсивне розширення діяльності може створювати значні труднощі для підприємств, зокрема у випадках, коли темпи зростання перевищують здатність організації генерувати достатній обсяг ресурсів для фінансування свого розширення. Така диспропорція між швидкістю зростання і ресурсною базою може призводити до фінансових та операційних ризиків, що потребує ретельного планування і контролю стратегічного розвитку.

За Ван Хорном, стійке зростання визначається як максимальний річний відсоток збільшення обсягів продажів, якого підприємство може досягти, виходячи з цільових операційних показників, політики виплати дивідендів та рівня заборгованості. На основі цих параметрів компанія здатна оцінити реалістичність прогнозованого обсягу продажів. Стабільний темп зростання, запропонований Ван Хорном, є кількісним індикатором, який прямо залежить від рентабельності продажів., тобто $\Delta S/S$:

$$SGR = b(NP/S)(1 + D/Eq)/(A/S) - b(NP/S)(1 + D/Eq) \quad (1.2)$$

де: A/S – співвідношення активів та доходу від реалізації;

b – непокритий збиток

NP/S – норма прибутку;

D/EQ – відношення позикового капіталу до власного.

Higgins 's Model:

$$SGR = (P)(1 - R)(1 + L)/A - (P)(1 - R)(1 + L) \quad (1.3)$$

де P – маржинальний прибуток;

R – частка прибутку, що залишається власникам підприємства;

A – відношення активів до доходу від реалізації

L – співвідношення позикового капіталу і власного.

Найбільш простою схемою розвитку підприємства вважається підхід Лернера та Карлетона, який представлено у вигляді формули [44]:

$$SGR = b(1 - T) \left(r + (r - i) * \frac{L}{E} \right) \quad (1.4)$$

де: b – частка прибутку, що реінвестується;

T – податкова ставка на прибуток;

r – рентабельність активів;

i – відсоткова ставка за кредитом;

L – зобов'язання підприємства;

E – обсяг власних коштів.

Деякі дослідники вважають, що за обмежених можливостей зовнішнього фінансування доцільно визначати допустимі темпи зростання підприємства. Наприклад, Р. Візванатан радить застосовувати таку формулу:

$$g = \frac{m \times (1-d) \times \frac{A}{E}}{\frac{A}{S} - m \times (1-d) \times \frac{A}{E}} \quad (1.5)$$

де: g – темп стабільного зростання;

m – чиста прибутковість (чистий прибуток / виручка);

d – зобов'язання підприємства;

E – власний капітал;

A – активи ($d + E$);

S – чистий дохід від реалізації.

Росс С. аналізує розвиток компанії з перспективи стратегічного планування, використовуючи показник стійкого зростання. Цей показник відображає

максимальні темпи приросту підприємства, яких можна досягти без залучення зовнішніх джерел фінансування через випуск додаткових акцій, одночасно зберігаючи постійне співвідношення між позиковим і власним капіталом:

$$\text{Sustainable growth rate} = \frac{ROE \times b}{1 - ROE \times b} \quad (1.6)$$

де: ROE – рентабельність власного капіталу,

b – коефіцієнт реінвестування, що визначає частку нерозподіленого прибутку у загальному обсязі прибутку компанії.

Комплексний критерій оптимальності капіталу (J) має вигляд:

$$J = \frac{Fliv}{WACC} = \frac{(1-T) \cdot (Ra - k_d) \cdot \frac{D}{E}}{(1-T) \cdot k_d \cdot \frac{D}{D+E} + k_e \cdot \frac{E}{D+E}} \quad (1.7)$$

де: k_d , k_e – вартість позикового та власного капіталу;

D, E – частка позикового та власного капіталу в структурі джерел фінансування підприємства;

T - ставка податку на прибуток;

Ra – рентабельність активів.

Головна умова оптимальності:

$$(1 - T) \cdot k_d \cdot \frac{D}{D+E} + k_e \cdot \frac{E}{D+E} = WACC \leq R \quad (1.8)$$

Таким чином, ефективність діяльності суб'єктів господарювання в основному залежить від забезпеченості ними достатнього капіталу. Вона відіграє важливу роль у діяльності підприємств, є основою його розвитку, а також впливає на забезпечення інтересів держави, власників і колективу. Визначення оптимального співвідношення між позиками та власними коштами впливає на стабільність підприємств, їх самостійність, а також сприяє отриманню прибутку та, зрештою, досягненню кінцевої мети їх діяльності.

1.3 Управління ефективністю роботи підприємства

У сучасному діловому середовищі підвищення економічної ефективності підприємств стало особливо важливим. Це зумовлено постійними

трансформаціями ринкової кон'юнктури, зростанням конкурентного тиску та активним впровадженням інноваційних технологій, що потребують застосування дієвих управлінських моделей. У середовищі жорсткої конкуренції ефективність функціонування підприємства виступає визначальним чинником його стабільності та довгострокового розвитку. Досягнення високих результатів можливе лише за умови системного аналізу діяльності, ретельного планування, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та постійного контролю за реалізацією стратегічних цілей. Традиційні методики оцінювання ефективності здебільшого орієнтуються на фінансові показники – рентабельність продажів, активів і власного капіталу, рівень прибутковості, продуктивність праці, оборотність ресурсів та інші коефіцієнти. Попри їхню практичну цінність для базового аналізу, такі підходи не враховують швидкі зміни у сучасному бізнес-середовищі, що зменшує їхню ефективність у довгостроковій перспективі.

На нинішньому етапі одним із ключових стратегічних завдань підприємств є забезпечення високої економічної ефективності, яка виступає фундаментальною умовою фінансової стійкості в умовах нестабільного економічного середовища. На цей показник впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники, що залежать від специфіки галузі. Для вдосконалення операційного менеджменту доцільно реалізовувати стратегії, спрямовані на скорочення часу виконання виробничих та управлінських процесів. Головна ідея полягає в тому, що зменшення тривалості операцій сприяє зростанню продуктивності, прискорює вихід нових продуктів на ринок та забезпечує вищий рівень задоволеності клієнтів.

У рамках стратегії управління операційними інноваціями виділяють кілька ключових організаційних кроків. По-перше, це ідентифікація та прогнозування потенційних або вже наявних змін, при цьому на початковому етапі доцільно обмежувати масштаби впроваджуваних інновацій, що дозволяє проводити багаторазові експерименти та перевіряти їхню практичну ефективність. По-друге, проводиться ідентифікація та аналіз побічних наслідків і явищ, що виходять за межі основних функцій або можливостей адаптації системи, адже сильний негативний зовнішній вплив може тривалий час порушувати стабільність роботи

підприємства та стати причиною відмови від впровадження змін. По-третє, слід забезпечити відповідність цілей і критеріїв інновацій загальним стратегічним завданням операційної системи, оскільки інноваційні ініціативи мають органічно інтегруватися у загальну стратегію розвитку підприємства, включаючи його місію, репутацію та перспективне планування.

В умовах сучасного бізнес-середовища підвищення результативності операційного менеджменту неможливе без активного впровадження цифрових рішень. Йдеться про використання промислового Інтернету речей (IoT) та комплексної автоматизації ключових бізнес-процесів. Застосування цих технологій забезпечує більш високу точність виконання операцій, скорочує час їх реалізації та сприяє зростанню загальної продуктивності підприємства. Особливе значення має управління оборотними активами, адже саме їхнє ефективне використання визначає фінансову стійкість компанії та безперервність її діяльності. Серед доцільних заходів у цій сфері можна виділити: підтримання оптимального рівня грошових коштів для своєчасних розрахунків; формування резервів для покриття додаткових потреб у разі розширення виробництва чи виникнення непередбачених витрат; створення фінансового захисного буфера для мінімізації можливих втрат; а також швидке перетворення тимчасово вільних коштів у високоліквідні інструменти з можливістю оперативного повернення їх у господарський обіг для поповнення касових залишків. [1, с. 21-23].

Оптимізація використання оборотних активів є важливою складовою підвищення ефективності підприємства та забезпечення стабільності його господарської діяльності. Основні напрями вдосконалення включають забезпечення безперервності виробничих процесів, прискорення обертання оборотних коштів, підтримання необхідного рівня ліквідності та платоспроможності, підвищення рентабельності використання ресурсів і мінімізацію фінансових ризиків і втрат під час їх формування та експлуатації. Оборотні активи виступають ключовим показником фінансового стану компанії, оскільки визначають її здатність виконувати поточні операції та забезпечувати безперервність діяльності. Раціональне планування їх обсягу та структури сприяє

ефективному функціонуванню підприємства, дозволяючи підтримувати стабільний виробничий процес та дотримання фінансової дисципліни. Досягнення стратегічних і фінансових цілей значною мірою залежить від системного підходу до управління оборотними активами, який передбачає їх грамотне формування та використання з акцентом на максимізацію прибутковості та підтримання необхідного рівня ліквідності.

Ефективність управління оборотними активами має безпосередній вплив на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства. Ефективне управління цими активами дає змогу вивільняти фінансові ресурси для інвестування у нові напрямки діяльності, прискорювати обертання коштів і підтримувати безперервність операційного процесу. Завдяки цьому компанія отримує можливість не лише підтримувати існуючі виробничі потужності, а й поступово їх розширювати, що сприяє зміцненню конкурентних позицій та підвищенню фінансової надійності. Особливу увагу у процесі управління слід приділяти покращенню структури капіталу та підготовці відповідної аналітичної інформації для керівництва. Це питання набуває особливої актуальності в умовах сучасної економіки, коли будь-яке підприємство має можливість залучати фінансові ресурси з ринку. Тому глибокий аналіз доцільності застосування різних методик оптимізації капіталу та їх адаптації до конкретних умов компанії є вкрай важливим. Вибір оптимальної структури капіталу завжди передбачає баланс між ризиком і прибутковістю. Збільшення частки позикового капіталу, з одного боку, підвищує фінансову рентабельність власного капіталу та загальний прибуток підприємства, а з іншого – збільшує волатильність чистого грошового потоку і фінансові ризики. Надмірне використання позикових коштів може призвести до ситуації, коли компанія не зможе своєчасно виконувати зобов'язання за кредитами, що підвищує ймовірність фінансових труднощів. Таким чином, ефективне управління оборотними активами та раціональна структура капіталу є ключовими факторами забезпечення стабільності та розвитку підприємства.

Раціоналізація структури капіталу підприємства потребує системного підходу, спрямованого на забезпечення фінансової стійкості та підвищення

ефективності діяльності. На початковому етапі здійснюється аналіз складу капіталу в динаміці, визначається його вплив на фінансову стабільність та результативність використання ресурсів. Для цього застосовуються показники фінансової автономії, рівня заборгованості, співвідношення коротко- та довгострокових зобов'язань, ефект фінансового важеля, а також коефіцієнти рентабельності й оборотності активів та власного капіталу. Далі ідентифікуються основні чинники, що формують структуру капіталу: специфіка галузі та операційної діяльності, стадія розвитку підприємства, умови функціонування фінансового ринку, рівень прибутковості операцій, податкове навантаження та концентрація акціонерного капіталу. На основі цього визначаються оптимальні співвідношення між власними та позиковими ресурсами, а також потреба у залученні додаткових внутрішніх чи зовнішніх джерел фінансування. Фінальним етапом є коригування структури капіталу з метою максимізації фінансової рентабельності шляхом використання механізму фінансового важеля. Такий підхід сприяє зниженню собівартості продукції, підвищенню ефективності інвестицій, прискоренню оборотності капіталу та зростанню доходів підприємства. [25].

Досвід показує, що універсального рецепту оптимального співвідношення власного та позикового капіталу не існує. Управління капіталом передбачає балансування між підвищенням ефективності діяльності підприємства та мінімізацією ризику втрати ліквідності. При цьому необхідно враховувати комплекс як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників, що дають змогу цілеспрямовано формувати структуру капіталу та забезпечувати її ефективне використання в конкретних умовах функціонування компанії. Серед ключових факторів варто виділити: галузеву специфіку та характер операційної діяльності, рівень прибутковості, стадію розвитку підприємства, поточну ситуацію на товарних і фінансових ринках, а також фіскальну політику держави. На основі аналізу цих параметрів визначаються оптимальні пропорції власних і позикових ресурсів, а за потреби здійснюється залучення додаткових внутрішніх чи зовнішніх джерел фінансування. З огляду на обмеженість традиційних методів

оцінки ефективності управління, зростає значення сучасних інтегрованих моделей, які дозволяють здійснювати комплексний аналіз діяльності підприємства. Такі підходи враховують не лише кількісні, а й якісні показники, забезпечують прозорість управлінських процесів, стратегічну спрямованість та гнучкість прийняття рішень. У сучасних ринкових умовах підприємства змушені постійно контролювати рівень економічної ефективності та підвищувати його, перетворюючи управління результативністю на безперервний процес, що гарантує стабільний розвиток і збереження конкурентних позицій.

Штучний інтелект сьогодні виступає одним із ключових засобів підвищення ефективності управлінських рішень і поступово знаходить своє місце в бізнес-процесах українських компаній. Дослідження економічного ефекту від впровадження ШІ в управлінні ресурсами дозволяє оцінити його вплив на продуктивність, рівень витрат, прибутковість та загальну стабільність розвитку підприємства. Інтеграція ШІ сприяє значному покращенню цих показників через автоматизації операцій, оптимізації процесів прийняття рішень та зниженню ризику помилок, пов'язаних із людським фактором.

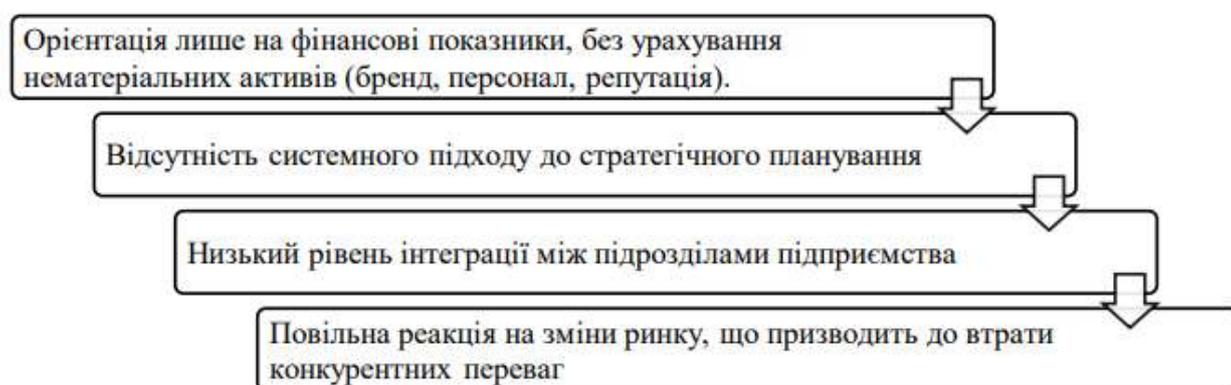

Рис. 1.4. Проблемні аспекти традиційного управління ефективністю

Джерело: [38, с. 132-134]

В українських підприємствах технології штучного інтелекту дедалі частіше впроваджуються для інтелектуального управління ресурсами. Вони беруть на себе автоматизований аналіз великих масивів даних, допомагають прогнозувати потреби ринку, оптимізують логістичні операції, координують виробничі процеси, підтримують фінансове планування та покращують взаємодію з

клієнтами. Застосування технологій машинного навчання, Big Data та оптимізаційних алгоритмів дає змогу підприємствам ефективніше розподіляти ресурси, зменшувати витрати на операційну діяльність і прискорювати виконання бізнес-процесів. Завдяки ШІ стає реальним одночасне керування значними обсягами ресурсів (рис. 1.5), оперативне виявлення проблемних ситуацій і їхнє швидке усунення. Інтеграція штучного інтелекту в систему управління ресурсами сприяє комплексному зростанню економічної результативності бізнесу, посилюючи його конкурентні позиції на внутрішньому та міжнародному ринках.

Рис. 1.5. Ресурсний потенціал, що підлягає інтелектуальній оптимізації

Джерело: [38, с. 132-134]

Ще одним сучасним підходом, що дає змогу оцінювати результативність підприємства за фінансовими й нефінансовими критеріями, є збалансована система показників (balanced scorecard, BSC). Це стратегічна модель управління, розроблена Робертом Капланом і Девідом Нортон, яка дає змогу комплексно визначати економічну ефективність компанії [38]. Її особливість полягає в поєднанні фінансових та нефінансових індикаторів, що дозволяє не лише оцінювати підсумки роботи, а й управляти чинниками, які формують ці результати. BSC передбачає аналіз діяльності організації з чотирьох ключових перспектив: фінансової, яка охоплює показники прибутковості, рентабельності та

зростання вартості бізнесу; клієнтської, яка характеризує ступінь задоволеності та відданості клієнтів, а також динаміку розширення позицій підприємства на ринку; організаційного розвитку (навчання та досконалення), що відображає рівень підготовленості персоналу, розвиток технологій, стан інфраструктури та особливості корпоративної культури. Завдяки такому підходу підприємство може формувати відповідні стратегічні цілі, ключові показники ефективності (KPI), а також визначати завдання й ініціативи для їх досягнення, що забезпечує системність і послідовність управлінських рішень. Однією з ключових переваг методології BSC є можливість застосування стратегічної карти, яка допомагає наочно відобразити та пояснити, яким чином підприємство формує свою цінність. Стратегічна карта являє собою графічну схему, що демонструє логічні причинно-наслідкові зв'язки між стратегічними цілями компанії. Для кожної мети на такій карті визначають принаймні один показник результативності (KPI), за яким здійснюється моніторинг її виконання. KPI дають змогу оцінювати успішність реалізації стратегій, визначати відхилення між запланованими та реальними показниками, а також вимірювати як ефективність, так і операційну результативність підприємства. BSC виступає потужним інструментом підвищення економічної результативності, оскільки забезпечує проактивний підхід до управління, інтегруючи оцінку фінансових результатів із аналізом ключових факторів майбутнього розвитку. Для українських компаній раціональним рішенням є комбінування елементів різних моделей, адаптуючи їх до особливостей власної діяльності. В умовах сучасної економічної нестабільності та зростаючої конкуренції українські підприємства потребують дієвих управлінських інструментів, які дозволяють оперативно реагувати на зміни, оптимізувати витрати та підвищувати якість вироблених товарів і наданих послуг.

Таблиця 1.2

Доцільність та ризики впровадження BSC

Конструктивні фактори	Деструктивні фактори
Гарантує узгодженість стратегічних цілей із повсякденними операційними процесами.	Впровадження може бути складним без належної підготовки персоналу.

Дозволяє оцінювати ефективність діяльності підприємства у довгостроковій перспективі та узгоджувати цілі різних підрозділів.	Необхідне регулярне оновлення даних та забезпечення функціонування інформаційної системи.
Забезпечує створення єдиної системи індикаторів для контролю та оцінки результатів діяльності.	Суттєва орієнтація на якісні, подекуди суб'єктивні оцінки.

Джерело: [38]

Сучасні концепції управління, зокрема методологія Balanced Scorecard та системи, що базуються на використанні штучного інтелекту, довели свою високу результативність у практиці провідних міжнародних корпорацій та демонструють значний потенціал для адаптації в українських реаліях. Застосування зазначених інструментів забезпечує перехід організацій від фрагментарного та реактивного оперативного управління до цілісного стратегічного підходу, орієнтованого на досягнення визначених цілей і підтримання довгострокової фінансово-економічної стабільності. Водночас імплементація таких моделей потребує ретельної підготовки, проведення цифрової трансформації, переосмислення управлінських парадигм та активного залучення персоналу до процесів прийняття рішень. Таким чином, інтеграція сучасних систем управління економічною ефективністю не лише сприяє підвищенню продуктивності та вдосконаленню внутрішніх бізнес-процесів, але й формує стійкі конкурентні переваги підприємства як на національному, так і на глобальному рівні.

Висновки до розділу 1

1. Економічна ефективність діяльності підприємства є ключовим чинником його розвитку та конкурентоспроможності. Вона визначається не лише рівнем прибутку, а й співвідношенням витрат, якості продукції та продуктивності праці, що дозволяє досягати оптимального результату за мінімальних ресурсних затрат. Рентабельність виступає універсальним показником ефективності, що відображає здатність підприємства ефективно перетворювати вкладені ресурси на фінансовий результат, оцінювати доцільність використання капіталу та якість управлінських рішень. Високий рівень рентабельності забезпечує фінансову стійкість підприємства, можливість його розвитку та розширення діяльності.

2. Аналіз ефективності діяльності підприємства потребує комплексного підходу, який включає оцінку використання основних засобів, оборотних активів, капіталу, трудових та матеріальних ресурсів. Показники фондовіддачі, оборотності коштів, рентабельності активів та ресурсів дозволяють виявити резерви підвищення ефективності. Моделі стійкого зростання підприємства (sustainable growth) демонструють взаємозв'язок між рівнем прибутку, капіталом та можливостями фінансування розвитку без залучення додаткових зовнішніх джерел. Застосування цих моделей дозволяє визначати допустимі темпи зростання, мінімізуючи ризики фінансової нестійкості.

3. Ефективне управління підприємством передбачає впровадження сучасних підходів до оптимізації оборотних активів та структури капіталу, що дозволяє забезпечити ліквідність, фінансову стабільність та підвищити рентабельність. Баланс між власним і позиковим капіталом є критично важливим для мінімізації ризиків та максимізації прибутковості. Оптимізація ресурсів, скорочення термінів операційних процесів, використання цифрових технологій та інноваційних підходів до менеджменту сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємства в умовах високої конкуренції та нестабільності економіки.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА СТОВ «ВІКТОРІЯ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

СТОВ «ВІКТОРІЯ» було офіційно засноване у 1998 році (код ЄДРПОУ 30231948). Підприємство розташоване за адресою: Україна, 52445, Дніпропетровська область, Дніпровський район, с. Широке. Основна діяльність господарства полягає у вирощуванні зернових (за винятком рису), бобових культур та насіння олійних культур, що відповідає коду КВЕД 01.11. [33].

Підприємство, що займається активною діяльністю в аграрній галузі і при цьому успішно виступає на ринку, характеризується багатопрофільністю та великими масштабами. Основою його виробничої структури є вирощування зернових культур та плодів овочів, що забезпечує постійність сировинної бази та зміцнює рентабельність на ринку. Важливим напрямом роботи також є розвиток тваринництва, яке дає можливість створювати додаткові види продукції та підтримувати комплексний цикл виробництва.

Крім первинного виробництва, СТОВ «Вікторія» активно займається переробкою сільськогосподарської продукції. Такий підхід дозволяє підприємству не лише підвищувати додану вартість своїх товарів, а й більш раціонально використовувати ресурси, оптимізувати виробничі процеси та зменшувати залежність від зовнішніх підрядників. Переробка забезпечує розширення асортименту готової продукції та сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на внутрішньому і зовнішніх ринках. Завдяки продуманій диверсифікації напрямів діяльності підприємство демонструє стабільність та має важливе значення в агропромисловому комплексі регіону. Розширення виробничої бази дозволяє ефективно реагувати на коливання ринку та забезпечує сталі економічні показники.

У межах розширення господарської діяльності СТОВ «Вікторія» впровадило низку додаткових напрямів роботи. Зокрема, підприємство успішно розвиває прісноводне рибництво (аквакультуру), що відкриває нові можливості для формування рибної продукції та задоволення попиту на якісні білкові продукти. Також господарство здійснює переробку м'ясної продукції, що включає виготовлення різних видів м'ясних виробів. Окремим напрямом є виробництво олії та жирів, які користуються стабільним попитом серед споживачів та промислових переробників. Підприємство також займається виготовленням круп і борошна, забезпечуючи ринок продукцією щоденного вжитку та підтримуючи повний цикл переробки зернових.

Структура менеджменту зображена на рис. 2.1.

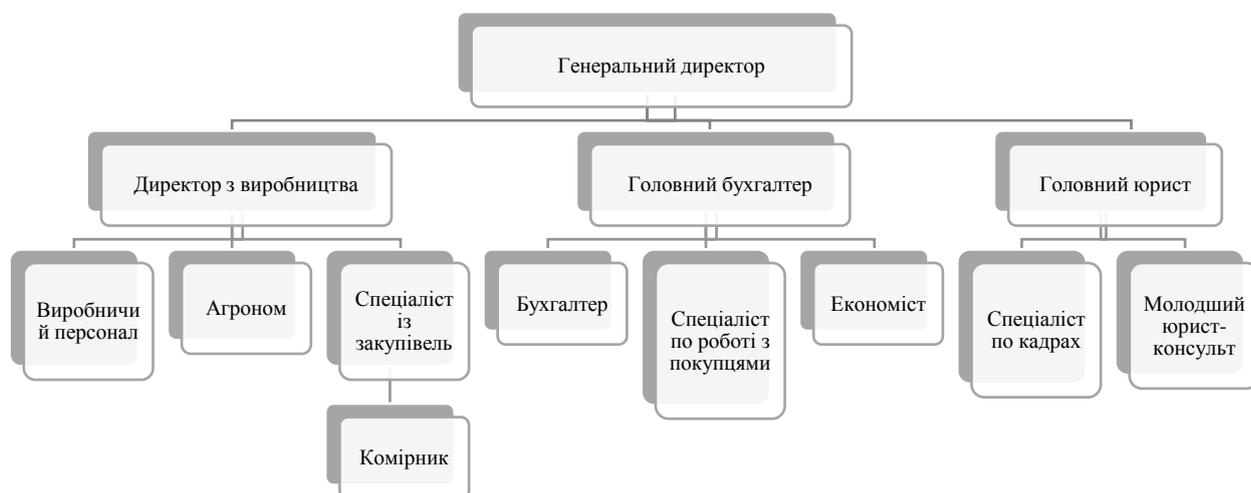

Рис. 2.1. Структурно-функціональна модель підприємства СТОВ «ВІКТОРІЯ»

Джерело: [узагальнено автором]

Система управління підприємством побудована на принципі вертикальної підзвітності: кожен структурний підрозділ виконує визначені функції відповідно до своїх Положень. Працівники діють у межах повноважень, встановлених їхніми посадовими інструкціями. Генеральний директор підзвітний власникам підприємства, регулярно (щоквартально) інформує їх про результати діяльності, координує роботу компанії на стратегічному рівні, ухвалює ключові рішення та здійснює підпис документів. Директор з виробництва забезпечує організовану

роботу виробничого процесу, контролює наявність необхідних ресурсів, підтримує безперервність виробництва та керує працівниками свого підрозділу. Виробничий персонал безпосередньо виконує операції, пов'язані з виготовленням продукції, та забезпечує дотримання технологічних вимог. Агроном відповідає за стан посівів, своєчасне проведення агротехнічних робіт і лікування рослин у разі виникнення потреби.

Спеціаліст із закупівель контролює забезпечення підприємства матеріальними ресурсами, підтримує взаємодію з постачальниками щодо виконання договірних зобов'язань і разом з комірником перевіряє залишки сировини та готової продукції на складі. До його завдань також належить пошук нових постачальників і оптимізація витрат на виробництво. Головний бухгалтер організовує та контролює ведення бухгалтерського обліку, підписує фінансову звітність і подає її до контролюючих органів; окремі ділянки обліку виконує бухгалтер. Економіст аналізує фінансово-економічні показники підприємства та пропонує заходи щодо мінімізації впливу зовнішніх ризиків. Спеціаліст із роботи з покупцями контролює залишки продукції та здійснює взаємодію з клієнтами стосовно виконання умов поставок; також він відповідає за пошук нових ринків збуту і проведення маркетингових заходів для стимулювання продажів.

Головний юрист забезпечує правовий супровід діяльності підприємства, зокрема в межах судових процесів, у чому йому допомагає старший юрисконсульт. Крім того, вони готують договори з постачальниками та покупцями. Спеціаліст з персоналу займається підбором кадрів, оформленням трудових відносин та розробкою систем мотивації працівників.

У табл. 2.1 розглянемо структура і склад земельних ресурсів. У 2022-2024 роках структура та склад земельних ресурсів характеризуються помірним розширенням площі сільськогосподарських угідь і ріллі при одночасному зниженні інтенсивності їх використання. Загальна площа угідь зросла з 1939 до 1942 га (+0,2%), а рілля – з 1747 до 1860 га (+6,5%), що свідчить про прагнення до нарощування виробничого потенціалу. Посівна площа збільшилася лише на 1,3%, що демонструє більш стримані темпи залучення земель у активне використання.

Водночас коефіцієнт розораності знизився з 0,99 до 0,94, а коефіцієнт використання ріллі – з 0,97 до 0,92, тобто частка реально оброблюваних площ поступово скорочується. Кількість працівників у господарстві зросла з 41 до 47 осіб (+14,6%), що зменшило навантаження на одного працівника: по сільськогосподарських угіддях – з 47,3 до 41,3 га, а по ріллі – з 42,6 до 39,6 га. Це може позитивно впливати на якість обробітку та продуктивність праці. Загалом, у зазначений період спостерігається стабільність земельних ресурсів із тенденцією до більш збалансованого їх використання, коли зростання площ поєднується зі зниженням інтенсивності експлуатації та оптимізацією трудових ресурсів.

Таблиця 2.1

Структура і склад земельних ресурсів за 2022-2024 роки

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. у % до 2022 р.
	га	%	га	%	га	%	
Площа с.-г. угідь	1939	–	1941	–	1942	–	100,2
в т.ч. рілля	1747	100	1854	100	1860	100	106,5
у тому числі посівна площа	1730	99	1749	94,3	1752	94,2	101,3
Коефіцієнт розораності	0,99	–	0,96	–	0,94	–	94,9
Коефіцієнт використання ріллі	0,97	–	0,94	–	0,92	–	94,8
Кількість працівників, осіб	41	–	45	–	47	–	114,6
Припадає на одного працівника:							
– с.-г. угідь, га	47,3	–	43,1	–	41,3	–	87,3
– ріллі, га	42,6	–	41,2	–	39,6	–	92,9

Джерело: [розраховано автором]

Далі продемонструємо результати роботи підприємства за 2022 рік, оскільки свіжіші статистичні дані відсутні. Основну частину валової продукції забезпечили зернові культури, серед яких найбільші площі та обсяги збору припали на озиму пшеницю (1538 га та 7848,3 т). Значним був також валовий збір озимого ячменю та проса. Серед технічних культур високі показники отримано при вирощуванні озимого ріпаку (2167,26 т) та соняшнику (2583,49 т), що свідчить про ефективне використання посівних площ. Тваринництво у

господарстві представлено бджільництвом, свинарством, вівчарством і конярством; найбільший результат отримано у виробництві меду – 210 кг. Загалом підприємство демонструє багатогалузевість, раціональне використання ресурсів та стабільність виробничих показників.

Таблиця 2.2

**Статистичні дані щодо виробництва продукції рослинництва і тваринництва
СТОВ «ВІКТОРІЯ» у 2022 році**

Культура	Площа, га	Врожайність, ц	Валовий збір, т
Зернові			
Пшениця озима	1538,00	51,03	7848,3
Кукурудза	289,95	28,65	830,73
Гречка	39,99	6,99	27,95
Озимий ячмінь	180,02	47,28	851,09
Просо	170,00	23,77	401,63
Технічні			
Озимий ріпак	577,05	37,56	2167,25
Соняшник	1275,23	20,26	2583,49
Тваринництво			
Вид	Показники	Вимірювання	
Свиноводство	24,00	Голов	
Коні	4,00	Голов	
Вівчарство	30,00	Голов	
Бджолярство	30,00	Шт	
Мед	209,50	Кг	

Джерело: [34]

Аналіз трудових ресурсів за 2022-2024 роки показує, що загальна чисельність працівників збільшилась на 6 осіб (14,63%) та складає 47 осіб. У 2024 році ними було відпрацьовано 88 тис. люд.-год., що на 12,71% та 2,83% більше ніж у 2022р. та у 2023р. відповідно. Проте, частка праці на одного працівника зменшилась (12,7%), через що і кількість відпрацьованих годин одним працівником також зменшилась (на 1,66%). Площа сільськогосподарських угідь залишалася майже незмінною, проте кількість працівників на 100 га зросла на 14,7%, що означає підвищення забезпеченості робочою силою. Трудова інтенсивність на гектар підвищилася на 12,5%, що вказує на збільшення витрат праці на одиницю площі та може бути наслідком інтенсифікації виробництва. Загалом підприємство наростило кадровий потенціал і трудові ресурси, що

сприяло зростанню інтенсивності виробництва, але водночас виявилось зниження ефективності використання робочого часу, що потребує оптимізації організації праці.

Таблиця 2.3

Структура трудових ресурсів СТОВ «Вікторія» за 2022-2024 роки

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до 2022 р.	Темп приросту 2024/2023, %
Чисельність працівників, осіб	41	45	47	114,63	104,44
Відпрацьовано всього, тис. люд.-год	78,06	85,58	88	112,71	102,83
Відпрацьовано одним працівником, люд.-год	1903,9	1901,8	1872,3	98,34	98,45
Частка годин на 1 працівника, %	2,44	2,22	2,13	87,3	95,95
Річний запас робочого часу, тис. люд.-год	78,93	86,63	90,09	114,15	103,99
Коефіцієнт використання фонду робочого часу	0,99	0,99	0,98	98,99	98,99
Площа с.-г. угідь, га	1939	1941	1942	100,15	100,05
Працівників на 100 га, осіб	2,11	2,32	2,42	114,69	104,31
Трудова інтенсивність 1 га (люд.-год/га)	40,25	44,11	45,29	112,51	102,66

Джерело: [розраховано автором]

Аналіз трудових ресурсів за 2022-2024 роки показує, що загальна чисельність працівників збільшилась на 6 осіб (14,63%) та складає 47 осіб. У 2024 році ними було відпрацьовано 88 тис. люд.-год., що на 12,71% та 2,83% більше ніж у 2022р. та у 2023р. відповідно. Проте, частка праці на одного працівника зменшилась (12,7%), через що і кількість відпрацьованих годин одним працівником також зменшилась (на 1,66%). Площа сільськогосподарських угідь залишалася майже незмінною, проте кількість працівників на 100 га зросла на 14,7%, що означає підвищення забезпеченості робочою силою. Трудова інтенсивність на гектар підвищилася на 12,5%, що вказує на збільшення витрат праці на одиницю площі та може бути наслідком інтенсифікації виробництва.

Загалом підприємство наростило кадровий потенціал і трудові ресурси, що сприяло зростанню інтенсивності виробництва, але водночас виявилось зниження ефективності використання робочого часу, що потребує оптимізації організації праці.

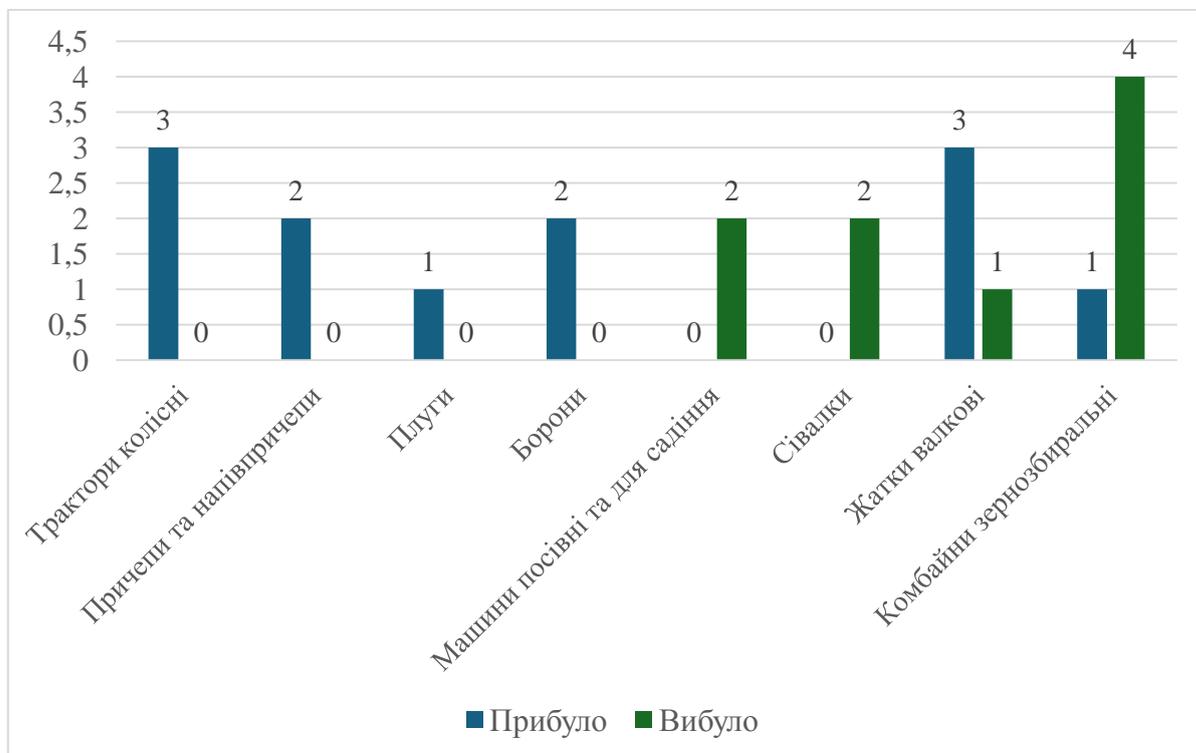

Рис. 2.2. Транспортний парк СТОВ «ВІКТОРІЯ» у 2022 році

Джерело: [34]

Наведені дані свідчать, що у 2022 році СТОВ «ВІКТОРІЯ» зберігало стабільність свого машинно-транспортного парку та водночас здійснювало вибіркоче оновлення техніки. Більшість позицій характеризуються приростом або незмінністю наявних одиниць, при цьому вибуття спостерігається лише у кількох категоріях, зокрема серед зернозбиральних комбайнів, жаток та сівалок. Підприємство активно поповнювало парк технікою, що бере участь у ключових виробничих процесах: придбано нові трактори, борони, обладнання для внесення добрив, техніку для заготівлі кормів та після урожайних робіт. Крім того, зростання кількості обладнання для обробітку ґрунту та догляду за культурами може свідчити про підвищення інтенсивності технологічних операцій. Утримання значної кількості техніки без вибуття демонструє достатньо високий рівень її

технічного стану та ефективну систему обслуговування на підприємстві. Загалом структура оновлення свідчить про прагнення підприємства підтримувати високий рівень технічної забезпеченості, що сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів та забезпечує надійну організацію польових робіт.

Таблиця 2.4

Ефективність використання основних фондів за 2022-2024 роки

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до 2022 р.	Темп приросту 2024/2023, %
Первісна вартість основних фондів, тис. грн	10024,1	11527,72	11900	118,22	103,23
Амортизація, тис. грн	5922,9	6515,19	6700	113,1	102,84
Залишкова вартість основних фондів, тис. грн	4101,2	5012,53	5200	126,8	103,75
Коефіцієнт зношення	0,59	0,57	0,56	94,92	98,25
Коефіцієнт придатності (1 – зношення)	0,41	0,43	0,44	107,32	102,33
Коефіцієнт оновлення вартості ОЗ	0,04	0,13	0,08	200	61,5
Середньорічна чисельність працівників, осіб	41	45	47	114,63	104,44
Площа с.-г. угідь, га	1939	1941	1942	100,15	100,05
Фондоозброєність, тис. грн на 1 працівника	100,03	111,39	115	114,94	103,24
Фондооснащеність, тис. грн на 1 га	211,51	258,24	265	125,29	102,61
Фондовіддача, грн на 1 грн ОЗ	9,12	8,21	7,8	85,53	94,99
Фондомісткість, грн	0,11	0,12	0,13	118,18	108,33

Джерело: [розраховано автором]

У 2022-2024 роках господарство наростило вартість основних засобів (з 10024,1 до 11900 тис. грн), що супроводжувалося зростанням їх залишкової вартості (+26,8%) та зниженням коефіцієнта зношення з 0,59 до 0,56. Це свідчить про покращення технічного стану фондів і підвищення їх придатності. Зросла чисельність працівників (+14,6%), фондоозброєність (+14,9%) та фондооснащеність (+25,3%), що означає кращу забезпеченість трудових і земельних ресурсів технікою. Водночас ефективність використання фондів

знизилися: фондівдача скоротилася з 9,12 до 7,8 грн (-14,5%), а фондомісткість зросла з 0,11 до 0,13 (+18,2%). Це означає, що на кожну гривню основних засобів виробляється менше продукції, а витрати на фонди збільшуються. Загалом, господарство покращило матеріально-технічну базу, але потребує оптимізації її використання для підвищення продуктивності та економічної ефективності.

Таблиця 2.5

Ефективність використання оборотних засобів за 2022-2024 роки

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до 2022 р.	Темп приросту 2024/2023, %
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн	60112,3	78145,99	75000	124,74	96,97
Коефіцієнт оборотності	0,62	0,53	0,55	88,71	103,77
Період обороту, днів	586,6	693,3	660	112,52	95,2
Швидкість обороту (разів за рік)	0,62	0,53	0,55	88,71	103,77
Тривалість одного обороту, днів (360/коєф.)	580,6	679,2	654,5	112,7	96,4
Ефективність використання оборотних засобів (умовний індекс)	0,64	0,52	0,56	87,5	107,7

Джерело: [розраховано автором]

У 2022-2024 роках у СТОВ «Вікторія» спостерігається зростання середньорічної вартості оборотних засобів на 24,7% порівняно з 2022 р., що свідчить про розширення їхнього обсягу. Водночас коефіцієнт оборотності знизився з 0,62 до 0,55, а період обороту збільшився з 586,6 до 660 днів, що означає уповільнення швидкості використання оборотних засобів та зниження їхньої ефективності. Тривалість одного обороту також зросла на 12,7% у порівнянні з 2022 р., хоча у 2024 р. відбулося певне скорочення цього показника відносно 2023 р. (на 3,6%). Умовний індекс ефективності використання оборотних засобів знизився з 0,64 до 0,56, що становить 87,5% від рівня 2022 р., проте у 2024 р. він зріс на 7,7% порівняно з 2023 р., що свідчить про часткове покращення ситуації. Таким чином, у досліджуваний період підприємство збільшило обсяг

оборотних засобів, але їхня оборотність залишалася низькою, що призвело до подовження періоду та тривалості одного обороту. Незважаючи на певне покращення у 2024 р. порівняно з 2023 р., загальна тенденція свідчить про необхідність підвищення ефективності використання оборотних засобів шляхом прискорення їхнього обороту та оптимізації структури.

2.2 Аналіз показників ефективності роботи підприємства

У 2022-2024 роках фінансова діяльність підприємства характеризується різкими коливаннями. динаміку фінансових показників підприємства за 2022-2024 роки та дає змогу оцінити зміни у доходах, витратах, прибутковості й ефективності діяльності. У 2024 році спостерігається різке зростання чистого доходу – до 112 932 тис. грн, що становить 301,9% від рівня 2022 року та демонструє значний приріст порівняно з 2023 роком (+274,5%).

Таблиця 2.6

Аналіз фінансової діяльності за 2022-2024 роки

Пазники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до 2022 р.	Темп приросту 2024/2023, %
Фінансові результати					
Чистий дохід, тис. грн	37 401,80	41 141,98	112 932	301,9	274,5
Повна собівартість, тис. грн	20 197,10	48 469,30	106 628	528	219,8
Прибуток, тис. грн	17 204,70	-7 327,28	6 304	36,6	-186,1
Операційні коефіцієнти					
Частка собівартості у доході, %	54	117,9	94,2	+40,2 в.п.	-20,1 в.п.
Маржинальний прибуток, тис. грн	17 204,70	-7 327,28	6 304	36,6	-186,1
Показники рентабельності					
Рентабельність продажу, %	46	-17,81	5,58	-40,42 в.п.	+23,39 в.п.
Рентабельність виробництва, %	85,18	-15,12	5,91	-79,27 в.п.	+21,03 в.п.
Коефіцієнт прибутковості витрат	0,85	-0,15	0,06	-0,79	0,21

Джерело: [розраховано автором]

Однак одночасно відбулося істотне збільшення повної собівартості – у 5,28 рази порівняно з 2022 роком. Це призвело до того, що хоча підприємство повернулося до прибуткової діяльності після збитку у 2023 році, рівень прибутку становить лише 6 304 тис. грн, що на 63,4% менше ніж у 2022 році. Темп приросту прибутку 2024/2023 має від’ємне значення, що пояснюється переходом зі збитку до незначного прибутку. Операційні показники демонструють зниження частки собівартості в доході до 94,2% у 2024 році. Хоча це краще порівняно з критичним рівнем 2023 року (117,9%), показник все ще гірший, ніж у 2022 році, коли він складав 54%.

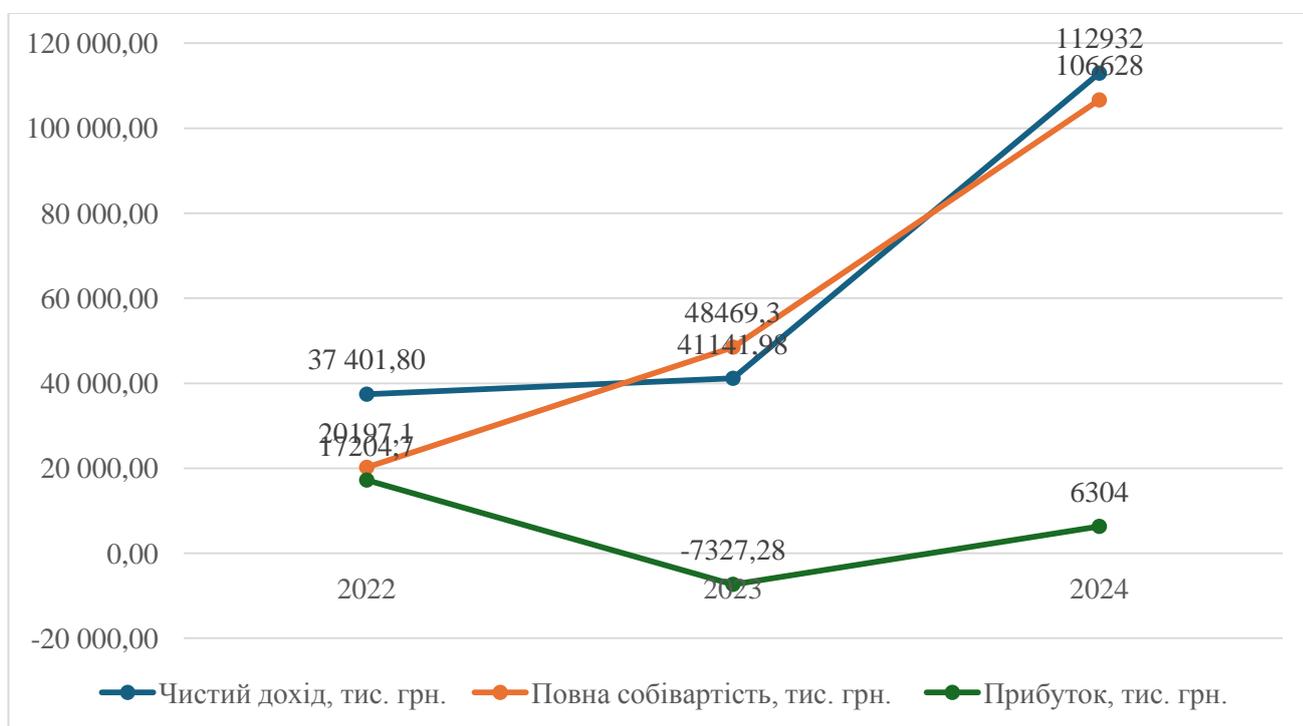

Рис. 2.3. Динаміка фінансових показників за 2022-2024 роки

Джерело: [побудовано автором]

Маржинальний прибуток повторює динаміку чистого прибутку та свідчить про часткове відновлення ефективності, але не повернення до рівня базового року. Показники рентабельності також демонструють суттєві коливання: рентабельність продажів та виробництва у 2023 році були від’ємними, що вказує на збитковість, проте у 2024 році вони повернулися до позитивних значень – 5,58% та 5,91% відповідно. Попри зростання, ці показники значно нижчі за рівень 2022 року (46% і 85,18% відповідно). Коефіцієнт прибутковості витрат у 2024

році також залишається низьким – 0,06, що свідчить про недостатню віддачу від витрат.

Таблиця 2.7

Динаміка показників ліквідності за 2022-2024 роки

Показники ліквідності	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до 2022 р.	Темп приросту 2024/2023, %
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,9	1,5	1,6	84,2	6,7
Коефіцієнт проміжної ліквідності	1,7	1,2	1,3	76,5	8,3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1	0,02	0,05	50	150
Швидка ліквідність (quick ratio)	1,2	0,9	1	83,3	11,1
Коефіцієнт фінансової залежності	0,6	0,7	0,65	108,3	-7,1

Джерело: [розраховано автором]

Динаміка показників ліквідності за 2022–2024 роки (табл. 2.8) свідчить про те, що підприємство у 2023 році зіткнулося з погіршенням своєї платоспроможності, однак у 2024 році розпочався процес поступового відновлення. Коефіцієнт загальної ліквідності знизився з 1,9 у 2022 році до 1,5 у 2023-му, але у 2024 році дещо зріс до 1,6, що становить 84,2 % від рівня базового року. Аналогічна тенденція спостерігається й у коефіцієнта проміжної ліквідності: після падіння з 1,7 до 1,2 у 2023 році він підвищився до 1,3 у 2024-му, хоча це лише 76,5 % від рівня 2022 року. Коефіцієнт абсолютної ліквідності продемонстрував найбільші коливання – суттєве зниження у 2023 році до 0,02 та зростання у 2024 році до 0,05, що становить лише половину від початкового показника, хоча темп приросту (150 %) є найвищим серед усіх коефіцієнтів. Швидка ліквідність також відобразила певне відновлення у 2024 році – після

падіння до 0,9 у 2023 році вона піднялася до 1,0, що є 83,3 % від рівня 2022 року та свідчить про позитивну, але ще недостатню динаміку. Коефіцієнт фінансової залежності, навпаки, зріс з 0,6 у 2022 році до 0,7 у 2023 році, а в 2024 році знизився до 0,65, проте залишився вищим за рівень базового року, що свідчить про підвищене боргове навантаження.

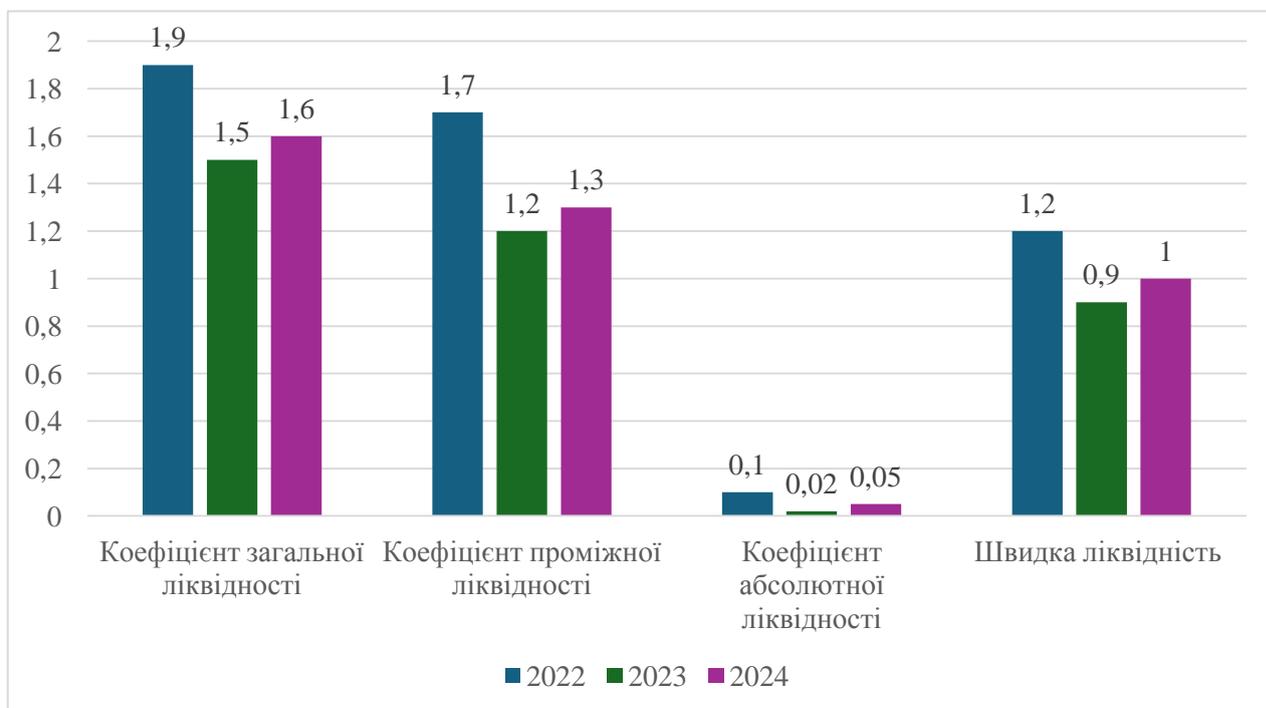

Рис. 2.4. Динаміка показників ліквідності за 2022-2024 роки

Джерело: [побудовано автором]

Відповідно до представленої динаміки ліквідності за 2022-2024 роки, підприємство справді демонструє тенденцію до фінансового оздоровлення. Проте аналіз показує, що відновлення відбувається поступово і стан ліквідності у 2024 році залишається гіршим, ніж до спаду у 2022 році. Це свідчить про необхідність продовження заходів, спрямованих на зміцнення платоспроможності та підвищення якості управління оборотними активами.

Показники фінансової стійкості є ключовими індикаторами, які відображають здатність підприємства працювати стабільно, незалежно від зовнішніх та внутрішніх коливань. Їх значення полягає в тому, що вони дають змогу оцінити, наскільки підприємство здатне підтримувати рівновагу між власними та залученими ресурсами, своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями

та забезпечувати безперервність діяльності. Динаміка показників фінансової стійкості підприємства за 2022-2024 роки свідчить про поступове погіршення його фінансової незалежності та зростання залежності від позикових джерел. Коефіцієнт автономії знизився з 0,7 у 2022 році до 0,67 у 2024 році, що становить 95,7% від базового значення. Це означає скорочення частки власного капіталу в загальній структурі джерел фінансування. Паралельно зріс коефіцієнт концентрації позикового капіталу – з 0,3 до 0,33, що є 110 % від рівня 2022 року, і свідчить про підвищення частки зобов'язань у структурі капіталу. Коефіцієнт фінансової залежності також демонструє зростання: з 1,43 у 2022 році до 1,49 у 2024 році (104,2%), що підтверджує посилення боргового навантаження.

Таблиця 2.8

Динаміка показників фінансової стійкості за 2022-2024 роки

Показники фінансової стійкості	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до 2022 р.	Темп приросту 2024/2023, %
Коефіцієнт автономії	0,7	0,68	0,67	95,7	-1,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,3	0,32	0,33	110	3,1
Коефіцієнт фінансової залежності	1,43	1,47	1,49	104,2	1,4
Коефіцієнт фінансової стійкості	2,33	2,13	2,1	90,1	-1,4
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,6	0,4	0,42	70	5
Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань	0,03	0,02	0,02	66,7	x

Джерело: [розраховано автором]

Водночас коефіцієнт фінансової стійкості знизився з 2,33 до 2,1, тобто до 90,1% від базового значення, що означає зменшення здатності підприємства покривати зобов'язання власним капіталом. Коефіцієнт маневреності власних коштів також втратив позиції – з 0,6 у 2022 році він знизився до 0,42 у 2024 році (70%), що вказує на скорочення частки власних оборотних ресурсів та зменшення гнучкості в управлінні ними. Коефіцієнт залежності від довгострокових

зобов'язань знизився з 0,03 до 0,02, що на перший погляд позитивно, однак через невелику абсолютну величину цей показник не має суттєвого впливу на загальну структуру фінансування.

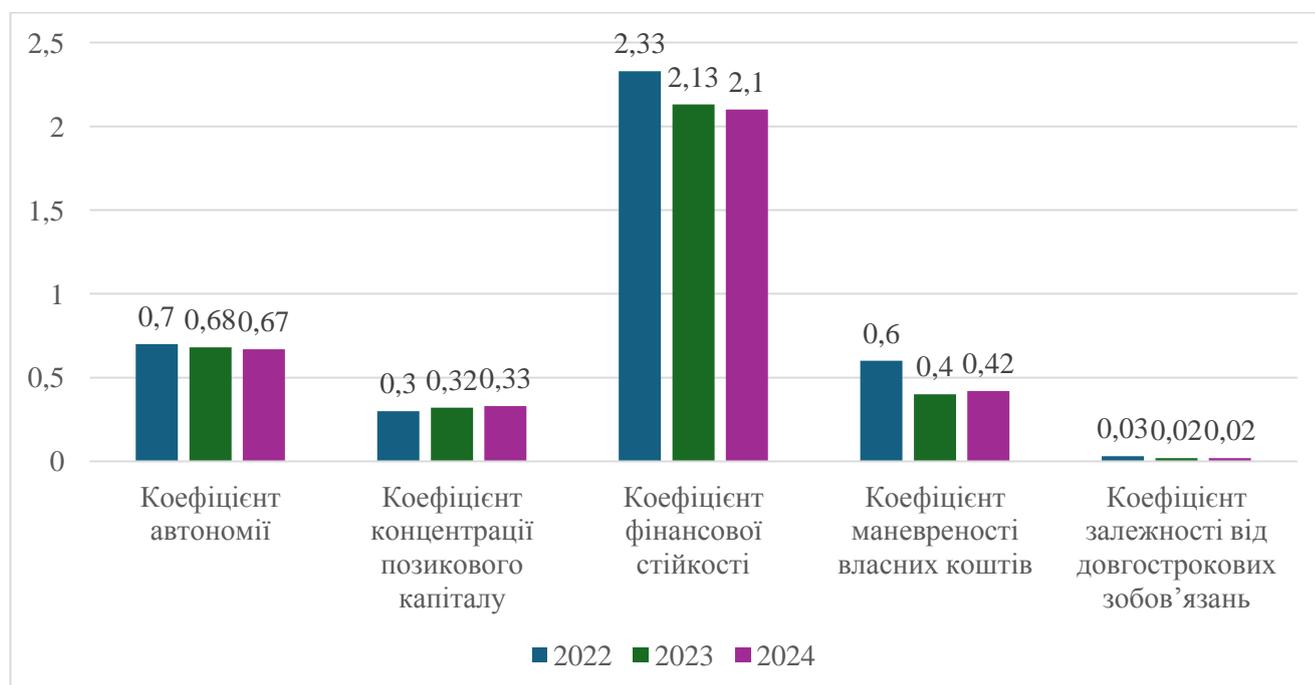

Рис. 2.5. Динаміка показників фінансової стійкості за 2022-2024 роки

Джерело: [побудовано автором]

На основі представленої діаграми, що відображає динаміку показників фінансової стійкості за 2022-2024 роки, можна зробити такі висновки, що підприємство перебуває у стані відносної фінансової стабільності, проте має тенденцію до зростання залежності від позикових коштів та зменшення маневреності власного капіталу. Після погіршення у 2023 році в 2024 році спостерігається легке покращення, однак рівень фінансової стійкості все ще нижчий за показники 2022 року, що вказує на необхідність подальшого зміцнення структури капіталу та підвищення частки власних ресурсів.

Показники рентабельності мають важливе значення, оскільки характеризують ефективність використання підприємством своїх ресурсів і здатність формувати прибуток. Вони дають змогу оцінити результативність операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, визначити рівень економічної доцільності витрат, а також виявити тенденції зміни фінансових результатів.

Завдяки показникам рентабельності підприємство може обґрунтувати управлінські рішення, підвищувати свою інвестиційну привабливість і забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Таблиця 2.9

Аналіз динаміки показників рентабельності за 2022-2024 роки

Показники рентабельності	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміна 2024-2022, в.п.	Зміна 2024-2023, в.п.
Рентабельність активів	0,27	-0,09	0,05	-0,22	0,14
Рентабельність власного капіталу	0,41	-0,13	0,07	-0,34	0,2
Чиста рентабельність продаж	0,46	-0,18	0,06	-0,40	0,24
Чиста рентабельність виробництва	0,85	-0,15	0,06	-0,79	0,21

Джерело: [розраховано автором]

Динаміка показників рентабельності за 2022-2024 роки демонструє різке погіршення результатів у 2023 році, коли всі коефіцієнти стали від'ємними, що свідчить про збитковість діяльності та неефективне використання ресурсів. У 2024 році спостерігається часткове відновлення: рентабельність активів, власного капіталу, продажу та виробництва повернулася до позитивних значень, однак залишилася значно нижчою за рівень 2022 року – лише від 7,1 % до 18,5 % від базових показників.

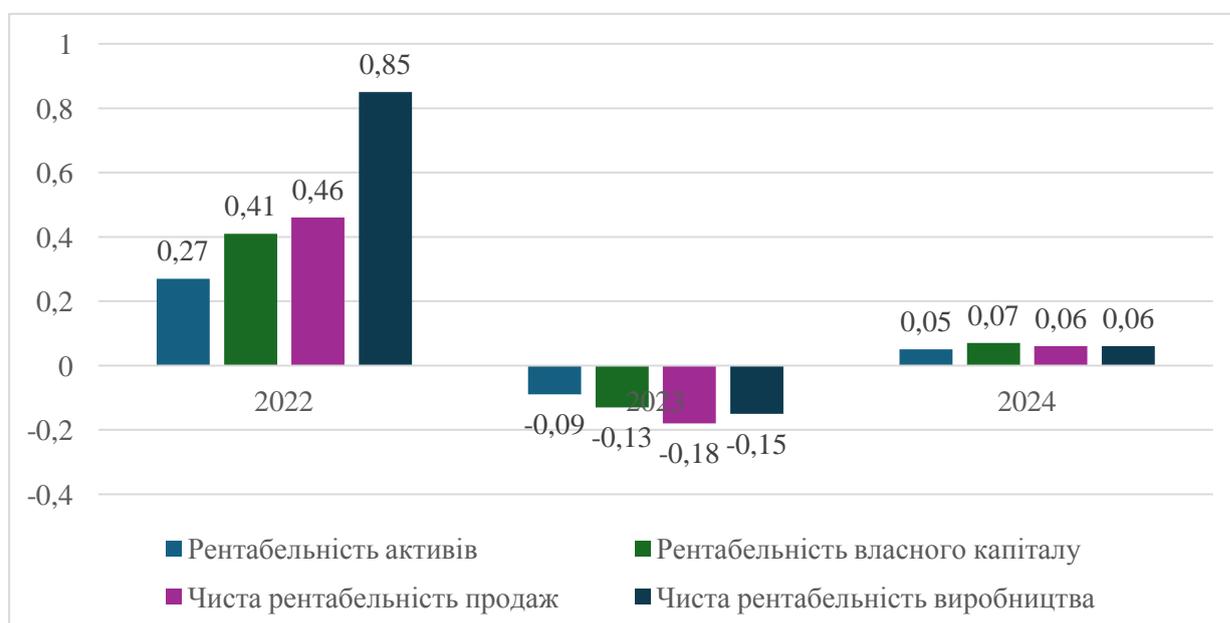

Рис. 2.6. Динаміка показників рентабельності за 2022-2024 роки

Джерело: [побудовано автором]

Тобто, підприємство відновлюється повільно, хоча темпи приросту порівняно з 2023 роком виглядають високими через низьку базу. У 2024 році підприємство вже не є збитковим, проте його прибутковість залишається низькою, що вказує на збереження проблем у використанні активів, формуванні собівартості та прибутковості продажів. Для досягнення рівня 2022 року необхідно підвищити ефективність виробництва, оптимізувати витрати та посилити контроль за фінансовими результатами.

2.3 Оцінка факторів, які впливають на діяльності і ефективність

Фактори, що визначають результативність діяльності СТОВ «ВІКТОРІЯ», умовно поділяють на внутрішні та зовнішні. Основний вплив із зовнішнього середовища справляє війна в Україні та загальний стан національної економіки. Після падіння ВВП на 28,8% у 2022 році економіка продемонструвала зростання на 5,3% у 2023-му, однак у 2024 році темпи розвитку суттєво сповільнилися – річний приріст склав лише 2,9%. Порівняльна динаміка з 2021 роком також свідчить про поступове ослаблення відновлення, а в останньому кварталі 2024 року зафіксовано навіть незначне зниження ВВП – на 0,1% у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

Економічний розвиток продовжують стримувати фактори безпеки, нестача кваліфікованої робочої сили та регулярні атаки на енергетичну інфраструктуру. На початку повномасштабної війни інфляція становила близько 10% у річному вимірі, але через руйнування підприємств, логістичні збої та зростання виробничих витрат вона різко прискорилося і в жовтні 2022 року досягла 26,6%. Додатковий тиск формується й через емісійне фінансування бюджету: у 2022 році НБУ надрукував 400 млрд грн для покриття дефіциту. Водночас з кінця 2022 року вдалося стабілізувати грошово-кредитну систему, припинити емісію та знизити інфляційний тиск, зокрема завдяки рекордному врожаю 2023 року. Проте у 2024

році зростання цін знову прискорилося до 13,2%, після чого інфляція дещо сповільнилася, хоча продукти харчування продовжують дорожчати.

07 березня була підвищена облікова ставка до 15,5% через збереження високої інфляції. Очікується, що до другої половини року ціни стабілізуються, а до кінця 2025 року інфляція повернеться до однозначного значення. Міжнародні резерви у січні 2025 року знизилися на 6,7% - до 40,1 млрд доларів, що все ще перевищує безпечний мінімум у три місяці імпорту. Падіння резервів було зумовлене відсутністю фінансової підтримки з-за кордону та активними інтервенціями НБУ для стримування девальвації (3,8 млрд дол. у січні та 3 млрд у лютому). У лютому 2025 року попит на валюту зменшився, що дозволило гривні зміцнитися та зберегти мінімальний розрив між офіційним і готівковим курсами.

Усі ресурси державного бюджету з початку вторгнення спрямовуються на оборону, а інші видатки покриваються за рахунок зовнішньої допомоги. Потреба у фінансуванні на 2025 рік становить 38,4 млрд доларів. ЄС уже перерахував Україні 3 млрд доларів із заморожених російських активів, а подальші виплати триватимуть протягом року. У січні 2025 року надходження міжнародної допомоги перевищували дефіцит бюджету, але в лютому їх не було. Позитивною тенденцією є зростання податкових надходжень на 70% р/р завдяки підвищеним акцизам, кращій роботі фіскальної служби та відновленню економічної активності.

Ринок праці також зазнав значного впливу війни. На початку вторгнення і попит, і пропозиція робочої сили різко впали, однак згодом роботодавці почали поступово відновлювати набір. Водночас кількість людей, що шукали роботу, зросла у 2022 році, але в наступні роки поступово скорочувалася через міграцію та мобілізацію. Активність на ринку праці залишається нижчою за довоєнну: кількість резюме – на рівні 80% від показника 2021 року, а вакансій – приблизно 85–90%. За оцінками Info Sapiens, рівень безробіття у березні 2025 року становив 12,1% - мінімальний із початку війни. Водночас індикатор бідності (частка людей, які вимушено економлять на харчах) зріс до 24,7%.

Ділові очікування підприємств покращуються: індекс очікуваної активності у березні зріс до 51,8, перетнувши нейтральну позначку вперше за майже рік. Позитивну динаміку демонструють торгівля, промисловість і будівництво, що зумовлено відновленням попиту, сезонними факторами та фінансовою підтримкою. У секторі послуг ситуація складніша через дефіцит кадрів та зростання витрат. Попри значні атаки на енергетичну інфраструктуру протягом 2024 року, Україні вдалося відновити пошкоджені об'єкти та увійти в 2025 рік із мінімальним дефіцитом електроенергії. Це навіть забезпечило можливість експорту електроенергії в окремі періоди, що сприяє фінансовій стабільності енергетичних компаній. Обсяг експорту зернових і олійних у лютому 2025 року зріс на 1%, хоча залишився одним із найнижчих за останні півтора року. Таким чином, зовнішнє середовище, в якому працює СТОВ «ВІКТОРІЯ», характеризується значною нестабільністю, високими ризиками та коливаннями макроекономічних показників[37].

Таблиця 2.10

Тенденції світового ринку

Культура	Тенденції в світі	Вплив на діяльність підприємства	Опис впливу
Кукурудза	Збільшення виробництва кукурудзи відзначено у Китаї та росії	-	Може зменшити світові ціни та потенційні доходи СТОВ «ВІКТОРІЯ» при виході на експортні ринки.
Пшениця	Збільшення попиту	+	Створює сприятливі умови для підвищення світових цін та доходу підприємства у разі експорту продукції.
Соняшник	Збільшення попиту	+	Сприяє потенційному зростанню світових цін та прибутку СТОВ «ВІКТОРІЯ» через можливості експорту.
Ячмінь	Збільшення попиту	+	Забезпечує перспективу підвищення доходів підприємства завдяки зростанню світових цін і експортного попиту.
Гречка	Майже мнопольний ринок – росія.	+-	Є потенціал для зростання експорту української гречки через попит серед мігрантів у країнах ЄС.
Ріпак	Збільшення попиту	+	Створює умови для підвищення доходів СТОВ «ВІКТОРІЯ» завдяки зростанню цін на світовому ринку.
Просо	Нестабільний	-	Культура має обмежений попит,

	попит		вирощується переважно як допоміжна продукція для тих, хто займається зерновими.
--	-------	--	---

Джерело: [29;13;38;8;29]

Упродовж 2024 року економічні показники України показували ознаки поступового відновлення, проте загальні темпи розвитку залишалися невисокими. Сповільнене зростання пояснюється зниженням виробничої активності, меншим за прогнозований попитом, загостренням бойових дій та руйнуванням ключових енергетичних і транспортних об'єктів, а також браком кваліфікованих працівників. Сприятливими факторами для економіки минулого року стали стабільна робота морських портів, що підтримала аграрний сектор, видобувну промисловість і експорт металопродукції, а також державні оборонні замовлення, які стимулювали розвиток машинобудівної та суміжних галузей. Серед зовнішніх чинників, що впливають на діяльність підприємства, важливе місце займає попит на міжнародних ринках. Динаміка світового ринку відображена у табл. 2.11 і свідчить про наявність значних можливостей для нарощування доходів СТОВ «ВІКТОРІЯ». Ігнорування перспектив експорту може призвести до втрати частини прибутку

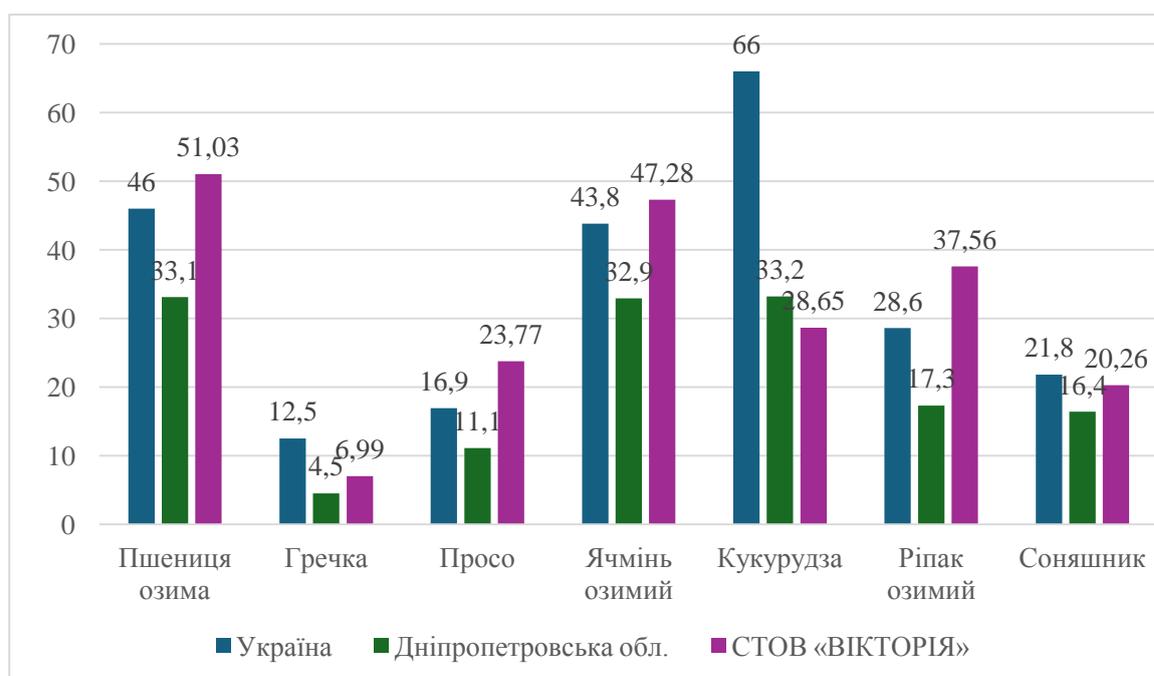

Рис. 2.7. Порівняння результативності урожайності СТОВ «ВІКТОРІЯ» та загальнодержавних показників за 2024р., ц/га

Джерело: [11;34]

СТОВ «ВІКТОРІЯ» у 2024 році демонструє вищу ефективність порівняно із середніми показниками по Україні та Дніпропетровській області за більшістю культур. Зокрема, підприємство має значні переваги у виробництві озимої пшениці (+10,9% до України; +54,2% до області), проса (+40,6% та +114,1%) та озимого ріпаку (+31,3% та +117,1%). Також позитивні результати спостерігаються по озимому ячменю (+7,9% та +43,7%). Водночас слабкі позиції підприємство займає у вирощуванні гречки (-44,1% до України, але +55,3% до області), кукурудзи (-56,6% та -13,7%) та соняшнику (7,1% до України, хоча +23,5% до області). Ефективність використання посівних площ у СТОВ «ВІКТОРІЯ» є високою, особливо щодо озимих культур та проса. Проте для підвищення конкурентоспроможності необхідно звернути увагу на покращення результатів у виробництві гречки, кукурудзи та соняшнику.

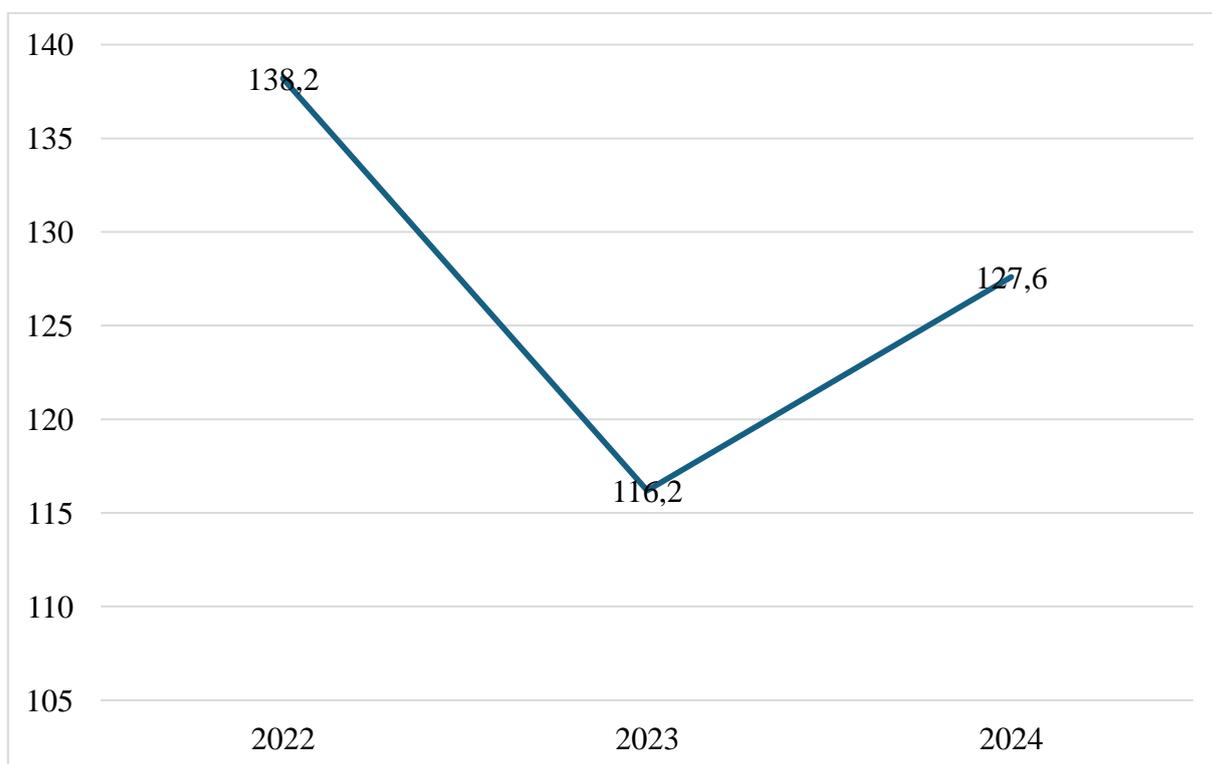

Рис. 2.8. Динаміка показників промислової цінової політики

Джерело: [11]

Аналіз зовнішніх факторів показав, що нестабільне зростання доходів СТОВ «ВІКТОРІЯ» зумовлене недостатньою увагою керівництва до розвитку експорту та зміцнення зв'язків із покупцями на внутрішньому ринку. Серед важливих зовнішніх чинників також слід враховувати постачальників. Аграрне господарство не може функціонувати без ключових ресурсів – добрив, електроенергії, пального та транспортних послуг. Будь-які коливання у вартості чи доступності цих складових одразу відображаються на собівартості виробництва. Їхнє подорожчання створює додатковий фінансовий тиск і може суттєво знизити результативність роботи СТОВ «ВІКТОРІЯ». Як показано на рис. 2.8, у 2023 році індекс цін постачальників зазнав зниження, тоді як у 2024 році він зріс. Це спричинило відповідне падіння вартості сировини для СТОВ «ВІКТОРІЯ» у 2023 році та її подорожчання у 2024 році. Водночас аналіз фінансової звітності підприємства свідчить про протилежну тенденцію: у 2023 році собівартість продукції зросла, а у 2024 році – зменшилася. Таким чином, ціни постачальників сировини не стали визначальним чинником у формуванні витрат. Однією з причин цього є діюча система вибору постачальників, яка дозволяє закуповувати ресурси у тих, хто пропонує вигідніші умови.

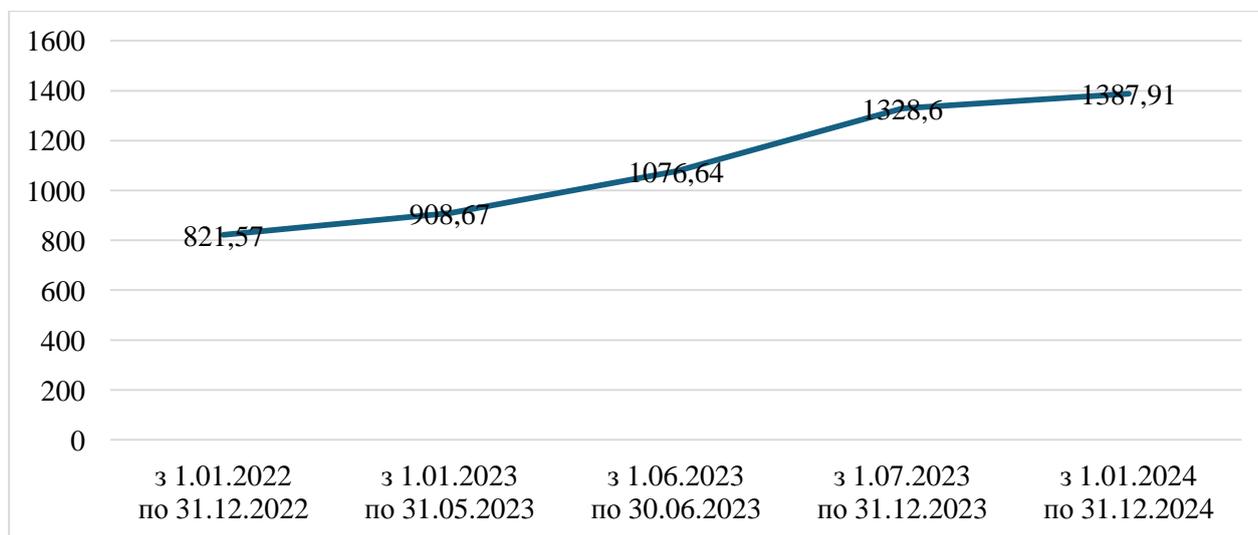

Рис. 2.9. Динаміка тарифів електроенергії для підприємств, грн/МВт·год.

Джерело: [20]

Подальший аналіз стосується змін у вартості електроенергії. СТОВ «ВІКТОРІЯ» забезпечується електропостачанням від ПРАТ «ПЕЕМ «ЦЕК». Як видно з інформації, наведеної на рис. 2.9, витрати на електроенергію зросли майже на 69%. Такий стрибок міг стати одним із чинників збільшення собівартості продукції. Наступним об'єктом аналізу є вартість дизельного палива, яке активно використовується у виробничій діяльності підприємства. Графік, наведений на рис. 2.10, демонструє зміну вартості дизельного палива в Україні протягом чотирьох років – з 2022 по 2025. У 2022 році ціна становила 29,61 грн/л, після чого у 2023 році відбулося стрімке зростання до 55,07 грн/л, що свідчить про майже двократне подорожчання. У 2024 році спостерігалось незначне зниження до 51,4 грн/л, однак у 2025 році ціна знову зросла до 53,54 грн/л. Загальна тенденція вказує на суттєве підвищення вартості дизельного палива за аналізований період, що могло негативно вплинути на собівартість продукції СТОВ «ВІКТОРІЯ», враховуючи активне використання цього ресурсу у виробничій діяльності підприємства.

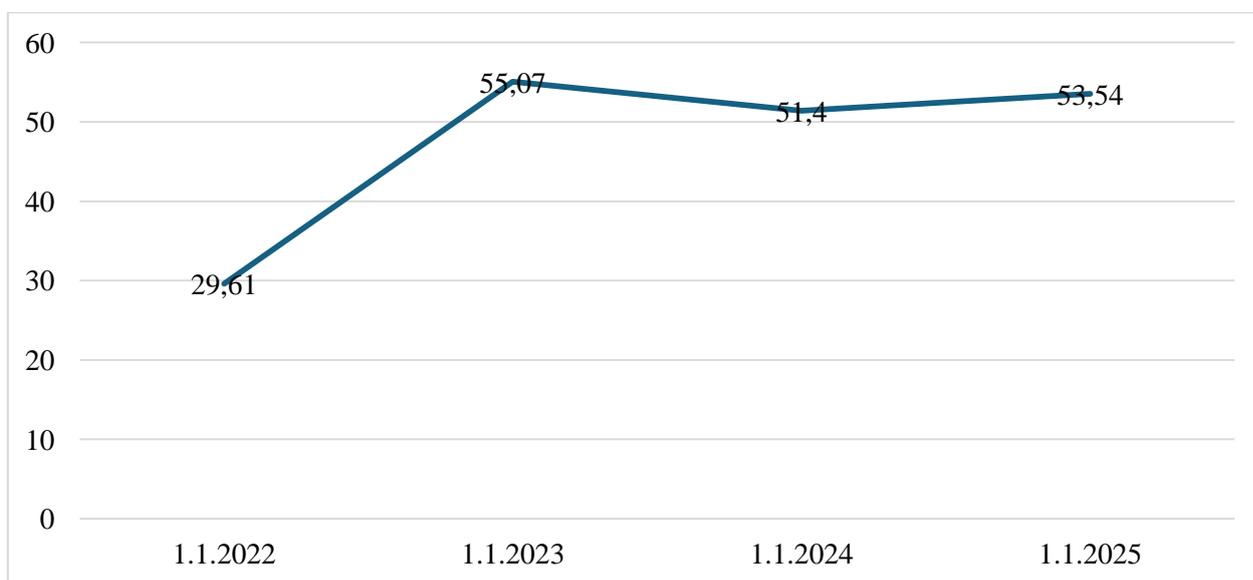

Рис. 2.10. Коливання вартості дизельного пального у гривнях за літр

Джерело: [20]

Проте, якщо звернути увагу на логістичні витрати, картина виглядає значно складнішою. Реформи, проведені в АТ «Укрзалізниця», зокрема щодо перегляду тарифів на перевезення, призвели до істотного зростання витрат на логістику, яке

оцінюється приблизно у 70% [3]. Це суттєво впливає на загальні витрати підприємства, оскільки перевезення сільськогосподарської продукції є невід'ємною складовою процесу її реалізації, а збільшення тарифів безпосередньо підвищує собівартість продукції. Таким чином, ключовими зовнішніми факторами, що істотно впливають на економічну ефективність діяльності СТОВ «ВІКТОРІЯ», можна вважати не лише підвищення цін на електроенергію, але й значне здорожчання транспортування продукції на внутрішньому ринку.

Для комплексного розуміння ефективності функціонування підприємства необхідно також оцінити вплив внутрішніх факторів. Такими факторами виступає якість продукції, технологічне оснащення, організаційна структура та компетентність персоналу. Зокрема, аналіз внутрішніх аспектів діяльності доцільно здійснювати через оцінку конкурентоспроможності продукції СТОВ «ВІКТОРІЯ», що дозволяє визначити її позиції на ринку, виявити сильні та слабкі сторони у порівнянні з іншими виробниками та визначити напрямки для підвищення економічної ефективності підприємства. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити як зовнішні, так і внутрішні чинники, що впливають на фінансову стійкість і результативність діяльності сільськогосподарського суб'єкта господарювання.

Таблиця 2.11

Аналіз сприйняття продукції СТОВ «ВІКТОРІЯ» замовниками

Параметри порівняння	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Сума	Середній бал
Вартість продукції	8	7	7	7	8	7	7	7	7	65	7,22
Зміст білка, клейковини та жиру	9	9	9	8	9	8	9	9	8	78	8,67
Вологість зерна	8	8	7	7	9	9	8	8	8	70	7,78
Домішки та забруднення	10	10	9	9	10	9	9	9	9	84	9,33
Клас продукції	10	10	10	9	10	10	10	10	10	89	9,89
Сума по учасниках	45	44	42	40	46	43	43	43	42	-	-
Середній бал по учасниках	9	8,8	8,4	8,0	9,2	8,6	8,6	8,6	8,4	-	-

Джерело: [складено автором]

Таблиця аналізу сприйняття продукції СТОВ «ВІКТОРІЯ» (табл.2.11) демонструє аналіз за кількома ключовими параметрами, які визначають її позицію

на ринку. До оцінюваних показників відносяться вартість продукції, харчові характеристики (вміст білка, клейковини та жиру), вологість зерна, наявність домішок та забруднень, а також клас продукції. Оцінка проводилась за 10-бальною шкалою, де 10 балів відповідає максимальній якості або відповідності стандартам. За результатами оцінки, вартість продукції отримала середній бал 7,22, що свідчить про її конкурентоспроможність, але залишає простір для оптимізації цінової політики. Якісні показники зерна, зокрема вміст білка, клейковини та жиру, набрали середній бал 8,67, що підтверджує високу харчову цінність продукції. Вологість зерна оцінена на 7,78 бала, що свідчить про задовільний рівень зберігання, але є можливість поліпшення для досягнення преміум-класу. Показник домішок та забруднень отримав 9,33 бала, демонструючи високий рівень чистоти продукції. Клас зерна лідирує за оцінками з середнім балом 9,89, що підтверджує відповідність галузевим стандартам і перевагу перед конкурентами. Загалом, продукція СТОВ «ВІКТОРІЯ» характеризується високою якістю та стандартизацією, що забезпечує її конкурентоспроможність, при цьому основною сферою для покращення залишається ціноутворення, яке може бути оптимізоване для підвищення привабливості для покупців. Здійснимо аналіз узгодженості відповідей респондентів-замовників шляхом розрахунку коефіцієнта конкордації. Сума рангів $S_j = 65+78+70+84+89=386$. Середнє значення $= 386/5 = 77,2$.

Різниця між середнім значенням та сумою рангів:

Параметр 1 (Ціна): $65 - 77,2 = -12,2$

Параметр 2 (Білок, клейковина, жир): $78 - 77,2 = 0,8$

Параметр 3 (Вологість): $70 - 77,2 = -7,2$

Параметр 4 (Домішки): $84 - 77,2 = 6,8$

Параметр 5 (Клас зерна) : $89 - 77,2 = 11,8$

Сума квадратів відхилень $= 148,84+0,64+51,84+46,24+139,24=386,8$

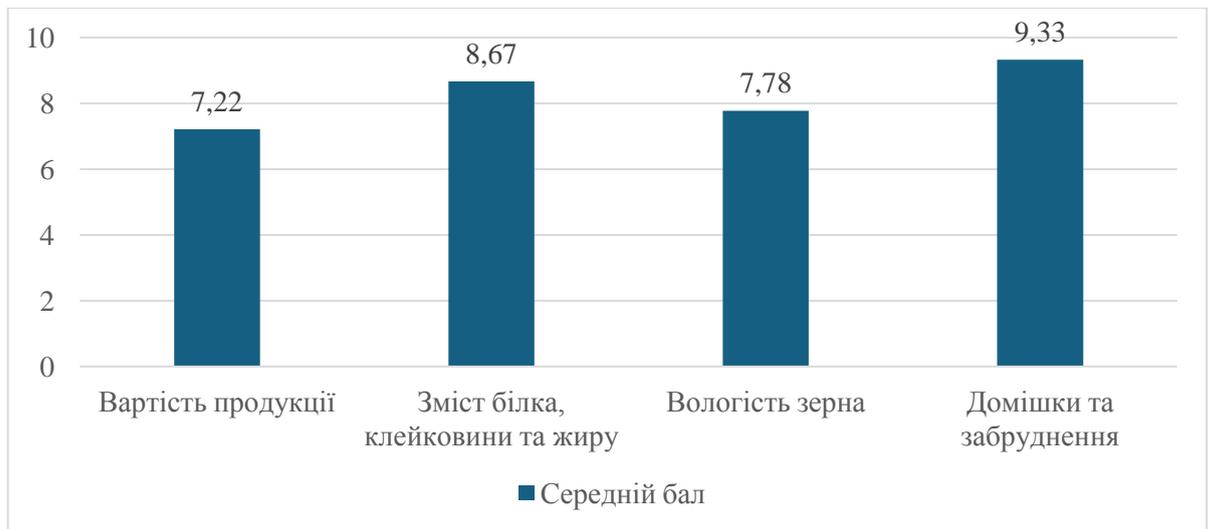

Рис. 2.11. Рейтинг характеристик продукції за результатами опитування замовників

Джерело: [побудовано автором]

На рисунку зображено стовпчикову діаграму, що відображає рейтинги важливості окремих характеристик продукції за результатами опитування замовників. Кожен показник оцінено за шкалою, де більше значення означає вищу значущість для покупців. За результатами опитування найважливішими характеристиками продукції для замовників є клас зерна та його чистота, тоді як ціновий аспект відіграє відносно меншу роль. Це підкреслює орієнтацію споживачів на якість та технологічну придатність продукції.

Коефіцієнт конкордації визначають за такою формулою:

$$W = \frac{12S}{n^2(m^3 - m)} \quad (2.1)$$

де n - кількість експертів;

m - кількість факторів;

$$W = 12 \cdot 386,8 / (9 \cdot 9 (5 \cdot 5 \cdot 5 - 5)) = 4641,6 / (81 \cdot 120) = 0,90$$

Коефіцієнт майже наблизився до значення 3, що свідчить про високий рівень узгодженості думок експертів. Це дозволяє впевнено використовувати отримані оцінки для формування висновків щодо необхідності підвищення конкурентоспроможності продукції СТОВ «ВІКТОРІЯ». Далі здійснимо інтегральну оцінку конкурентоспроможності із застосуванням вагових коефіцієнтів та порівнянням з еталонним варіантом. Для визначення еталону

проаналізуємо пропозиції основних конкурентів на ринку пшениці (табл. 2.12). За результатами огляду встановлено, що найнижчу ціну пропонує Постачальник №1, тому саме його доцільно обрати як еталон. Ступінь відповідності характеристик товару характеристикам еталона визначається за такою формулою:

$$J_i = \frac{P_i}{P_i^{\text{обр.}}} \quad (2.2)$$

де J_i – одиничний показник;

$P_i^{\text{ет}}$ - значення i -го параметру товару-зразка;

P_i - значення i -го параметру продукту;

i - число показників;

$i = 1, \dots, n$.

Таблиця 2.12

Ціни виробників пшениці

Постачальники	Місце знаходження	Вартість 1 тони
1	Вінницька обл. Гайсинський р-н	9 000 грн
2	Хмельницька обл. Кам'янець-Подільський р-н	8 860 грн
3	Полтавська обл. Миргородський р-н	8 600 грн
4	Тернопільська обл. Чортківський р-н	10 000 грн
5	Чернігівська обл. Ніжинський р-н	9 100 грн
6	Івано-Франківська обл. Калуський р-н	12 000 грн
7	Черкаська обл. Золотишинський р-н	9 300 грн

Джерело: [34]

Сформуємо таблицю 2.13, що міститиме оцінку нетехнічних параметрів. Рівень задоволення споживачів характеристиками продукції визначатимемо за допомогою групового індикатора:

$$J_p = \sum_{i=1}^n \alpha_i * J_i \quad (2.3)$$

де J_p – параметричний індекс характеристик продукту;

α_i - значимість i -го параметру;

J_i - параметричний індекс i -го показника;

I - загальна кількість характеристик;

$i = 1, \dots, n$.

Оцінювання конкурентоспроможності за показниками економічної ефективності:

$$J_c = \frac{c}{c_0} \quad (2.4)$$

де J_c – узагальнений показник конкурентних переваг за економічними параметрами;

C_0 – вартість товару-конкуренту;

C – вартість продукту.

$$J_c = 9500 / 8650 = 1,10$$

Таблиця 2.13

Оцінка споживчих властивостей продукції відносно конкурента

Показник	СТОВ «ВІКТОРІЯ»	J_i	Ранг
	Оцінка		
Розмір	4,99	$4,99/10 = 0,50$	0,10
Технічні характеристики	4,97	$4,97/10 = 0,49$	0,30
Обсяг постачання	6,71	$6,71/10 = 0,70$	0,30
Логістика	7,95	$7,95/10 = 0,79$	0,30
Загальний коефіцієнт	$(0,50*0,10 + 0,49*0,30 + 0,70*0,30 + 0,79*0,30) / 4 = 0,161$		

Джерело: [розраховано автором]

Загальний рівень конкурентоспроможності продукції визначається за наступною формулою:

$$K = J_{нп} * \frac{J_p}{J_c} \quad (2.5)$$

де K - загальний показник конкурентної переваги;

$J_{нп}$ – груповий показник конкурентоспроможності по технічними характеристиками;

J_c - індекс конкурентоспроможності за економічними характеристиками;

J_p - параметричний індекс властивостей виробу.

Якщо $K > 1$ – продукція перевищує рівень основного конкурента.

Якщо $K < 1$ – продукція поступається основному конкуренту.

Якщо $K = 1$ – продукція відповідає рівню конкурента.

$$K = 1,045 * 0,161 / 1,10 = 0,153$$

Отже, продукція СТОВ «ВІКТОРІЯ» частково поступається аналогічним товарам головних конкурентів і потребує покращення за декількома критеріями. Конкурентоспроможність продукції підприємства виступає ключовим чинником, що безпосередньо формує рівень попиту та визначає позиції підприємства на ринку. Для зміцнення своїх ринкових позицій СТОВ «ВІКТОРІЯ» необхідно зосередити увагу на підвищенні якості продукції, впровадженні сучасних технологій виробництва, а також оптимізації цінової політики. Поєднання цих заходів дозволить не лише покращити привабливість товару для споживача, але й підвищити економічну ефективність діяльності підприємства, забезпечивши стабільне зростання обсягів реалізації та конкурентні переваги у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 2

1. СТОВ «ВІКТОРІЯ» функціонує з 1998 року, основна спеціалізація – вирощування зернових культур. За підсумками 2023 року підприємство зафіксувало зниження чистого фінансового результату на 24 531,9 тис. грн, тоді як у 2024 році відбулося зростання цього показника на 13 631,3 тис. грн. Збитковість діяльності у 2023 році була зумовлена тим, що витрати перевищили доходи. У 2024 році підприємство змогло вийти на прибуткову діяльність, оскільки скорочення витрат відбулося швидше, ніж падіння доходів. Від’ємні показники рентабельності за 2023 рік є наслідком збитків, тоді як у 2024 році рентабельність зросла разом із фінансовим результатом. Проте таке покращення не можна вважати суттєвим, адже відносно 2022 року рівень рентабельності у 2024 році помітно нижчий. Показники оборотності активів і пасивів демонструють сталу тенденцію до зниження протягом усього періоду аналізу, що

пов'язано зі скороченням чистого доходу і собівартості продукції при одночасному зростанні середньорічної вартості активів та зобов'язань. Узагальнені результати оцінки свідчать про погіршення темпів сталого розвитку підприємства: більшість моделей демонструють спад, що вказує на зниження ефективності господарської діяльності.

2. Ключовим зовнішнім чинником, який впливає на результати роботи підприємства, є воєнний стан в Україні та загальна нестабільність економічного середовища. Водночас міжнародний ринок відкриває додаткові можливості для нарощення доходів СТОВ «ВІКТОРІЯ». Відсутність активної орієнтації на експорт може призвести до втрати потенційних прибутків. Порівняння ефективності діяльності господарства із середньоукраїнськими показниками свідчить, що підприємство досягає кращих результатів у вирощуванні озимої пшениці, проса, озимого ячменю та озимого ріпаку. На рівні Дніпропетровської області СТОВ «ВІКТОРІЯ» поступається лише у вирощуванні кукурудзи. У цілому це підтверджує досить високий рівень ефективності використання земельних ресурсів, що свідчить про здатність підприємства отримувати вищі доходи порівняно з середніми показниками регіону та країни. Водночас потребують підвищення ефективності вирощування кукурудзи, соняшнику та гречки. Аналіз зовнішніх умов засвідчив, що нестійка динаміка доходів зумовлена недостатньою увагою керівництва до розширення ринків збуту, зокрема експортних можливостей та внутрішніх комунікацій із покупцями.

3. На діяльність СТОВ «ВІКТОРІЯ» суттєво вплинули ключові зміни на українському ринку, серед яких найбільш вагомими були зростання вартості електроенергії та транспортних послуг. Важливою передумовою стабільного попиту на продукцію підприємства є її конкурентоспроможність. Оцінювання рівня конкурентоспроможності продукції, проведене на основі опитування промислових споживачів за 10-бальною шкалою, показало результати в межах 2,8–3,6 балів. Найнижчі оцінки отримали такі характеристики, як ціновий рівень, якісні властивості та показники вологості. Додаткова комплексна оцінка за ваговими коефіцієнтами, порівняна з еталонними параметрами, показала, що

продукція СТОВ «ВІКТОРІЯ» поступає товарам основних конкурентів. Отже, підприємству необхідно зосередитися на підвищенні якості продукції та оптимізації ціни реалізації для посилення конкурентоспроможності та, відповідно, підвищення ефективності діяльності.

РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТОВ «ВІКТОРІЯ»

3.1 Стратегічний аналіз підприємства СТОВ «Вікторія»

SWOT-аналіз є одним із найважливіших інструментів стратегічного управління, який широко застосовується у сучасній практиці менеджменту. Його значення для підприємства полягає у створенні системного підходу до оцінки внутрішнього потенціалу та зовнішнього середовища, що дозволяє формувати ефективні стратегії розвитку та забезпечувати довгострокову конкурентоспроможність. По-перше, SWOT-аналіз забезпечує комплексну діагностику діяльності підприємства. Він дозволяє виявити сильні сторони організації, які формують основу її конкурентних переваг, а також слабкі сторони, що потребують удосконалення або мінімізації їхнього впливу. Такий підхід сприяє більш обґрунтованому розподілу ресурсів та визначенню пріоритетних напрямів розвитку. По-друге, SWOT-аналіз виступає інструментом інтеграції внутрішніх і зовнішніх факторів. У сучасних умовах глобалізації та високої динаміки ринкових процесів підприємства стикаються з численними викликами, серед яких економічні коливання, зміни законодавства, технологічні інновації та дії конкурентів. Аналіз можливостей і загроз дозволяє підприємству своєчасно реагувати на ці зміни, адаптувати бізнес-модель та використовувати нові ринкові ніші. По-третє, SWOT-аналіз має важливе значення для стратегічного планування. Він створює основу для формування стратегій «SO» (розвиток сильних сторін для збільшення можливостей), «WO» (усунення слабких сторін через зовнішні можливості), «ST» (захист від загроз завдяки сильним сторонам) та «WT» (мінімізація слабких сторін і уникнення загроз). Таким чином, підприємство отримує інструмент для розробки збалансованої та реалістичної стратегії, що враховує як внутрішні ресурси, так і зовнішні умови. Також, SWOT-аналіз сприяє підвищенню гнучкості та адаптивності підприємства. Завдяки систематичному

використанню цього методу керівництво може оперативнo коригувати стратегічні та тактичні плани, що особливо важливо в умовах нестабільного економічного середовища. Це дає змогу підприємству не лише зберігати стабільність, а й динамічно розвиватися, ефективно використовуючи нові можливості, знижуючи ризики.

Таблиця 3.1

Матриця SWOT-аналізу діяльності СТОВ «Вікторія»

<i>Сильні сторони (Strengths, S)</i>	<i>Слабкі сторони (Weaknesses, W)</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Родючі ґрунти та сприятливі умови для вирощування сільськогосподарських культур. 2. Наявність власної техніки, складських приміщень і виробничих потужностей. 3. Досвідчений управлінський персонал і стабільна команда працівників. 4. Налагоджені зв'язки з постачальниками матеріалів і покупцями продукції. 5. Позитивна ділова репутація на місцевому ринку. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Частково зношена техніка, що потребує оновлення. 2. Обмежені інвестиційні ресурси для модернізації та впровадження інновацій. 3. Висока залежність від погодних умов і сезонності. 4. Недостатній рівень цифровізації виробництва (GPS-моніторинг, точне землеробство). 5. Труднощі із залученням молодих спеціалістів.
<i>Можливості (Opportunities, O)</i>	<i>Загрози (Threats, T)</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Доступ до державних аграрних програм, грантів та дотацій. 2. Зростання попиту на локальну та екологічно чисту продукцію. 3. Розширення співпраці з переробними підприємствами, торговими мережами. 4. Впровадження новітніх технологій для підвищення врожайності та зниження витрат. 5. Диверсифікація діяльності: тваринництво, переробка, теплиці. 6. Можливий вихід на експорт через 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коливання цін на сільськогосподарську продукцію на ринку. 2. Зростання вартості пального, добрив, техніки та запчастин. 3. Економічна нестабільність та непередбачувані зміни податкової політики. 4. Кліматичні ризики: посухи, град, аномальні температури. 5. Посилення конкуренції з боку великих агрохолдингів.

аграрних трейдерів.	б. Дефіцит робочої сили у сільській місцевості.
---------------------	---

Джерело: [узагальнено автором]

На основі проведеного SWOT-аналізу можна зробити висновок, що СТОВ «Вікторія» має достатній потенціал для стабільного розвитку завдяки сильним сторонам, таким як родючі землі, наявність власної техніки, досвідчене керівництво та сформовані ринкові зв'язки. Разом з тим підприємство стикається з низкою внутрішніх обмежень – зношенням техніки, нестачею інвестицій та недостатньою цифровізацією виробництва. Зовнішнє середовище пропонує значні можливості, зокрема отримання державної підтримки, впровадження сучасних технологій та розширення ринків збуту. Однак підприємство має враховувати й потенційні загрози, серед яких коливання цін, зростання витрат і кліматичні ризики. Загалом, за умови ефективного використання можливостей і мінімізації слабких сторін СТОВ «Вікторія» може зміцнити конкурентні позиції та забезпечити довгострокове зростання.

PEST-аналіз макросередовища – це метод стратегічного управління, який використовується для системної оцінки зовнішніх факторів, що впливають на діяльність підприємства. Його сутність полягає у вивченні чотирьох ключових груп чинників: політичних, економічних, соціально-культурних та технологічних. Політичні фактори охоплюють державну політику, законодавство, податкову систему та рівень політичної стабільності, які визначають умови функціонування бізнесу. Економічні фактори включають інфляцію, валютні курси, темпи економічного зростання, рівень безробіття та купівельну спроможність населення, що безпосередньо впливають на фінансові результати підприємства. Соціально-культурні фактори відображають демографічні тенденції, культурні цінності, рівень освіти та споживчі переваги, які формують попит на товари та послуги. Технологічні фактори охоплюють інновації, розвиток інформаційних технологій, автоматизацію та нові виробничі процеси, що визначають конкурентоспроможність підприємства та його здатність до модернізації. Значення PEST-аналізу полягає у тому, що він дозволяє підприємству виявляти

можливості та загрози зовнішнього середовища, прогнозувати тенденції розвитку, адаптувати бізнес-модель до змін та знижувати рівень невизначеності при ухваленні управлінських рішень. Це робить його важливим інструментом стратегічного планування, який забезпечує довгострокову стабільність та конкурентоспроможність бізнесу.

Таблиця 3.2

PEST-аналіз макросередовища СТОВ «Вікторія»

<i>Політичні фактори</i>	<i>Економічні фактори</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Недосконалість законодавчої бази у сфері агровиробництва (-) 2. Нестабільна політична ситуація в Україні (-) 3. Посилення системи захисту прав споживачів (+) 4. Підвищене податкове навантаження для деяких категорій бізнесу (-) 5. Політика підтримки вітчизняного товаровиробника (+) 6. Державні кредитні програми та пільги для сільськогосподарських виробників (+) 7. Надмірне втручання держави у підприємницьку діяльність (-) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загострення економічної кризи в країні (-) 2. Високий рівень інфляції (-) 3. Пошкодження та руйнування інфраструктурних об'єктів (-) 4. Корупція у державних і економічних структурах (-) 5. Державна підтримка агровиробників (компенсації, гранти) (+) 6. Зростання вартості пального, добрив, техніки та запчастин (-)
<i>Соціальні фактори</i>	<i>Технологічні фактори</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Міграція молоді за кордон (-) 2. Соціальна напруга, зумовлена війною (-) 3. Погіршення екологічного стану через бойові дії (-) 4. Консолідація та об'єднання української нації (+) 5. Низький рівень життя значної частини населення (-) 6. Підвищений рівень стресу та 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Активний розвиток ІТ-сфери в Україні (+) 2. Активне впровадження інновацій (+) 3. Державне стимулювання наукових розробок (+) 4. Пошкодження або руйнування промислових і аграрних підприємств через бойові дії (-) 5. Поширення та доступність мережі Starlink (+)

психологічного виснаження населення (-)	б. Упровадження новітніх технологій у виробництво (+)
--	---

Джерело : [узагальнено автором]

За результатами проведеного PEST-аналізу можна зробити висновок, що діяльність СТОВ «Вікторія» відбувається в умовах значного впливу зовнішніх факторів, більшість з яких зумовлена воєнними діями в Україні. Політична та економічна нестабільність, інфляція, руйнування інфраструктури та демографічні втрати створюють серйозні ризики для роботи підприємства. Водночас існують і позитивні чинники: державна підтримка агросектору, розвиток ІТ-технологій, поява інструментів інноваційного фінансування та консолідація суспільства. Це свідчить про те, що за умови ефективного управління, модернізації виробництва та використання доступних програм підтримки СТОВ «Вікторія» може не лише зменшити вплив негативних факторів, а й знайти можливості для розвитку навіть у складних умовах воєнного часу.

3.2 Заходи підвищення ефективності діяльності підприємства

Проведений аналіз виявив низку ключових проблем, які істотно впливають на результати діяльності підприємства. Насамперед простежується зниження доходів, що пов'язано як із зовнішніми економічними факторами, так і з внутрішніми обмеженнями виробництва. Одночасно спостерігається зростання витрат, зокрема на логістику та електроенергію, що суттєво підвищує собівартість продукції та зменшує рентабельність операцій. Додатковим викликом є недостатня конкурентоспроможність продукції, що зумовлює втрату позицій на ринку та ускладнює залучення нових споживачів. Сукупність цих факторів вимагає перегляду підходів до управління ресурсами, оптимізації витрат та підвищення ефективності виробничих процесів.

Пропонується змінити постачальника електроенергії з ПРАТ «ПЕЕМ «ЦЕК» на ТОВ «Д.Е solutions» (бренд YASNO), що також здійснює діяльність у Дніпропетровській області Ціни нового постачальника на 4,31% нижчі порівняно

з ПРАТ «ПЕЕМ «ЦЕК», що дає змогу зменшити виробничі витрати підприємства. Крім того, для оптимізації логістичних витрат рекомендується диверсифікувати способи доставки продукції до споживачів. Зокрема, частину продукції доцільно транспортувати залізницею за допомогою АТ «Укрзалізниця» замість зерновозів. Середня вартість перевезення зерна на відстань 655 км залізницею становить приблизно 14 дол. США за тону, що відповідає близько 590 грн./т.

В табл. 3.3 наведені ціни на перевезення зерновозами. Аналіз отриманих даних свідчить про значну варіативність тарифів на ринку – від 1 328 грн./т до 9 481 грн./т з ПДВ. Як видно з запропонованих цін, у разі правильного вибору перевізника підприємство може зменшити витрати на автологістику щонайменше вдвічі порівняно з найвищими ринковими тарифами. Це дозволить знизити витрати на логістику хоча б на 29%, враховуючи, що не всі перевезення підприємство може організувати через залізницю.

Таблиця 3.3

Витрати на логістику зернових культур

Компанія	Телефон	Ціна, грн/т з ПДВ
АЛМЕЙДА ГРУП	+38 (050) 8837963	1 993
Схід Груп Авто	+380686002696	2 088
АгроКарго Логістик	+380508200798	3 321
Узелл	+380674836669	2 847
ТЕК Прем'єр	+380663034384	1 518
АгроЕкспрес	+38 (066) 928-28-75	1 328
ТОВ Зерніл	+38 (067) 4870578	4 318
АТ ПромЛайн	+38 (066) 788-07-07	4 185
Транзит-Агро	+38 (067) 341-27-87	9 481
Велтранз	+38 (068) 5173286	1 461
Коротос Дніпро	+38 (096) 139-73-16	1 993
ФармКарго	+38 (098) 230-46-19	1 803
Олві Груп Україна	+380984732916	2 401

Джерело: [31]

Наступним етапом аналізу є удосконалення якості продукції. Для цього доцільно розробити заходи за двома напрямками:

- поліпшення властивостей самого зерна;
- удосконалення умов зберігання для регулювання вологості зерна.

Щоб забезпечити кращі характеристики зерна озимої пшениці, варто здійснювати додаткове підживлення посівів на пізніших стадіях розвитку рослин. Це сприятиме не лише покращенню якісних показників, а й зростанню врожайності. Важливим елементом технологічного процесу вирощування та виробництва є правильна організація зберігання зерна. Використання сучасних автоматизованих систем моніторингу дозволяє оптимізувати процес зберігання та підвищити ефективність виробництва, що відображено на рис. 3.1.

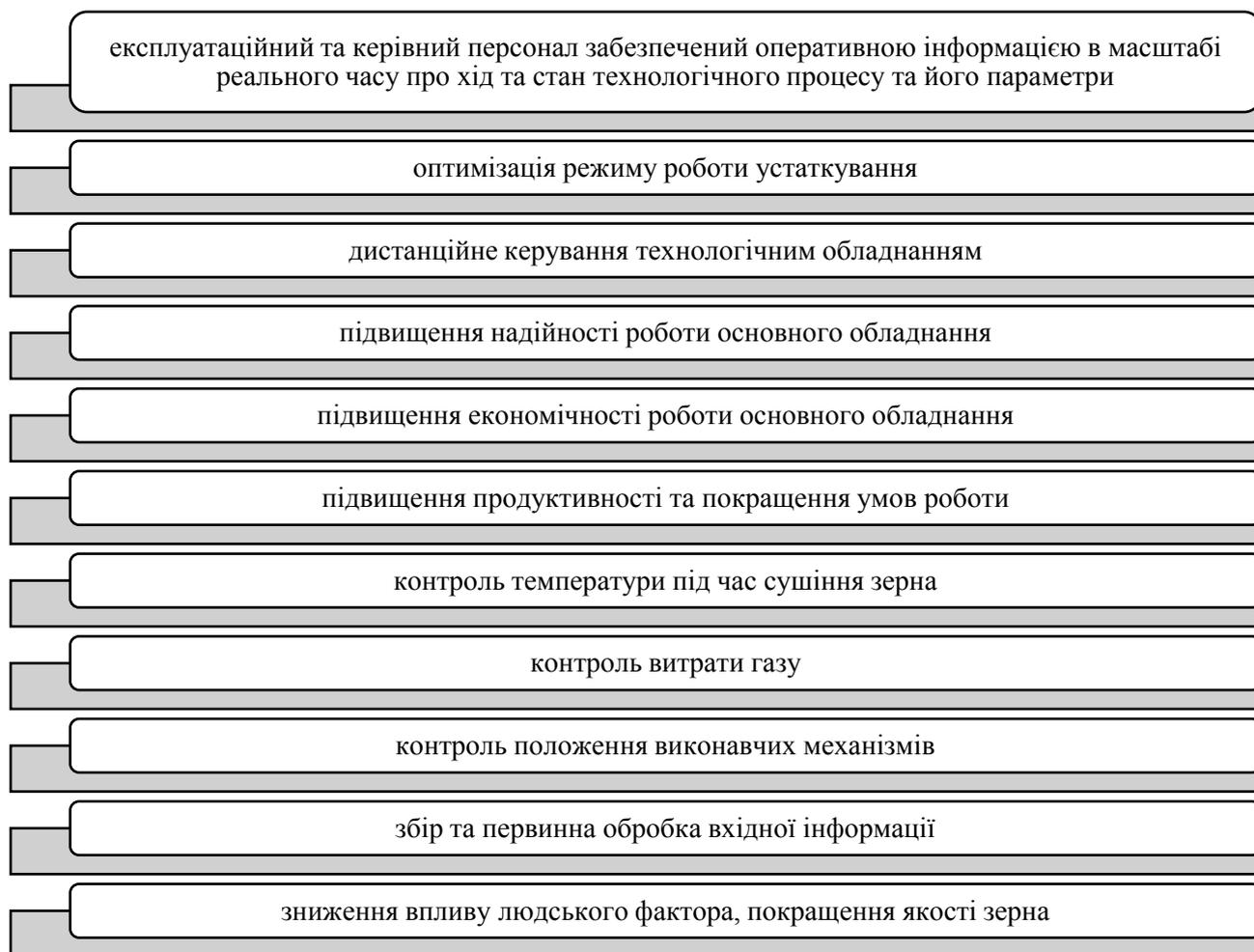

Рис. 3.1. Ефективність використання АСК

Джерело: [1]

Орієнтовні витрати на оновлення обладнання для сушіння та зберігання культур оцінюються приблизно у 4 млн грн [35]. Реалізація зазначених заходів, ймовірно, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції, що відкриє можливості для пошуку нових покупців і збільшення доходів підприємства.

Доцільно розглядати варіанти експорту зерна на міжнародні ринки. У перспективі підприємство може придбати власний автотранспортний парк та закуповувати дизельне пальне через гуртових постачальників. Для підтвердження цього розглянемо динаміку гуртових цін на пальне протягом першого півріччя 2025 року.

Таблиця 3.4

Середні ціни на нафтопродукти в Україні та світі в 2025 році, грн/л

Дата	ДП		
	роздрібний ринок України, грн./л	гурт	
		ринок України, грн./л	світовий ринок, грн/л
1	2	3	4
20.01	55,28	47,39	26,03
21.01	55,32	47,52	25,68
2.04	54,77	44,37	23,47
3.04	54,81	44,34	22,12
9.04	54,74	42,61	19,76
10.04	54,7	42,05	20,56
2.05	53,54	41,81	20,26
5.05	53,7	41,51	21,12
26.05	53,06	41,5	20,98
27.05	53,03	41,46	21,50
28.05	53,05	41,59	21,12
29.05	53,05	43,41	23,91
13.06	53,62	46,3	23,87
16.06	54,34	49,22	28,10
19.06	55,18	49,61	26,73
20.06	56,08	49,85	26,29
23.06	56,4	49,14	23,67
24.06	55,28	47,39	26,03

Джерело: [11]

Серед ключових дат, що були використані для формування цінових даних, виділено низку подій, які найбільш суттєво вплинули на динаміку ринку. 20 січня 2025 року Д. Трамп склав присягу як 47-й президент США під час інавгурації в Капітолії. Надалі, 2 квітня 2025 року, він оголосив про запровадження загальних мит на товари з усього світу, а вже 9 квітня 2025 року повідомив про продовження терміну торгових переговорів з Європейським Союзом до 9 липня. У сфері енергетики важливою стала дата 3 травня 2025 року, коли країни ОПЕК+ погодилися збільшити видобуток нафти на 411 тис. барелів на день у червні. 26

травня президент США знову продовжив термін торговельних переговорів з ЄС, а 28 травня Торговий суд США ухвалив рішення, що запровадження повсюдних мит перевищує його повноваження. Ключовими для геополітичної напруги стали події червня: 13 червня Армія оборони Ізраїлю розпочала повітряну операцію проти ядерної програми Ірану, 19 червня Д. Трамп мав ухвалити рішення щодо можливих ударів США по Ірану, а 22 червня американська авіація атакувала три іранські ядерні об'єкти. Уже наступного дня, 23 червня 2025 року, Іран завдав ракетних ударів по американській військово-повітряній базі Аль-Удейд у Катарі, після чого між Ізраїлем та Іраном було досягнуто домовленостей про припинення вогню.

Для проведення аналізу використовувались дані по цінах на паливо на українському ринку в перелічені дати, а також наступні за ними, оскільки існує різниця в часі між різними частинами світу і реакція на зміни в міжнародних відносинах може відбуватись із запізненням. Аналіз динаміки цін на дизельне паливо свідчить, що ціни в гуртових продажах в Україні мають таку ж динаміку, що і на міжнародному рівні. Проведений кореляційний аналіз цін на ринках виявив наступне:

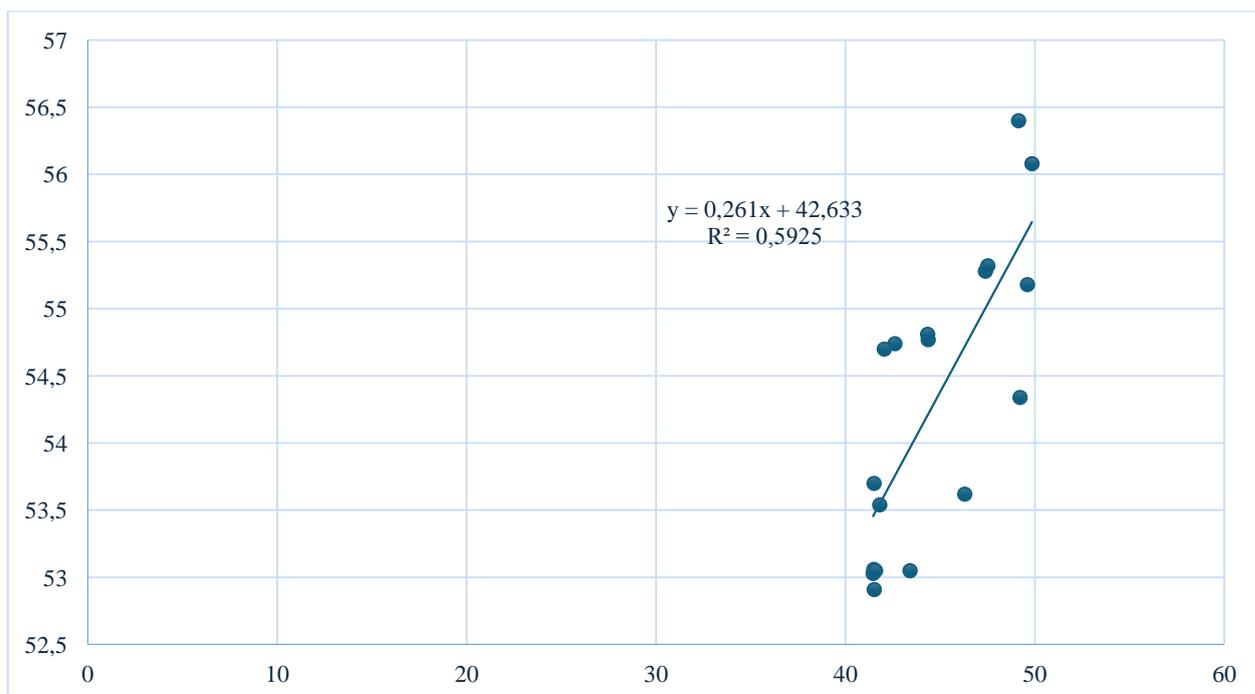

Рис. 3.2. Залежність роздрібних цін ДП від гуртових цін в Україні

Джерело: [11]

Так, зв'язок роздрібних цін і гуртових в Україні за шкалою Чеддока для дизельного пального є помірним. Фактично, виявлена сила зв'язку є закономірною, оскільки роздрібні мережі продажу палива купують його у гуртових постачальників. Оскільки гуртові продавці пального купують його на міжнародних ринках або ж у виробників палива, проведений кореляційний аналіз між цінами в гурті на українському і міжнародному ринку:

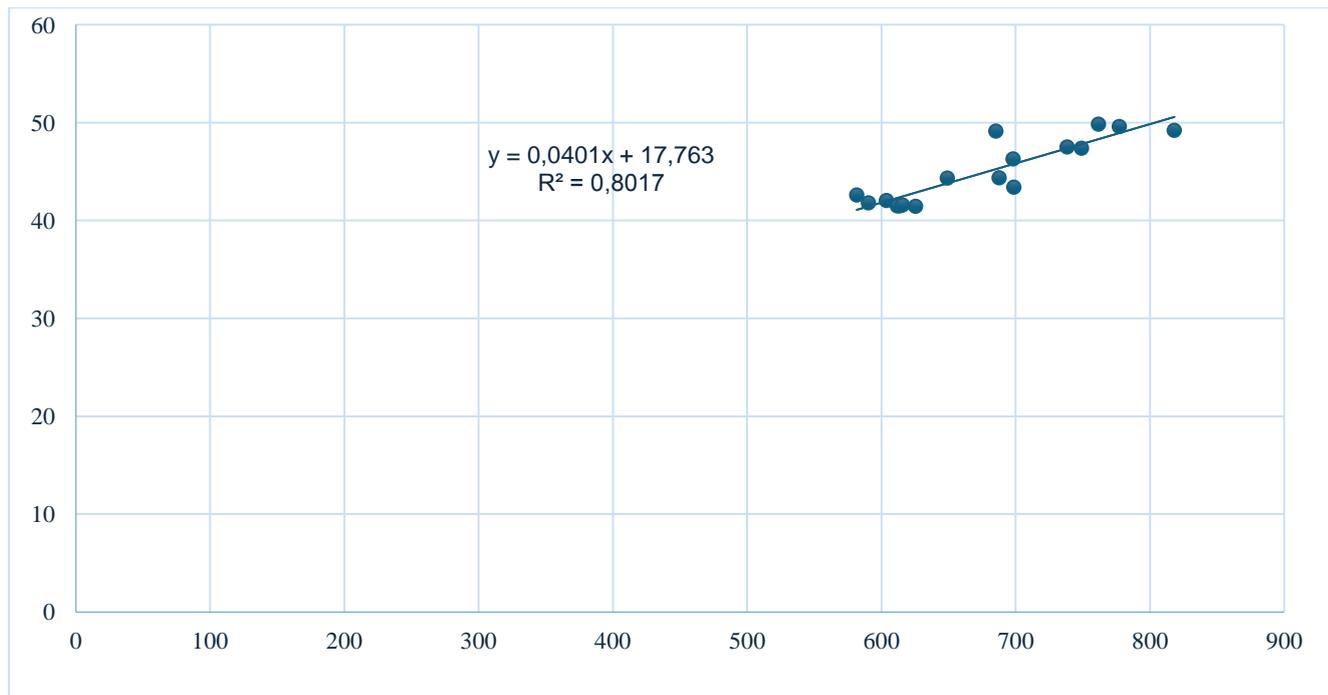

Рис. 3.3. Залежність гуртових цін ДП в Україні від гуртових цін ДП в світі

Джерело: [11]

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що міжнародні ціни відіграють визначальну роль у формуванні гуртових цін на дизельне пальне в Україні, оскільки внутрішній ринок значною мірою залежить від імпортних поставок та коливань світової нафтової кон'юнктури. Зміна котирувань нафти та нафтопродуктів на глобальних біржах оперативно відображається на вартості пального у гуртовому сегменті, формуючи відповідну динаміку його подорожчання чи здешевлення. Окрему увагу в дослідженні було приділено аналізу взаємозв'язку між цінами на паливо в Україні, рівнем інфляції та

офіційним курсом гривні щодо долара США на визначені дати. Це дозволило оцінити, наскільки девальваційні процеси та загальний інфляційний тиск посилюють вплив зовнішніх факторів на внутрішній ринок пального. Отримано наступне:

Таблиця 3.5

Значення коефіцієнта детермінації (R^2)

Пальне	Залежність гуртових цін від інфляції	Залежність гуртових цін від офіційного курсу гривні щодо долара США	Залежність роздрібних цін від інфляції	Залежність роздрібних цін від офіційного курсу гривні щодо долара США
ДП	0,33	0,27	0,49	0,13

Джерело: [розраховано автором]

Аналіз отриманих значень коефіцієнта детермінації (R^2), наведених у таблиці, дає змогу детальніше оцінити силу впливу макроекономічних факторів на формування як гуртових, так і роздрібних цін на дизельне пальне. Для гуртових цін залежність від інфляції становить $R^2 = 0,33$, що за шкалою Чеддока відповідає помітному зв'язку. Це свідчить про те, що інфляційні процеси суттєво впливають на оптову вартість пального, зумовлюючи коливання його ціни навіть за відносно стабільних зовнішніх ринкових умов. Залежність гуртових цін від офіційного курсу гривні щодо долара США виявилася слабшою ($R^2 = 0,27$), проте все ж демонструє наявність певної чутливості ринку до валютних коливань, що зумовлено значною часткою імпортних компонентів у структурі ціноутворення. Для роздрібних цін вплив інфляції ще більш виражений – $R^2 = 0,49$, що відповідає помітному зв'язку. Це означає, що зростання загального рівня цін у країні майже наполовину пояснює зміни кінцевої вартості дизельного пального для споживачів. Натомість залежність роздрібних цін від валютного курсу виявилася слабкою ($R^2 = 0,13$), що може свідчити про поступове згладжування впливу валютних

коливань на етапі формування кінцевої ціни – наприклад, через націнку операторів АЗС або затримку в реакції на зміни курсу.

Додатково зроблене порівняння темпів приросту цін на пальне на українському та міжнародному ринках (табл. 3.6). Порівнюючи зміни в цінах на паливо можна зробити висновок, що загалом українські гуртові трейдери не додержуються «зеркальної» реакції на зміну цін відповідно до міжнародних коливань, як і роздрібні продавці відповідно до змін в гурті. Часто спостерігається навіть протилежна динаміка – при зниженні цін на гуртовому ринку, в т.ч. і міжнародному, ціни в Україні зростають, а при збільшенні – можуть знижуватись. Також є випадки, коли незважаючи на міжнародні коливання, ціни в Україні залишаються майже незмінними.

Після аналізу подій та їхнього впливу на міжнародний ринок пального можна сформулювати узагальнену картину. Коли Д. Трамп склав присягу як 47-й президент США, оголосив про запровадження мит та продовжив термін торгових переговорів з ЄС, ціни на пальне на світовому ринку демонстрували тенденцію до зниження. У період, коли країни ОПЕК+ погодилися збільшити видобуток нафти, вартість пального дещо зросла, проте згодом знову почала спадати, і до червня 2025 року ринок не мав стійкої динаміки.

Таблиця 3.6

Темпи приросту цін на пальне на українському та міжнародному ринках

Дата	ДП		
	роздрібний ринок України, %	Гурт	
		ринок України, %	світовий ринок, %
21.Січ/20.Січ	0,07	0,27	-1,43
02.Кві/21.Січ	-0,99	-6,63	-6,86
03.Кві/02.Кві	0,07	-0,07	-5,61
09.Кві/03.Кві	-0,13	-3,90	-10,40
10.Кві/09.Кві	-0,07	-1,31	3,81
02.Тра/10.Кві	-2,12	-0,57	-2,22
05.Тра/02.Тра	0,30	-0,72	3,97
27.Тра/05.Тра	-1,19	-0,02	-0,31
28.Тра/27.Тра	-0,06	-0,10	2,22
29.Тра/28.Тра	0,04	0,31	-1,56
13.Чер/29.Тра	0,00	4,38	13,48
16.Чер/13.Чер	1,07	6,66	-0,08
19.Чер/16.Чер	1,34	6,31	17,19

20.Чер/19.Чер	1,55	0,79	-5,00
23.Чер/20.Чер	1,63	0,48	-2,00
24.Чер/23.Чер	0,57	-1,42	-10,03

Джерело: [11]

Відчутне підвищення цін зафіксовано після 13 і 19 червня 2025 року, коли розпочався конфлікт між Ізраїлем, Іраном і США: тоді міжнародні ціни на дизельне пальне зросли на 13-17%. Однак уже після 20 червня 2025 року спостерігається поступове зниження вартості пального. Що стосується гуртового ринку України, то у січні-травні 2025 року ціни на дизельне пальне майже постійно знижувались, а з червня 2025 – майже постійно збільшувались. По роздрібному ринку України маємо наступні зміни: до кінця травня 2025 року ціни на ДП постійно коливались, найбільше зниження відмічається 2 травня відносно 10 квітня (-2,12%), найбільше зростання становило 0,30% п'ятого травня у порівнянні з другим травня; у червні найбільше зростання цін відбулось 23 червня у порівнянні з 20 червня і становило 1,63%.

Підсумовуючи проведений аналіз, можна сказати, що прихід до влади Д. Трампа в цілому викликав зниження цін на міжнародному ринку, оскільки всі сподівались, що його програма укріплення економіки США буде мати позитивний вплив на міжнародні ринки. Однак започатковані ним ініціативи і прийняті рішення викликали флуктуації на різних ринках, що призвело до їх нестабільності, в т.ч. і на ринках нафтопродуктів. Це стало причиною постійних змін у вартості палива, причому роздрібний ринок України гарно це відчув стосовно цін на дизельне пальне. Також варто відмітити вплив на ціни подій на міжнародній арені, а саме ситуації навколо Ізраїлю та Ірану, а також державної економічної політики, а саме управління інфляційними процесами в Україні. Також можна зробити припущення, що при певній обумовленості цін на роздрібному ринку цінами на гуртовому і міжнародному ринку палива, українські трейдери намагаються тримати баланс цін, щоб не було суттєвого їх зростання чи зниження, тобто у періоди зниження міжнародних і гуртових цін трейдери або не знижують ціни, або ж знижуються на менший відсоток. Тоді при збільшенні

міжнародних і гуртових цін на паливо, за рахунок накопленого резерву палива чи фінансових ресурсів, ціни на ринку України або не зростають, або ж зростають меншими темпами. Таким чином, майбутня ініціатива щодо власного автопарку для організації власної логістики є прийнятною і не сильно ризиковою. Складемо стратегії для підвищення продуктивності діяльності СТОВ «ВІКТОРІЯ».

Таблиця 3.7

Передбачувані зміни фінансових показників підприємства

Заходи щодо підвищення ефективності	Заходи щодо підвищення ефективності	Заходи щодо підвищення ефективності
Зміна постачальника електроенергії	-	Скорочення витрат на 4,31%
Диверсифікація логістичних каналів	-	Зменшення витрат на 29%
Автоматизація процесів обробки та зберігання зерна	3900	Збільшення витрат на 3900 тис. грн.
Вдосконалення технології вирощування	100	Збільшення витрат на 100 тис. грн.
Розширення експорту продукції	-	Зростання доходу на 15%

Джерело: [розраховано автором]

Таблиця демонструє прогноз фінансових результатів за низкою рекомендацій. Деякі заходи, як зміна постачальника електроенергії та диверсифікація перевізників, не потребують додаткових витрат і дозволяють знизити витрати на 4,30% та 18% відповідно. Інвестиції в автоматизацію процесів переробки та зберігання зерна (3900 тис. грн) і покращення технології вирощування (100 тис. грн) призводять до зростання витрат на ці суми. Експорт продукції не потребує витрат і може збільшити дохід на 15%. Загалом рекомендації поєднують економію, інвестиції та підвищення доходів.

Таблиця 3.8

Оцінка майбутніх фінансових результатів діяльності підприємства СТОВ «ВІКТОРІЯ»

Показник	2024	Прогноз 2025-
----------	------	---------------

		2026 рр.
Чистий дохід від реалізації продукції	112 932	146 811,6
Повна собівартість реалізованої продукції	106 628	91 700,08
Додаткові витрати	0	3900
Прибуток до оподаткування	6 304,00	51111,52
Фінансовий результат після оподаткування	6 304,00	51111,52

Джерело: [розраховано автором]

На підставі запланованих дій складено прогноз фінансових показників на 2026 рік. СТОВ «ВІКТОРІЯ» має високі перспективи фінансового зростання. Чистий дохід від реалізації продукції, згідно з прогнозом, зросте з 112 932 тис. грн до 146 811,6 тис. грн, що свідчить про очікуване розширення обсягів продажу або підвищення ефективності збуту. При цьому собівартість реалізованої продукції зменшиться з 106 628 тис. грн до 91 700,08 тис. грн, що є наслідком оптимізації витрат та більш раціонального використання ресурсів.

3.3 Обґрунтування економічної доцільності запропонованих заходів

Оцінку результативності діяльності підприємства здійснимо за показниками рентабельності (табл. 3.9). показує суттєве покращення фінансової ефективності підприємства до 2026 року. Рентабельність активів зростає з 0,05 до 0,31, а рентабельність власного капіталу – з 0,07 до 0,43, що свідчить про ефективніше використання ресурсів та більший дохід для власників.

Таблиця 3.9

Динаміка показників рентабельності

Показники рентабельності	2024 р.	Прогноз 2025-2026 рр.	Відхилення
Рентабельність активів	0,05	0,31	+0,26
Рентабельність власного капіталу	0,07	0,43	+0,36
Чиста рентабельність продаж	0,06	0,34	+0,28
Чиста рентабельність виробництва	0,06	0,55	+0,49

Джерело: [розраховано автором]

Чиста рентабельність продаж підвищується з 0,06 до 0,34, а чиста рентабельність виробництва – з 0,06 до 0,55, відображаючи підвищення прибутковості продукції та оптимізацію виробничих процесів. У висновку можна зазначити, що прогнозована динаміка свідчить про значне зростання прибутковості підприємства завдяки одночасному збільшенню доходів і зниженню собівартості. Отже, спостерігається підвищення ділової активності підприємства, що в основному зумовлено зростанням його доходів. Динаміка показників рентабельності зображена на рис. 3.4.

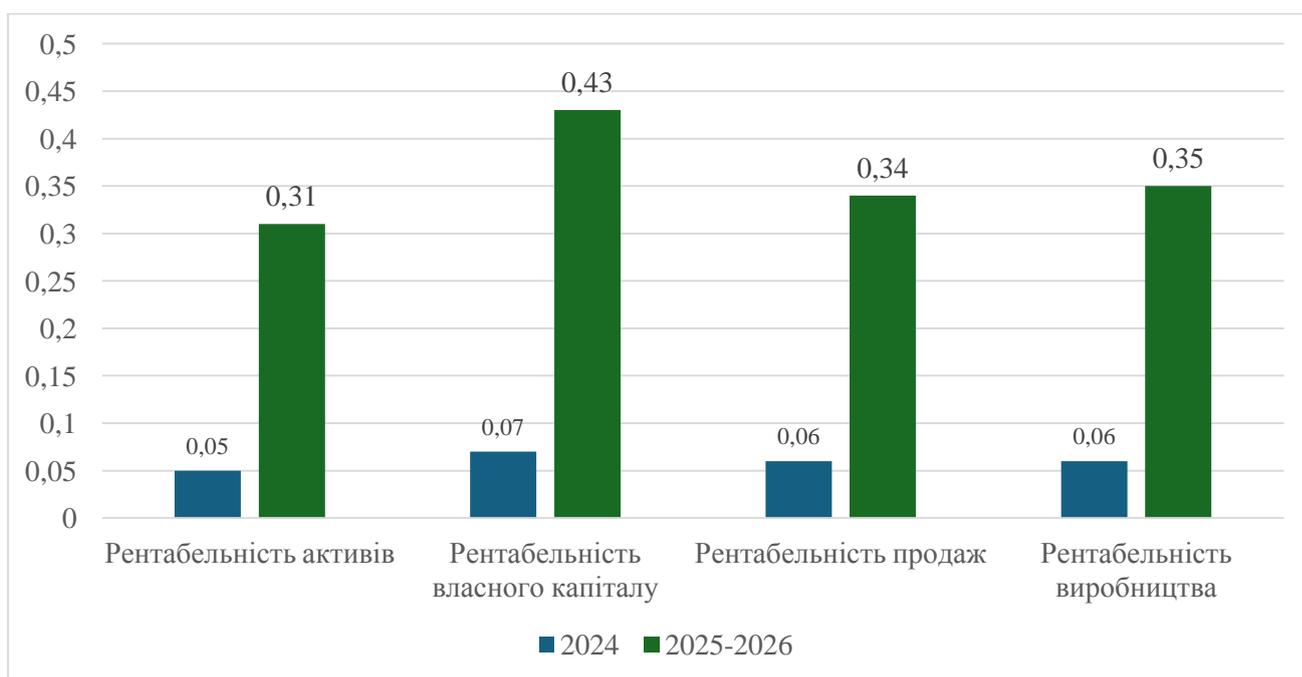

Рис. 3.4. Зміна рівня рентабельності за 2025-2026 роки

Джерело: [побудовано автором]

Оцінимо результативність управління активами і пасивами організації, використовуючи індикатори ліквідності та рівня фінансової стабільності. Усі коефіцієнти ліквідності демонструють позитивну динаміку, що свідчить про зміцнення платоспроможності підприємства. У 2024 році коефіцієнт загальної ліквідності становив 1,6, а у прогнозі на 2026 рік він зростає до 2,1, що свідчить про суттєве покращення здатності підприємства покривати поточні зобов'язання всіма оборотними активами. Коефіцієнт проміжної ліквідності підвищується з 1,3 до 1,7, що демонструє зміцнення платоспроможності без урахування запасів і

підтверджує ефективне управління оборотними активами. В табл. 3.10 наведені коефіцієнти ліквідності.

Таблиця 3.10

Динаміка коефіцієнтів ліквідності

Показник	2024 р.	Прогноз 2025-2026рр.	Відхилення
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,60	2,10	+0,50
Коефіцієнт проміжної ліквідності	1,30	1,70	+0,40
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,05	0,15	+0,10
Швидка ліквідність (quick ratio)	1,00	1,30	+0,30

Джерело: [розраховано автором]

Абсолютна ліквідність зростає з 0,05 до 0,15, однак навіть при позитивній динаміці цей показник залишається низьким, що означає недостатній рівень грошових коштів для миттєвого покриття боргів. Швидка ліквідність піднімається з 1,0 до 1,3, що свідчить про покращення здатності підприємства виконувати короткострокові зобов'язання без залучення запасів. Зростання показників вказує на позитивні зміни, спричинені збільшенням ліквідних активів за незмінного рівня зобов'язань. Динаміка показників ліквідності наведена на рис. 3.5.

Діаграма свідчить про помітне покращення ліквідності підприємства. Усі ключові показники демонструють зростання, що говорить про зміцнення фінансової гнучкості та здатності підприємства оперативно реагувати на свої короткострокові зобов'язання. Підприємство стає більш стабільним, впевненішим у власних фінансових можливостях та поступово підсилює свій запас міцності, що формує позитивні перспективи для подальшого розвитку й підвищуючи стійкість до можливих зовнішніх ризиків.

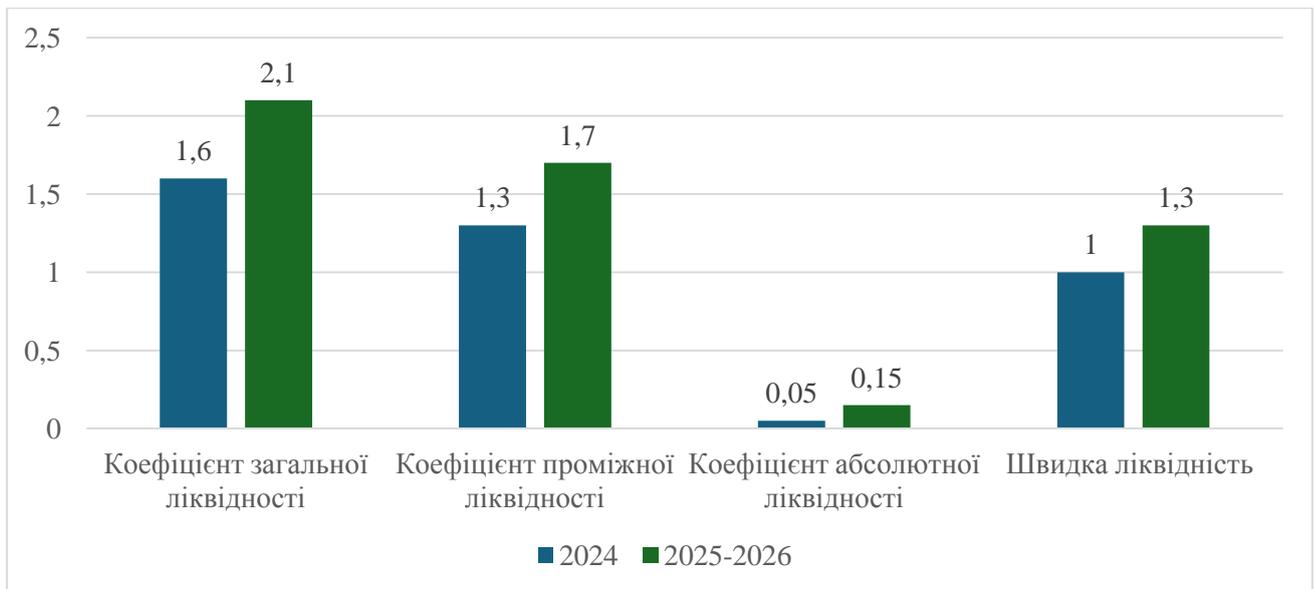

Рис. 3.5. Динаміка показників ліквідності

Джерело: [побудовано автором]

Показники фінансової стійкості наведені в табл. 3.11. У 2024 році показники фінансової стійкості підприємства свідчили про достатньо надійну структуру капіталу, а прогноз на 2026 рік демонструє їх покращення. Коефіцієнт автономії зростає з 0,67 до 0,73 (+0,06), що означає посилення ролі власного капіталу та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Таблиця 3.11

Показники фінансової стійкості

Показник	2024	Прогноз 2025-2026	Відхилення
Коефіцієнт автономії	0,67	0,73	+0,06
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,42	0,50	+0,09
Коефіцієнт фінансової залежності	1,49	1,35	-0,14
Коефіцієнт фінансової стійкості	2,10	2,60	+0,05
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,33	0,27	-0,06

Джерело: [розраховано автором]

Коефіцієнт маневреності власних коштів підвищується з 0,42 до 0,50 (+0,09), що свідчить про більшу гнучкість у використанні власних ресурсів для фінансування оборотних активів. Коефіцієнт фінансової залежності знижується з 1,49 до 1,35 (-0,14), а коефіцієнт концентрації позикового капіталу падає з 0,33 до 0,27 (-0,06), що підтверджує зменшення кредитного навантаження та ризику

надмірної залежності від позикових коштів. Коефіцієнт фінансової стійкості зростає з 2,10 до 2,60 (+0,05), що свідчить про посилення здатності підприємства покривати свої зобов'язання. Динаміка показників наведена на рис. 3.6.

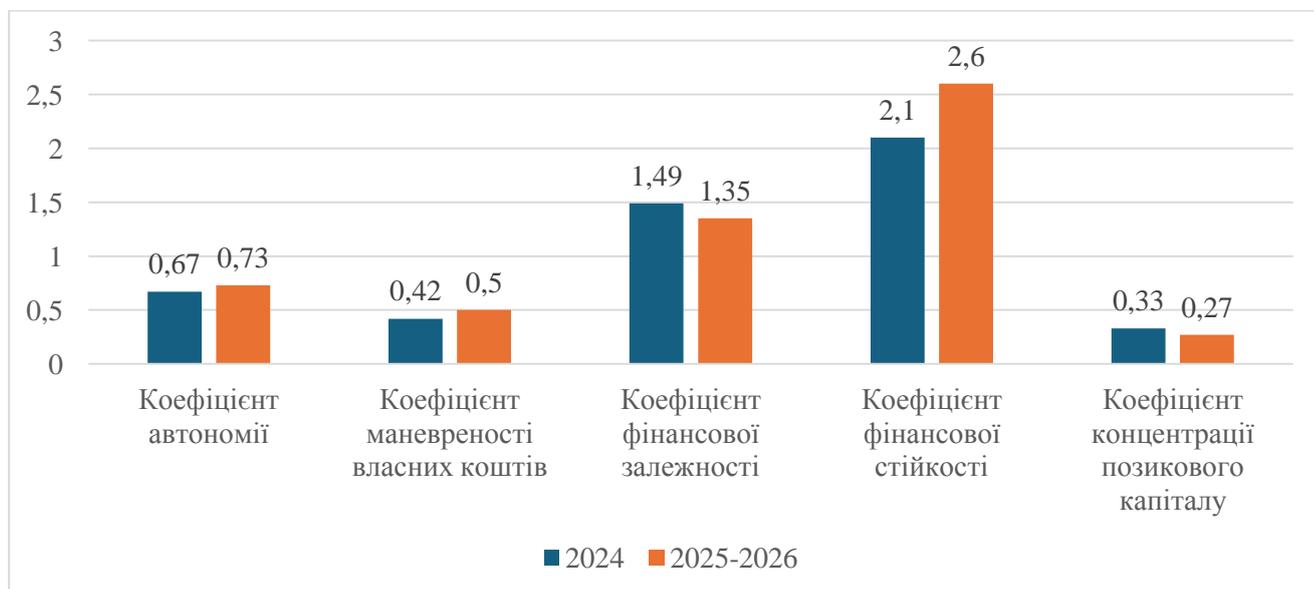

Рис. 3.6. Динаміка показників фінансової стійкості

Джерело: [побудовано автором]

Показники фінансової стійкості демонструють рівень забезпеченості підприємства власним капіталом та здатність підтримувати операційну діяльність без критичної залежності від зовнішніх джерел фінансування. Зафіксована динаміка зростання цих показників відображає зміцнення капітальної бази та формування достатнього обсягу власних оборотних коштів, що підвищує автономність підприємства та його спроможність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання.

Покращення структури капіталу створює умови для більш раціонального використання ресурсів, оптимізації фінансових потоків і зменшення ризиків ліквідності. У результаті підприємство отримує стабільніші передумови для підтримання належного рівня ділової активності, інвестиційної привабливості та загального фінансового стану.

Висновки до розділу 3

1. Результати проведеного стратегічного аналізу демонструють, що СТОВ «Вікторія» функціонує в умовах складного та багатофакторного середовища, де внутрішній потенціал підприємства взаємодіє з мінливою політичною, економічною та соціально-технологічною динамікою. SWOT-аналіз показує, що підприємство має достатню базу для стійкого розвитку завдяки ресурсним перевагам, сформованій виробничій інфраструктурі, досвідченому управлінському персоналу і стабільним зв'язкам з ринковими контрагентами. Саме ця комбінація чинників забезпечує здатність підприємства підтримувати операційну стабільність, формувати прогнозовані виробничі результати та адаптуватися до ринкових змін. Водночас виявлені слабкі сторони – часткове зношення технічного парку, обмеженість інвестицій та недостатня цифровізація виробничих процесів – перераховані чинники окреслюють поріг зростання, що стримує подальше підвищення продуктивності та конкурентоспроможності та свідчить про необхідність модернізації технічної бази, оптимізації капітальних витрат і поступового переходу до технологій точного землеробства. PEST-аналіз підкреслює, що макросередовище формує змішану конфігурацію впливів: поєднання можливостей державної підтримки, інноваційного розвитку та ринкового попиту з одночасним тиском інфляційних коливань, нестабільності економічної політики, логістичних викликів та демографічних тенденцій. Технологічні фактори створюють додатковий резерв розвитку, оскільки швидке впровадження цифрових рішень, автоматизації та інноваційних моделей виробництва може нівелювати частину зовнішніх ризиків і підсилити внутрішні переваги підприємства. Комплексна інтерпретація результатів обох аналізів засвідчує, що СТОВ «Вікторія» має реалістичні передумови для зміцнення конкурентних позицій, за умови коригування управлінських пріоритетів у напрямі інвестиційної та технологічної модернізації. Раціональне використання можливостей, які пропонує зовнішнє середовище, у поєднанні зі зменшенням впливу внутрішніх обмежень формує потенціал для довгострокової стабільності, розширення ринкової присутності та підвищення ефективності функціонування підприємства відповідно до сучасних вимог аграрного ринку.

2. Поглиблений аналіз внутрішніх процесів підприємства засвідчує, що поряд із наявним потенціалом розвитку СТОВ «Вікторія» зіткнулося з рядом операційних та стратегічних дисбалансів, які стримують реалізацію виявлених можливостей. Передусім простежується поступове звуження фінансового простору для зростання: темпи формування доходів не відповідають динаміці витрат, що створює асиметрію між виробничою активністю та отриманим економічним результатом і відображає певні структурні обмеження у моделі збуту та у здатності підприємства формувати стабільний попит на продукцію в умовах конкурентного ринку. Крім того, зростання експлуатаційних витрат, насамперед логістичних та енергетичних, виявляє вразливість підприємства до технологічної й операційної інерційності. Такі тенденції сигналізують про потребу у глибшій оптимізації внутрішніх процесів, удосконаленні управління ресурсами та запровадженні більш раціональних схем забезпечення виробництва. Особливої уваги потребує позиціонування продукції на ринку. Наявні характеристики продуктового портфеля не забезпечують достатнього рівня диференціації, що знижує здатність підприємства протистояти конкурентному тиску. Відсутність виражених інноваційних та маркетингових акцентів у формуванні цінності продукції призводить до зменшення її ринкової привабливості у порівнянні з пропозиціями конкурентів.

3. Рекомендується перейти на постачання електроенергії від компанії ТОВ «Д.Е solutions» (бренд YASNO) замість ПРАТ «ПЕЕМ «ЦЕК», що також обслуговує ринок Дніпропетровської області. Тарифи нового постачальника на 4,31% нижчі, що дає можливість скоротити виробничі витрати. Для зменшення витрат на логістику доцільно розширити канали доставки продукції, частково використовуючи залізничні перевезення через АТ «Укрзалізниця». Це дозволить знизити логістичні витрати приблизно на 29%, враховуючи, що не всі поставки можна організувати залізницею. Щоб покращити якість зерна озимої пшениці, необхідно проводити додаткове підживлення посівів на пізніх етапах розвитку. Крім того, варто впровадити автоматизовану систему управління технологічним процесом зневоднення зерна. Застосування цих заходів сприятиме підвищенню

конкурентоспроможності продукції підприємства та відкриє нові можливості для пошуку клієнтів і збільшення доходів. Також доцільно розглянути варіанти експорту зерна на міжнародні ринки для розширення каналів збуту.

4. Оцінка результативності запропонованих заходів показала, що у 2026 році чистий прибуток підприємства зростає на 44 807,52 тис. грн. Повна собівартість реалізованої продукції знижується: оптимізація витрат і раціональне використання ресурсів забезпечують зменшення витратної частини та підвищення рентабельності. Інші витрати з'являються у прогнозі. Їх рівень залишається незначним, тому вони не створюють критичного навантаження на фінансовий результат. Фінансовий результат до оподаткування різко зростає, що демонструє суттєве покращення прибутковості та свідчить про ефективне управління та стабільного розвитку. Чистий фінансовий результат підвищується у кілька разів, що підтверджує зміцнення фінансової стійкості та створює сприятливі умови для інвестицій і подальшого зростання.

5. Протягом прогнозного періоду баланс підприємства залишатиметься повністю ліквідним, оскільки будуть дотримані всі чотири критерії ліквідності. Усі коефіцієнти ліквідності демонструють позитивну динаміку, що свідчить про зміцнення платоспроможності підприємства. Найбільший прогрес спостерігається у загальній та проміжній ліквідності, що підтверджує ефективне управління оборотними активами. Абсолютна ліквідність хоч і зросла, але залишається низькою – підприємству варто нарощувати обсяг грошових коштів для підвищення миттєвої платоспроможності. Загалом прогноз на 2026 рік свідчить про стійке фінансове становище та зниження ризику неплатоспроможності.

6. Індикатори фінансової стійкості вказують на автономність підприємства та наявність достатніх власних оборотних ресурсів. Зростання цих показників відображає поліпшення фінансового стану, що пов'язано з нарощуванням власного капіталу. Автономія підприємства посилюється: частка власного капіталу зростає, що зменшує ризики фінансової нестабільності. Маневреність власних коштів покращується, що означає більшу гнучкість у використанні ресурсів для фінансування поточної діяльності. Фінансова залежність поступово

знижується, що свідчить про зменшення ризику надмірного кредитного навантаження. Фінансова стійкість зростає, підприємство стає більш захищеним від зовнішніх ризиків. Концентрація позикового капіталу зменшується, що підтверджує тенденцію до більшої незалежності від кредиторів. Загалом прогноз на 2026 рік показує зміцнення фінансової стабільності та зниження ризику залежності від позикових ресурсів, що створює сприятливі умови для розвитку та інвестицій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дозволило комплексно оцінити теоретичні засади, методичні підходи та практичні аспекти забезпечення економічної ефективності функціонування аграрного підприємства в сучасних умовах. У роботі підтверджено, що результативність виробничо-господарської діяльності є багатовимірною економічною категорією, яка визначається не лише рівнем отриманого прибутку, а й раціональністю використання ресурсів, структурою витрат, організаційно-технологічною дисципліною та стратегічними управлінськими рішеннями. Рентабельність, як інтегральний показник ефективності, виступає ключовим критерієм здатності підприємства перетворювати вкладені ресурси у додану вартість і забезпечувати розширене відтворення. Оцінка ефективності потребує системного підходу, який охоплює діагностику використання основних засобів, оборотних активів, трудового потенціалу та капіталу, що дозволяє своєчасно виявляти резерви оптимізації та зростання. Використання моделей сталого розвитку засвідчило важливість

дотримання збалансованості між рівнем прибутку, структурою капіталу та можливостями фінансування зростання без надмірної залежності від позикових ресурсів.

Стратегічний аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища СТОВ «Вікторія» показав, що підприємство функціонує в умовах складної комбінації можливостей і загроз, властивих сучасному аграрному ринку. Результати SWOT-аналізу підтвердили наявність потужного виробничого, матеріально-технічного та кадрового потенціалу, що створює базу для стабільного функціонування та розвитку. Водночас низка внутрішніх обмежень – моральне та фізичне зношення частини технічного парку, недостатній рівень цифровізації процесів, підвищена собівартість окремих видів продукції та не повністю оптимізована структура витрат – стримує реалізацію потенційних переваг. PEST-аналіз продемонстрував наявність істотних макроекономічних ризиків, пов'язаних із інфляційними процесами, ціновою волатильністю, логістичними обмеженнями та трансформацією суспільно-технологічних умов. Проте зовнішнє середовище містить і вагомні можливості: державні програми підтримки агровиробників, інтеграція інноваційних технологій, розвиток експортних каналів та підвищення попиту на зернові культури на міжнародних ринках. Інтерпретація результатів аналізу засвідчила, що підприємство має потенціал для посилення конкурентних позицій за умови модернізації матеріально-технічної бази, підвищення технологічної гнучкості та впровадження сучасних управлінських рішень.

Практичні рекомендації, запропоновані у дослідженні, мають стратегічно важливий характер і здатні забезпечити суттєве покращення фінансово-економічних результатів СТОВ «Вікторія». Обґрунтовано доцільність зміни постачальника електроенергії, що дозволяє зменшити витрати на енергозабезпечення виробництва. Диверсифікація логістичних маршрутів шляхом часткового переходу на залізничні перевезення забезпечує зниження витрат на транспортування та підвищує передбачуваність і стабільність доставки. Удосконалення технології вирощування та зберігання зерна, зокрема впровадження автоматизованих систем керування сушінням, додаткового

підживлення посівів на пізніх фазах розвитку й використання точних агротехнологій, сприяє підвищенню якості продукції та мінімізації втрат. Економічні розрахунки підтвердили ефективність запропонованих заходів: очікується зростання чистого фінансового результату більш ніж у декілька разів, зниження собівартості продукції, покращення структурних показників рентабельності та формування сприятливих умов для розширення інвестиційної діяльності. Оптимізація витрат і підвищення доходності призводять до зміцнення платоспроможності підприємства, покращення ліквідності та зниження залежності від позикових коштів, що загалом підвищує фінансову стійкість у середньостроковій перспективі.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що СТОВ «Вікторія» має стійкі передумови для довгострокового розвитку, за умови впровадження запропонованих заходів та коригування стратегічних пріоритетів. Синергія технологічної модернізації, оптимізації ресурсного забезпечення, підвищення якості продукції й активізації ринкових стратегій здатна суттєво підвищити ефективність виробництва, конкурентоспроможність та рентабельність підприємства в умовах сучасних викликів аграрного ринку. Розширення присутності на зовнішніх ринках, адаптація до технологічних і логістичних змін, а також посилення управлінської гнучкості створюють основу для стійкого економічного зростання та забезпечення фінансової стабільності підприємства у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автоматизована система керування технологічним процесом сушіння зерна у потоці. URL: <https://www.svaltera.ua/press-center/articles/4366.php>
2. Богацька Н.М. Проблеми та перешкоди ефективної господарсько-фінансової діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=28490.pdf>
3. Вартість перевезення залізницею зерна на експорт зменшилась до 14\$/т — Ткачов. URL: <https://latifundist.com/novosti/66139-vartist-perevezennya-zaloznitseyu-zerna-na-eksport-zmenshilas-do-14-t--tkachov>
4. Вартість перевезення зерна може зрости на 50-60 грн/т. URL: <https://agrotimes.ua/elevator/vartist-perevezennya-zerna-mozhe-zrosty-na-50-60-grn-t/>
5. Виробництво промислової продукції за видами. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/pr/vr_rea_ovpp/vr_rea_ovpp_u/arh_vppv_u.html
6. Гайбура Ю. А. Методичні підходи щодо оцінки і прогнозування прибутковості підприємства. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2023. № 1. С. 118-124.
7. Гончаренко В.Є., Грідін О.В. Передумови забезпечення економічної ефективності виробництва соняшнику в Україні. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 2. м. Полтава, 30 – 31 березня 2023 р. Полтава, 2023. С. 60-61.
8. Гречка, жито, овес чи горох — що сіяти у 2025, щоб заробити. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/1646-grechka-jito-oves-chi-goroh--scho-siyati-u-2025-schob-zarobiti>
9. Деренська Я. М. Інтегральна оцінка ефективності діяльності підприємства. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/30652/1/27-34.pdf>

10. Деренська Я.М. Оцінка ефективності діяльності підприємства. *Економіка підприємства та організація виробництва*. 2023. № 1. С. 81-85.
11. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
12. Драч А.В. Фінансовий механізм управління активами підприємства. *Трансформаційна економіка*. 2024. № 2. С. 63-70.
13. Експорт зернових та урожай 2024 – чого чекати аграріям? URL: <https://agropolit.com/blog/538-eksport-zernovih-ta-urojaj-2024--chogo-chehati-agrariyam>
14. Єфанов В.А. Особливості формування витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в умовах війни в Україні. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 62-65.
15. Зардова Я. В. Науково-методичні підходи до специфіки класифікації оборотних активів підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 3.
16. Захарова Д. С. Фактори впливу на ефективність виробництва органічної продукції у сільськогосподарських підприємствах. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/5286/1/Organik_2015_71-72.pdf
17. Заячківська О.В., Семещук Я.С. Удосконалення механізмів управління активами як чинник сталого розвитку підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2021. № 2(94). С. 46–52.
18. Звітність СТОВ «Вікторія». URL: <https://edrrou.ubki.ua/ua>
19. Карась Ю. Теоретичний зміст поняття «виробничий потенціал» аграрного підприємства *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2032/1961>
20. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/>
21. Монастирський Ю.Р. Сутність промислового потенціалу. *X International scientific and practical conference «Modern Trends in the Development of Scientific Space»* (February 14-16, 2024) Dresden, Germany, International Scientific Unity. 2024. С. 115-119.

22. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 95-103.

23. Настенко М.М., Ступак Д.І. Особливості управління структурою капіталу підприємства. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/41197/147481.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

24. Пандас А.В., Федерка Т.М. Особливості визначення рентабельності будівельних підприємств. *Економіка і суспільство*. 2020. Вип. 22. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/129/124>

25. Петлін І.В., Савчин Ю.І. Управління структурою капіталу підприємств в сучасних умовах. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/51158/1/Upravlinnia%20rozvytkom%20sotsialno-ekonomichnych%20system_Ch%202_%202024_483-486.pdf

26. Пилипенко С.М. Ефективність операційного менеджменту підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1. С. 109-115.

27. Потюк Ю. Б., Налутка П. В., Магнушевська Т. М. Економічна ефективність використання штучного інтелекту в управлінні ресурсами підприємств України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. №18. С. 22.

28. П(С)БО № 16 «Витрати». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

29. Рентабельність на рівні 20%: просо — це все ж страхова культура чи для заробітку? URL: <https://agroportal.ua/publishing/idei-dlya-biznesa/rentabelnist-na-rivni-20-proso-ce-vse-zh-strahova-kultura-chi-dlya-zarobitku>

30. Ринок ріпаку в глобальному та внутрішньому вимірах. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/30931-rynok-ripaku-v-globalnomu-ta-vnutrishnomu-vymirakh.html#:~:text=%D0%9D%D0%B0%D0%B9%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B8%D0%BC%20%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BC%20%D1%80%D1%96%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D1%83%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B4>

%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%20%D1%94,2023/24%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.

31. Розрахунок відстані та вартості перевезення зерна. URL: <https://tripoli.land/ua/logistics/dnepropetrovsk--to--lvov-lvov>

32. Світовий урожай зерна у 2023-2024 МР стане найбільшим в історії – IGS. URL: <https://ukragroconsult.com/news/svitovuj-urozhaj-zerna-u-2023-2024-mr-stane-najbilshym-v-istoriyi-igs/>

33. СТОВ «Вікторія» - робота на високий результат. URL: <https://ifarming.ua/resursi/stov-viktoriya-robota-na-vysokyi-rezultat>

34. СТОВ «ВІКТОРІЯ». URL: https://tripoli.land/ua/farmers?s_all=30231948

35. Сушка зерна. URL: <https://www.olx.ua/>

36. Терлецька Ю.О., Лозовський І.А. Концепція ощадливого виробництва: цільові орієнтири та практичний досвід імплементації. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1560>

37. Трекер економіки України під час війни. URL: https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwzMi_BhACEiwAX4YZUF5Fj7hoXaYv42xIdA3xnSvGlFL4vfoIKN08nHdn5ycmqU4JrkgYQhoCSBwQAvD_BwE

38. Україна посіла 6 місце на світовому ринку експорту ячменю. URL: <https://agrotimes.ua/agromarket/ukrayina-posila-6-miscze-na-svitovomu-rynku-eksportu-yachmenu/>

39. Чиж О.А., Шубалий О.М. Фактори впливу на оборотні активи та основні показники їх використання. *Україна – ЄС: виклики та перспективи: матеріали міжнародного наукового семінару*, Луцьк, 16 травня 2024 р. Луцьк: ЛНТУ, 2024. С. 89-90.

40. Юрчишена Л. В. Концептуальні та практичні аспекти оцінки вартості капіталу підприємства. *Економіка і організація управління*. 2023. № 3. С. 107.

41. Як зменшити ризик псування зерна. URL: <https://agrotimes.ua/opinion/yak-zmenshyty-ryzyk-psuvannya-zerna/>

42. Як підживлювати озиму пшеницю для покращення якості зерна. URL: <https://agrotimes.ua/agronomiya/yak-pidzhyvlyuvaty-ozymu-pshenyczyu-dlya-pokrashhennya-yakosti-zerna/>
43. Balanced Scorecard Basics. Balanced Scorecard Institute: веб-сайт. URL: <https://balancedscorecard.org/bsc-basics-overview/>
44. De Wet J.H. Growth sales and value creation terms of the financial strategy matrix. URL: <https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/27371/06chapter6.pdf?sequence=7&isAllowed=y>
45. Escalante C.L., Turvey C.G., Barry, P.J. Farm Level Evidence on Sustainable Growth Paradigm for Grain and Live Stock Farms. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=b580442e1622fc0aa3df4db0301007f7de3e331c>
46. Geiger J. J., Reyes M.G. Debt utilization and a company's sustainable growth. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1746453
47. Melnyk Y., Voloshchuk L., Stepanova T. Formation of innovation-investment integration strategy for industry development under globalization conditions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 4(5). URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/559/pdf>